

Ieromonahul SAVATIE (Ștefan) Baștovoi este un scriitor și editor român, născut în Chișinău în 1976. Este membru al Uniunii Scriitorilor din Moldova din 1996 și membru al Uniunii Jurnaliștilor din Moldova din 2006.

Este autorul a peste douăzeci de cărți, deținând premiile Uniunii Scriitorilor pentru poezie, proză și eseu. Ca poet, este inclus în antologii în diverse limbi, iar Festivalul de poezie de la Berlin l-a inclus între cei mai de seamă poeți ai iubirii, alături de Omar Khayyam, Shakespeare, Esenin și alți poeți aleși din întreaga lume. Ca prozator, s-a impus prin felul cum reușește să prezinte universul infantil al copilăriei, fiind printre puținii autori din literatura contemporană mondială care au creat un personaj copil, Sașa din *Iepurii nu mor*. Prin acest roman, Savatie Baștovoi a intrat în istorie ca primul romancier basarabean tradus la Paris (de asemenea, și în Italia). Un alt roman despre adolescenții din orfelinatele din Moldova, *Învățăturile unei prostituate bătrâne către fiul său handicapat*, a fost tradus și urmează să apară la Paris, la prestigioasa editură Actes Sud.

Ca jurnalist, Savatie Baștovoi a publicat sute de articole în publicațiile importante de la București și Chișinău. Anchetele sale jurnalistice, publicate sub formă de broșuri, au avut mare răsunet în România, Moldova și Rusia, astfel încât una dintre ele a stat la baza unui documentar BBC (cazul Tanacu).

Prezent în albume de artă cu sculptură bisericească. A ilustrat cu grafică și acuarelă mai multe cărți. Este autorul și executorul iconostasului de la biserica schitului Mănăstirii Noul Neamț. A scris slujbele a doi sfinți români, fiind inclus în comisia pentru validarea textelor liturgice de pe lângă Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române (2004). De trei ani a lansat propriul brand de genți lucrate manual – „S.B.”.

Ieromonah
SAVATIE BAȘTOVOI

Antiparenting

Sensul pierdut al paternității

CATHISHA

Coperta: Ierom. Savatie Baştovoi

Foto coperta 1: Pavel Brighidin

© Ierom. Savatie Baştovoi

© Editura Cathisma, pentru prezenta ediție, București, 2017

ISBN: 978-606-8272-20-7

**Descrierea CIP poate fi consultată la
Biblioteca Națională a României**

TOTUL a început printr-o postare pe Facebook: „Scriu o carte Antiparenting și rîd singur.” Dacă o să căutați cuvîntul Antiparenting pe Google, așa cum au făcut pînă acum sute de mii de oameni, primul rezultat pe care o să-l obțineți este chiar această propoziție.

Antiparenting a devenit un fenomen înainte de a fi o carte.

Este primul experiment de acest fel, cînd o carte se scrie cu peste zece mii de cititori în fața care comentează, contrazic și completează cele scrise.

Sîntem în premieră mondială.

S-ar putea ca acesta să devină un nou mod de a scrie cărți, un nou gen de literatură. Vocile cititorilor se regăsesc nu doar la nivel de idei și atmosferă, ci chiar străbat în carte la modul cel mai direct în calitate de actori.

Mulțumesc miilor de specialiști în educație, medicină, psihologie, filosofie, arte sau pur și simplu buni părinți și copii, membri ai grupului Antiparenting, căci datorită sincerității și experienței lor am putut recupera mulți ani de studiu și lecturi necesari pentru o lucrare atît de amplă și ambițioasă cum este Antiparenting.

„...Cu toate acestea, acestor cuvinte
Nu am avut a le pătrunde înțelesul,
Căci el era în mine încă din copilărie,
A trebuit doar să-l recunosc și să-l iubesc
Cînd el s-a întors din adîncul vieții mele...”
Yves Bonnefoy

**1. Sensul pierdut
al paternității**

1. De la pedagogie la parentologie

1) Toți adulții au fost copii și pot judeca despre copilărie din proprie experiență. 2) Speculațiile despre nevoile copiilor sînt de cele mai multe ori simple proiecții ale adulților. 3) Virtutea și dorința de a fi mai bun sînt temeiurile educației. 4) Complexul generației castrate. 5) Parentologia necesită o abordare multidisciplinară.

ÎNTOTDEAUNA m-a uimit interesul oamenilor mari pentru problemele copilăriei, un interes pe care îl exprimi doar pentru domeniile necunoscute, pentru țări și planete. Copilăria este înfățișată ca o lume necunoscută despre care fiecare e liber să-și imagineze ce vrea. Un fel de Țară a Minunilor în care Sufletul-Alice halucinează la nesfîrșit. Majoritatea adulților vorbesc despre copilărie de parcă ei nu ar fi fost niciodată copii. Despre copii se spun cele mai ciudate lucruri. Însă afirmația cea mai frecvent auzită este aceea că nevoile copilului încă nu au fost înțelese pe deplin sau că ele au fost înțelese taman pe dos. Abia acum oamenii mari par să fi descoperit ce-și doresc copiii.

Mă gîndesc că poate ar trebui să privim tocmai invers? Nu de sus în jos, ci de jos în sus? Sau, mă rog, oricare ar fi susul sau josul. Nu din maturitate spre copilărie, ci invers? De ce să ne chinuim zadarnic să sintetizăm și să conceptualizăm stările firești ale inocenței, cînd e mai simplu și mai interesant să redevenim noi înșine copii?

Ca oricare dintre noi, am fost și eu copil. Mi-am trăit copilăria din plin și am problematizat începînd de la vîrsta de 1 an și jumătate. Țin minte totul începînd de la 2 ani. Țin minte problemele, adevărate probleme pe care le purtam în cap, începînd de la de ce nu se cufundă corăbiile dacă sînt de fier și pînă la ce este dincolo de stele. Am atîtea amintiri și frămîntări din copilărie, încît am umplut cu ele un roman, *Iepurii nu mor*¹, și aș putea să mai scriu zece. Cea mai intensă și plină de probleme perioadă din viața mea, cea mai conștientă, filosofică perioadă, mi-a fost copilăria. Am avut parte și de o soră mai mică cu doi ani, dar și de un frate la o diferență

¹ *Iepurii nu mor* este primul roman semnat Savatie (Ștefan) Baștovoi, scris la 20 de ani. Prima ediție a apărut la Editura Aulă, Brașov, 2001, ediția a doua la Editura Polirom, 2007, și a treia ediție la Editura Cathisma, 2012. Este primul roman scris de un moldovean apărut la Paris cu finanțarea statului francez, printr-un concurs al Centrului Național al Cărții (CNL) al Franței și care s-a bucurat de cel mai bun dosar de presă în rîndul autorilor de limbă română traduși în Franța după anul 1989 – *Les lapins ne meurent pas*, Ed. Jaqueline Chambot, 2012. Romanul a apărut de asemenea și în Italia, la Editura Keller – *I conigli non muoiono mai*, 2015.

de zece ani. Știu ce este un copil, ce vrea, la ce aspiră. Nu-mi sînt străini copiii și tot ce e legat de ei. Chiar și numai din această condiție pot să scriu o carte.

Am fost un copil care a trecut prin mai multe modele pedagogice. Întotdeauna a trebuit să oscilez între educația dură de care aveam parte la o școală sovietică și educația cu mare accent pe responsabilizare pe care mi-o ofereau părinții mei. Atît tata, cît și mama aveau studii pedagogice calificate, tata fiind profesor de logică, iar mama venind din domeniul artelor. Pot spune că sînt rodul unui experiment pedagogic.

Cel mai important lucru pe care l-am învățat de la părinții mei este că un copil trebuie să fie bun, priceput și modest. Talentele trebuie dezvoltate și respectate. Oamenii care se pricep la ceva sînt demni de admirație și e bine să învățăm de la ei. Cititul și exercițiul stau la baza priceperii. Dacă un copil citește, pictează sau croșetează, el nu trebuie întrerupt – toți ceilalți trebuie să-i ofere condiții pentru studiu. Acest aspect este important mai ales la țară, unde mai tot timpul este ceva de făcut. Dacă vrei să devii pictor, trebuie să ajungi ca Michelangelo, Repin sau Picasso, dacă ești sportiv, trebuie să ajungi un Cassius Clay. Fii cel mai bun din anturajul tău, dar nu te mulțumi cu asta, căci undeva în Petersburg sau la Roma există copii mai buni ca tine. Sportul e obligatoriu. Băieții trebuie să fie puter-

nici și pricepuți, fetele frumoase și cuminți. Apără-i pe cei slabi, fii darnic și mărinimos. Nu râde de săraci și de bolnavi. Șantajul, minciuna, frica, invidia, zgârcenia și lăudăroșenia sînt lucruri rușinoase. Trebuie să fii un bun prieten și să știi să te desparți de cei care au dovedit vreunul dintre defectele enumerate mai sus.

Dumnezeu a îngăduit ca sistemul în care am copilărit să se prăbușească. Chiar în anul căderii URSS eu am ajuns elev la Liceul de Artă din Iași. Altă lume, alte criterii de educație, alte relații între băieți. Viață în cămin cu zece în cameră, mîncare slabă la cantină, profesori rigizi (cu excepțiile de rigoare), sărăcie și dezolare. Exact ca la Bacovia. Eram departe, singur și sărac și nu știam că de acum înainte urma să mă descurc singur.

Atunci era moda discuțiilor despre „generația ratată”. Tatăl meu și mama mea îmi erau prezentați ca niște oameni care și-au ratat soarta în comunism. Noi eram cei care dădeam o șansă țării să-și revină. Căci, nu-i așa, eu citeam Baudelaire, Rimbaud, Trakl și Gotfried Benn, învățam din *Antihristul* lui Friedrich Nietzsche și îmi cumpăram din bănuți cerșii pe coridorul liceului primele traduceri din Freud și Dolto¹. Dar, oricît aș fi citit și oricît aș fi scris, astăzi aflu că generația ratată sînt de fapt chiar eu. Oameni de vîrsta mea, dar

¹ Amănunte din adolescența autorului alcătuiesc pagini din romanul autobiografic *Fuga spre cîmpul cu ciori – amintiri dintr-o copilărie ateistă*, Editura Cathisma, București, 2012.

și de vîrsta părinților mei, le explică adolescenților că părinții lor sînt o generație ratată, că lor le revine responsabilitatea de a schimba mentalitatea, lumea.

Sînt liniștit, am citit destul ca să cunosc că și părinților mei li s-a zis în anii '70 că părinții lor sînt generația ratată, pătrunsă de obiceiuri burgheze și că ei, părinții mei, sînt Generația Pro. O, dar ce se făcea pe vremea lui Eminescu și Caragiale, cum se căznea lumea să meargă la Paris, să învețe „la gît cravatei cum se leagă nodul”...¹

Complexul generației ratate a ajuns astăzi la apogeul său. Tinerii de azi sînt acuzați că nu pot fi nici măcar părinți. Atît de ratați sînt? Cel puțin așa reiese din miile de cărți menite să le explice cum să se poarte cu copiii lor. Atît de tineri, dar atît de ușor și-au acceptat stigma-tul de „generație ratată”! Vorbesc aici în termeni sociologici, căci în acele cărți nu veți găsi o astfel de sintagmă. Acolo totul este roz și pozitiv, și necondiționat. Doar realitatea este alta: mamele ajung să plătească mii de euro pe cărți, cursuri online și seminare în care li se spune indirect că nu sînt bune de nimic.

Fenomenul e halucinant: părinții ajung să execute orbește prescripțiile parentologului, de parcă s-ar afla sub influența unui drog. Grupurile de părinți alcătuiesc structuri aproape ecleziale, cu un limbaj ca-

¹ Mihai Eminescu, „Ai noștri tineri”.

racteristic, apărîndu-și identitatea ideologică exact ca fanaticii religioși. Studiind discuțiile de pe forumurile „părinților conștienți” constatăi cu ușurință că oamenii sînt mult mai preocupați de schimbarea mentalității celorlalți decît de soarta propriilor copii. Orice părere care intră în contradicție cu practicile lor este catalogată ca fiind învechită, periculoasă, dăunătoare. Replici ca: „refuz să citesc așa ceva” sau „nu rezonoz” sînt unele caracteristice. Ca și în cazul sectelor religioase, membrii grupurilor manifestă o autosuficiență bazată pe autoritatea parentologului (guru) de la care se revendică și o omnicunoaștere manifestată prin mînuirea unui set de termeni deprinși într-un timp scurt. Faptul că tot mai mulți termeni și metode folosite în educație sînt împrumutate din practicile spirituale orientale, dar și din șamanism, îndreptățește paralela între fenomenul parentologiei și experiența marilor secte cu acoperire mondială. Cînd spun sectă folosesc acest cuvînt cu sensul său sociologic și chiar penal, fiind știut că în unele țări europene sectele sînt interzise prin lege. Deoarece parentologia are toate caracteristicile unei mișcări spirituale de mare amploare, cred că o discuție la temă din perspectiva teologică și a istoriei comparate a religiilor, cu identificarea procedeeelor de marketing și manipulare, este foarte interesantă și, mai ales, necesară.

Dezvrăjiți-vă!

2. Slabi sau puternici?

1) A suferi înfrîngeri nu e totuna cu a fi înfrînt. 2) Relația pe care o are copilul cu părintele va forma caracterul viitorului adult. 3) Felul în care vedem plăcerea și durerea ne determină personalitatea. 4) Rezistența la durerea fizică și suferința psihică sînt un indiciu al sănătății și integrității unei persoane. 5) Experiențele trăite se întipăresc în făptura omului și pot schimba firea.

LA CEI 40 de ani ai mei am cunoscut suficient de mulți oameni înfrînți. Eu fac diferență între un om înfrînt și un om care a suferit o înfrîngere. Există oameni care, deși au trecut prin multe înfrîngeri, totuși nu s-au frînt. Dar sînt și oameni care s-au frînt după prima înfrîngere. De fapt, experiența arată că cel care nu s-a frînt din prima are toate șansele să nu se frîngă niciodată. Învinșii își acceptă condiția de la prima înfrîngere. Dar ce comportă o astfel de înfrîngere în viața unui om și mai există oare șansa de a ne schimba condiția de înfrînt pentru a o lua de la capăt?

Ești un înfrînt sau un învingător? E important să răspunzi. În funcție de răspunsul pe care ți-l dai, se vor schimba pentru tine sensurile acestei cărți.

Am copilărit într-un sat care nu există pe hartă. E atît de mic și neînsemnat, încît nu are nici școală, nici primărie, nici polițist, nici biserică. Dar ceea ce am trăit în acest colț uitat de lume a ajuns subiectul unui roman, al primului roman scris de un moldovean care a fost tradus la Paris. Un grup de jurnaliști francezi au fost atît de impresionați de carte, încît au venit să vadă locurile în care s-a petrecut acțiunea. Astfel, dealurile sălbatice ale copilăriei mele au ajuns pe paginile unui supliment „Le Monde” tipărit în sute de mii de exemplare. Efortul meu de a reține viețile și deprinderile copiilor a fost unul întru totul îndreptățit. Intuițiile pe care le-am dezvoltat de mic au fost înțelese și apreciate de oameni crescuți și educați într-un cu totul alt univers cultural și social. Frământările unui copil dintr-un sat neînsemnat din Moldova au ajuns să fie discutate pe paginile unor reviste precum „Le Monde”, „Le Figaro”, „Le Point”, „Le Canard enchaîné” ș. a.

Mă veți întreba de ce am făcut această divagare. Răspund: pentru că într-o zi mi-am amintit de toți acei copii care mi-au inspirat romanul și m-am întrebat ce au ajuns ei astăzi. Unii au ajuns bogați, alții săraci. Unii au ajuns criminali și au stat în pușcărie, alții

au ajuns preoți. Unii medici, alții s-au prostituat. Unii nici nu mai sînt în viață, murind de tineri. Am încercat să fac o legătură între copiii din mintea mea și oamenii mari care au ajuns. M-am gîndit la părinții lor și la relația pe care au avut-o cu propriii copii. În ce măsură părinții le-au determinat viața de mai tîrziu? Această întrebare m-a frământat în mod special, deoarece cunosc frați care au crescut în aceeași casă, dar care au destine total opuse.

Mi-am dat seama că ceea ce ne face diferiți este chiar modul în care privim plăcerea și durerea. Aceste două realități fac parte din viața noastră. Numim durere tot ce ni se poate întîmpla între o lovitură de ciocan peste deget și cea mai cumplită boală care sfîrșește în moarte. Căzătura unui copil de pe cal este însoțită de durere, dar întrebarea pe care ne-o punem este: vom renunța la bucuria de a călări un cal de frica unei eventuale căzături? În ziua de azi mulți părinți preferă să nu-și riște sănătatea odraslelor. Jocurile copiilor sînt tot mai lipsite de riscuri, dar pentru mulți ele nici nu mai există: s-au mutat în spațiul virtual. Același lucru este valabil și în cazul durerii sufletești. Gradul de rezistență în fața depresiilor, dezamăgirilor de orice fel este indiciul sănătății și integrității unei persoane și, respectiv, al mediului din care provine. În continuare vreau să analizez mai multe principii și rețete pe-

dagogice pentru a judeca rezultatele pe care le dau în materie de rezistență la durere, precum și gradul lor de deschidere spre bucurie și împlinire personală.

Vă considerați un om puternic sau slab? Răspunsul îl veți avea de îndată ce judecățile făcute de mine vă vor părea prea dure sau poate juste. Dacă rezistența în fața durerii și a răului face un om să fie puternic, atunci un om înfrînt este un om care a capitulat în fața durerii. Omul puternic nu este doar un învingător al răului, ci, mai presus de toate, este un purtător al bucuriei.

Bucuria se agonisește.

Natura umană se schimbă în funcție de experiențele trăite, astfel încît un om măcinat de răutate capătă o fire rea, precum omul victorios în lupta sa cu răul capătă o fire bucuroasă. Aceste deprinderi ni le însușim fiecare dintre noi încă din copilărie, de aceea în toate culturile și societățile de la începutul lumii și pînă astăzi educația oferită copiilor a ocupat un rol primordial. Tot ce nu se învață la timp nu se mai învață niciodată. Dacă părinții și înaintașii noștri vorbeau de importanța celor „șapte ani de-acasă”, japonezul Masaru Ibuka¹ merge și mai departe, afirmînd că bazele profunde ale educației se pun pînă la vîrsta de trei ani,

după aceea totul devenind „prea tîrziu”. Desigur, e o sentință radicală. Credința creștină ne învață că niciodată nu este prea tîrziu. Dar cum să pricepem pe ce treaptă a devenirii ne aflăm? Ne e ușor deoarece coborîm sau poate că ne e greu pentru că urcăm? Sau poate mai lucrăm la gradul de rezistență în fața răului și mergem înainte, pînă învingem?

¹ Masaru Ibuka (1908-1997), cofondator al companiei japoneze Sony. Este autorul unei cărți de pedagogie apărută în Japonia și SUA la începutul anilor '70, *După trei e prea tîrziu*. Cartea a fost tradusă în multe limbi pe tot globul, nu și în limba română.

3. Ce e iubirea?

- 1) Iubirea „necondiționată” – o ofertă de *Black Friday*.
- 2) Alfie Kohn – un sofist în contradicție cu Biblia.
- 3) Iubirea nu se confundă cu afecțiunea.
- 4) Mitul Cenușăresei.
- 5) Capacitatea de a iubi diferă de la om la om.
- 6) Dragostea se cultivă prin educație.

AȚI OBSERVAT, desigur, că nu mi-am început cartea cu vorbe dulci despre iubire așa cum încep majoritatea cărților la modă. Știți ce e iubirea, nu? E chestia aia pe care o primești necondiționat.

E o condiție să fim iubiți necondiționat? Pentru tot mai multă lume se pare că da. Deoarece am devenit o societate de consum, principiile economice le înlocuiesc pe cele spirituale. Oferta creează cererea: scoaterea pe tarabă a mitului iubirii necondiționate a creat îndată cumpărătorul. Omul modern, însingurat și cu prea puțin timp pentru sufletul său, aleargă la promisiunea iubirii necondiționate ca la oferta de *Black Friday*. Dar oare cererea creată poate fi satisfăcută? Poate e mai cinstit să pretindem atîta iubire cîtă oferim?

Am pe masă cartea lui Alfie Kohn, *Parenting necondiționat, de la recompense și pedepse la iubire și înțelegere*¹, un volum care „le propune părinților să pună sub semnul întrebării chiar și premisele fundamentale la care se raportează în creșterea copiilor”. Autorul declară iubirea părintelui drept condiție suficientă pentru o bună creștere a copilului. Este o afirmație pe care o susținem întru totul. Dificultatea intervine atunci când dorim să înțelegem sensurile pe care le atribuie Alfie Kohn iubirilor. Am folosit bine pluralul deoarece Kohn vorbește de două tipuri de iubire: 1. *iubirea condiționată*, pe care copilul trebuie să o câștige comportându-se așa cum credem noi de cuviință, ridicându-se la standardele noastre, și 2. *iubirea necondiționată*, care nu depinde de comportamentul copiilor, de succesul lor, de cât de cuviincioși sînt sau orice altceva (p. 13).

Așadar, avem două feluri de iubire: 1. *condiționată*, adică rea și 2. *necondiționată*, adică bună. Pentru a înțelege mai ușor absurditatea acestei împărțiri este destul să spunem că există răutate rea și răutate bună. Iubirea poate fi doar bună, căci o iubire rea nu mai este iubire. La momentul potrivit voi explica de ce a fost nevoie ca autorul să opereze cu două tipuri de iubire, una rea și una bună. Constatînd această confuzie deliberată de termeni, este evident că Alfie Kohn, încercînd apolo-

¹ Editura Multi media est publishing, București, 2013.

gia parentingului necondiționat, recurge la înlocuirea unor termeni psihologici cu un termen religios de origine creștină, cu scopul de a-l denatura. Cele două tipuri de „iubiri” de fapt sînt două tipuri de afecțiune.

Iubirea nu poate fi rea și nici dăunătoare, dar ea poate fi nedesăvîrșită. Ceea ce Kohn prezintă drept etalon al iubirii este de fapt treapta de jos a iubirii, aceea a afecțiunii instinctuale pe care o au părinții față de copii, copiii față de părinți și frații, rudele între ele. „Căci dacă iubiți pe cei ce vă iubesc, ce răsplată veți avea? Au nu fac și vameșii același lucru? Și dacă îmbrățișați numai pe frații voștri, ce faceți mai mult? Au nu fac și păgînii același lucru?” Dragostea condiționată, „dacă iubiți pe cei ce vă iubesc”, nu valorează nimic, spune Hristos aici. Pentru a fi desăvîrșiți în dragoste, trebuie să devenim „fii ai Tatălui Ceresc, că El face să răsară soarele și peste cei răi și peste cei buni și trimite ploaie peste cei drepti și peste cei nedrepti”¹.

Așadar, dacă ar trebui să existe un întemeietor al iubirii necondiționate, acesta este Hristos.

Rămînînd în zona strîmtă a relațiilor instinctuale, viziune alimentată de ateismul său, Alfie Kohn se exaltă în fața iubirii parentale, dar nu fără a constata totuși riscurile unei astfel de vederi. Viața însăși demonstrează cu vîrf și îndesat că dragostea naturală pe

¹ Matei, cap. 5.

care părintele o are față de odraslă nu este suficientă pentru a educa un om integru. Or, aceasta este teza pe care Kohn își întemeiază argumentarea: „în ciuda tuturor greșelilor pe care le-am făcut și pe care voi continua să le fac ca părinte, copiii mei se vor dezvolta bine pentru simplul motiv că-i iubesc cu adevărat” (p. 13). Oare? Nu a văzut nimeni mame bătrâne cărînd torbe cu merinde la pușcărie pentru că își iubesc fiul cu adevărat? Ce s-a întîmplat totuși că dragostea acestor mame nu a educat niște fii integri? Aici intervine găselnița iubirii „condiționate”, un termen menit să diabolizeze tot ce este regulă, normă, disciplină, ajungînd să atace chiar relațiile ontologice dintre părinte și copil, propunînd o răsturnare a lor. Dacă un copil a ajuns criminal, ratat, depresiv este de fapt pentru că a fost strîmtorat în diverse moduri de niște părinți care au practicat o iubire „condiționată”.

Tu ai fost iubit condiționat sau necondiționat de părinții tăi? Dacă ți-au apărut în minte momente proaste, jenante și care îți trezesc o reacție de adversitate față de părinții tăi, chiar în momentul cînd ți-am adresat această întrebare, află că și tu ești o jertfă a răului. Aș fi vrut ca fiecare să vedem întîi de toate părțile bune, mai ales în relația cu cei care ne-au dat viață.

V-ați gîndit vreodată de ce în aceeași familie crește un viitor medic, un viitor criminal, o prostituată și un

sinucigaș? Credeți că e de vină dragostea preferențială a părinților? Poate. Dar de ce este condiționată dragostea părinților? De reușitele copiilor, de frumusețea și talentele lor? Și da, și nu. Aduceți-vă aminte de Cenușăreasa frumoasă, harnică și cuminte care era exploatată și neglijată, pe cînd sora urîță, mofturoasă și lacomă era iubită. Oare nu este acesta un tablou oarecum clasic, pe care îl recunoașteți în familiile cu mai mulți copii? Nu în zadar acest scenariu a ajuns subiect în poveștile majorității popoarelor. Desigur, există și dragostea pentru întîiul născut, pentru cel mai talentat sau mai frumos, dar de regulă copilul-problemă ajunge să obțină de la părinți atenția și resursele materiale pe care frații săi nu le pot avea. Așa se întîmplată în familiile în care unul dintre copii ajunge să se drogheze. Cu alte cuvinte, dragostea părinților față de copii poate da rezultate atît de imprevizibile, încît este oarecum pripit să punem o legătură hotărîtoare între aceasta și calitatea copilului. Este clar că sîntem diferiți și că aceste diferențe ne însoțesc de la naștere. Întrebarea care mă frămîntă este dacă și capacitatea de a iubi este o trăsătură înnăscută sau se dobîndește prin educație. Se pare că gradele de deschidere spre iubire diferă de la om la om.

4. Copii doriți, copii nedorți

1) Omul înfrânt este cel care a capitulat în fața durerii, iar învingătorul este omul ajuns la bucurie. 2) Rostul educației este acela de a crește un copil puternic și sănătos. 3) Același părinte poate fi receptat diferit de copiii săi și să ofere atenția diferit. 4) Fenomenul băncilor de spermă și al planificării familiei *vs* copii nedorți. 5) Sterilizarea ideologică și planurile lui Hitler. 6) Normalitatea parentologică e isterică.

AM ÎNCEPUT prin a plasa zbuciumul omului între durere și bucurie, convenind că un om înfrânt este omul care a capitulat în fața durerii, fie fizice, fie sufletești, iar un învingător este omul ajuns la bucurie. Gradul de rezistență la rău și suferință face ca un om să fie puternic sau slab. Efortul oricărui părinte sau educator trebuie să fie acela de a educa un copil puternic, sănătos, cu o rezistență mare în fața răului și a suferinței. Am observat de asemenea că frații crescuți în aceeași casă de aceiași părinți au uneori comportamente total opuse, ceea ce ridică cel puțin două întrebări: 1) părinții au un comportament preferențial cu

copiii lor; 2) copiii au un dat natural care îi face să recepteze diferit dragostea părinților, să aleagă diferit, să se dezvolte independent de la vârste diferite sau niciodată?

V-ați gândit vreodată că în lume există foarte mulți copii nedorți? Multe căsnicii se întemeiază în urma unei sarcini nedorite, când mama trece printr-o perioadă de măcinare între gândul de a păstra sau de a uide copilul. Tot mai multe mame își cresc copiii fără tați, căsătoria devenind o opțiune care nu implică în mod explicit nașterea de copii. Importanța acordată adopțiilor, apariția fenomenului fertilizării *in vitro*, a băncilor de spermă și a mamelor surogat, precum și politica *gender* care anulează orice relație între naștere și condiția de părinte, atribuind printr-o simplă convenție a statului statut de părinte și copil unor oameni care nu au legături de sânge, fac discuția despre paternitate foarte dificilă.

În aceste condiții, apariția unor autori precum Alfie Kohn, care vin să susțină noua ordine socială, este întru totul explicabilă. Întrebarea care se naște este: în ce măsură cei care citesc astfel de cărți și le aplică asupra copiilor lor sînt conștienți că îndeplinesc un plan major de răsturnare a ordinii firești, pregătind o lume în care nu vor mai exista părinți și copii, bărbați și femei, ci doar unelte de lucru și de consum, ale căror organe

interne au și început să aibă un *price list*, ca piesele de schimb pentru mașini?

Dar oare nu tocmai problema „copiilor nedorți” vin să o rezolve „parentingul conștient” și programele de „planificare familială”? Planificarea familială este o idee elitistă prin care cuplurile sînt determinate să nască atunci când vor, ce vor, măsură care nu exclude avorturile și înșămînțările artificiale. O idee mult mai revoluționară, care se încuibează de acum în subconștientul colectiv, este aceea că nu oricine poate și trebuie să aducă pe lume copii. E o perspectivă care susține că pămîntul este populat de oameni inferiori și superiori, civilizați și înapoiați. Există popoare înapoiate care nasc mult și inconștient și societăți civilizate în care oamenii nasc tot mai rar și mai „responsabil”. E un limbaj cît se poate de corect politic să folosești în reportajele de știri noțiuni precum „lumea a treia” și „occident”. Potrivit acestei idei, pe care ați auzit-o de nenumărate ori fără să vă amintiți în ce context, deoarece e ceva atît de „evident”, a naște este un lucru iresponsabil, aproape o crimă împotriva umanității, căci din acești copii născuți „iresponsabil” cresc viitorii criminali, violatori, hoți sau paraziți ai societății. Ideea a fost dezvoltată pe larg de filosoful german Friedrich Nietzsche, care împărțea oamenii în superiori și inferiori, nașterea și prelungirea speciei fiind un drept

al celor superiori, pe cînd plebea trebuie exclusă prin castrare. Această concepție a stat la baza fascismului, Nietzsche fiind gînditorul preferat al lui Hitler.

Dar Hitler a fost un om rău, pe cînd cei care aplică acum ideile lui o fac pentru binele umanității.

Paternitatea sau maternitatea, numiți-o cum vreți, nu mai este văzută ca o condiție naturală, firească, ci ca o complexitate de condiții chiar mai greu de înșușit decît neurochirurgia sau ingineria spațială, susține Kohn. „Concluzia este că a crește copii nu reprezintă nicidecum o sarcină pentru cei nechemati” (p. 5).

Dar oare acești super-părinți fac niște super-copii?

Dacă am schițat oarecum profilul copilului nedorit, care este fie un copil zămislit dintr-o dragoste tînăra și irațională, fie un copil zămislit într-o familie săracă într-un moment dificil de viață, ar fi cazul să definim și profilul copilului dorit, care este rezultatul planurilor unor părinți raționali și cu un nivel de trai peste mediu. Pentru a nu cădea în judecăți subiective printr-o privire din exterior, cel mai potrivit este să-i ascultăm pe acești super-părinți cum își descriu propriii copii. Din fericire, acest lucru este posibil, deoarece însuși Alfie Kohn, care în mod frecvent se oferă pe sine ca model de părinte de tip nou, face multiple referiri la comportamentul propriilor copii, așa că avem parte de observații calificate.

Dar, pentru a nu cădea în păcatul de a judeca copii străini, vom face abstracție de faptul că autorul își folosește copiii pe post de cobai pentru propriile teorii despre educație, precizînd că discutăm doar modelul comportamental descris de autor, nu și persoanele.

„Mi-i greu să mai gîndesc în perspectivă, atunci cînd unul dintre copiii mei urlă într-un restaurant” (p. 11). În altă parte copiii „țipă atît de tare, încît vecinii sînt gata să sune la Serviciul de Ambulanță” sau fac tîmbălău în supermarket. Pînă aici un comportament cunoscut, nimic special în comparație cu niște copii prost crescuți sau total lipsiți de educație. În perspectiva nouă, ceea ce face ca acești copii să fie deosebiți nu este buna lor purtare, nici măcar reușitele la învățătură, nici excelența în vreo artă, nici afecțiunea pentru ceilalți, nu! Diferită este doar perspectiva părinților asupra a ceea ce în mod normal considerăm lipsă de educație, egoism, bătărbănie, neisprăvire, vulgaritate, răutate și chiar alienare psihică.

Irascibilitatea, agresivitatea manifestată în fața străinilor, refuzul comunicării sau comunicarea deficientă sînt prezentate ca stări-normă pentru copilul modern, pe care părinții trebuie nu doar să le tolereze, ci chiar să evite orice încercare de a le tămaui. Copilul cuminte, ascultător, receptiv la cererile părinților este suspectat de timorare, de inhibare, de abuz. Copilul bun este un

rău cu care trebuie luptat (p. 6). Autorul chiar descrie o criză lăuntrică pe care a trăit-o în avion când, la decolare, a auzit un domn care s-a aplecat peste bancheta vecină și a felicitat părinții care zburau cu un băiețel: „A fost un copil tare bun în timpul zborului.” „Auzind acel comentariu în avion, am avut propriul meu *ding!* Am realizat că acesta este lucrul pe care mulți oameni din societatea noastră par să și-l dorească din partea copiilor: doar să se poarte cuviincios.”

Să ai *ding-uri* când asیști la un gest atیt de uman, cیnd un strاین își exprimă admirația pentru un copil bine-crescut, aceasta e o stare sufletească spre care trebuie să aspirăm citind cărți de parenting necondiționat? Din păcate, vedem că nu doar copiii, ci și părinții și chiar mentorii care susțin o atare pedagogie suferă de tulburări de personalitate pe care le motivează prin multe și stranii cuvinte necunoscute pیnă acum civilizației umane.

یntrebarea pe care o punem inevitabil este: de ce educația trebuie să înceapă de la vیrsta la care copilul deja țipă, bate din picioare, refuză să comunice? Cum s-a ajuns la acest comportament? Ce s-a یntیmplat cu acest copil de are reacții de revoltă la o vیrstă atیt de fragedă? یn condițiile în care părinții l-au iubit necondiționat, așa cum se afirmă, acest lucru nu trebuia să se یntیimple. Poate că problema este în înțelegerea greșită a iubirii? Haideți să căutăm adevăratele motive.

5. Ajunge copilului să fie ca părintele său?

1) Acolo unde părintele e rău, copilul se poate salva căutיnd exemple în afară. 2) Copilul nu este un tort pe care îl poți ascunde după ce l-ai ars. 3) Judecările oamenilor schimbă realitățile lucrurilor și ne influențează viața. 4) Legitimitatea intervenției în viața copilului este condiționată de iubirea părintelui. 5) Cunoașterea ca formă de împărtaşire a iubirii. 6) Prea mult accent pe tipurile de relaționare și deloc pe conținuturile comunicate. 7) Fiecare părinte trebuie să devină cel mai bun pedagog al copilului său.

UN PĂRINTE dezorientat, care nu se bucură de respectul și încrederea celor care îl cunosc, nu poate educa un copil bun. Acest lucru nu înseamnă că un copil care nu are parte de părinți buni va deveni în mod fatal un copil rău, nu. Doar că în acest caz copilul se va educa singur, renunțיnd la modelul părinților săi și îndreptיndu-și atenția spre alte modele cu care intră în contact, fie din viața reală, fie din cărți, filme sau alte surse de informare. Este un caz fericit, dacă nu ar trebui să asistăm la inaugurarea unei drame, aceea

de sfărîmare a tainei primordiale, care este continuitatea pe care trebuie să o aibă părintele în copil, prin lucrarea de viață dătătoare a iubirii. Cele două părți, părinți și copii, ar trebui să se verse una în alta în forma cea mai desăvîrșită, îmbogățind iubirea după chipul în care Dumnezeu Însuși a vărsat-o în lume atunci cînd l-a creat pe om după chipul și asemănarea Sa.

Din nefericire, mulți părinți de azi caută rețete de educație instant, adunînd cărți de parenting cum ar aduna cărți de bucate. Dar copilul nu este un tort pe care îl poți ascunde după ce l-ai ars. Așa cum nu poți interveni într-o pîine pentru a o îmbunătăți după ce ai băgat-o în cuptor, tot așa devine tot mai greu de intervenit în formarea unui copil dacă plămada lui genetică nu a fost ținută în condiții optime în primii ani de viață, înainte de a fi aruncat în cuptorul vieții.

Nu vă poziționați în fața nașterii ca o divă sau un „div” în fața mersului la mare. Nu există copii de sezon, și în viață va trebui să pășiți și cu chile în plus, și nebranzați. Și cu copilul după voi!

E important să nu uitați că în viață există și „ceilalți”. Adică cei care nu vă plac, dar care vor deveni cîndva mediul în care va trăi copilul vostru.

Ce așteptați de la celălalt? Probabil, ca și mine, așteptați să aibă o purtare plăcută. Și voi, și eu, știm cum am vrea să fie purtarea celorlalți în raport cu noi.

Dar cît de des vă întrebați ce așteaptă ceilalți de la noi? Ați auzit probabil de zicala biblică: „Faceți altora ceea ce doriți să vă facă și ei vouă.”¹ Cu alte cuvinte, raportul interuman este unul de oglindire. Primim de la ceilalți ceea ce dorim să le oferim.

Această bunăpurtare este un rod al educației care se face printr-un șir complex de relații cu ceilalți.

Relaționarea corectă cu ceilalți este singura cale de ascensiune a persoanei. Doar în raport cu ceilalți putem judeca măsura și calitatea omului. Atunci cînd spunem că „omul este măsura tuturor lucrurilor” nu înțelegem doar că eu, ca individ, fac evaluarea tuturor lucrurilor, ci și că oricare alt om mă judecă pe mine și că, în funcție de acest verdict, viața mea se schimbă. Desigur, judecățile oamenilor pot fi greșite, așa s-a umplut istoria de condamnări nedrepte: epoci întregi au stat sub semnul răului din cauza judecății greșite a unui singur om. De aceea în condiția ideală „Sfinții vor judeca lumea, nu oamenii păcătoși”, după cum spune Apostolul Pavel².

În ce măsură putem interveni în devenirea celui-lalt? Cît de onest este să ne implicăm în modelarea celui-lalt și cine ne dă acest credit? Libera voință și libera devenire a fiecărei persoane este un domeniu

¹ Matei 7, 12.

² I Corinteni 6, 1.

pe care nici măcar Dumnezeu nu-l încalcă. De aceea, singura relație legitimă de amestec în educația și devenirea celuilalt e aceea de Învățător-Ucenic, atunci când ucenicul își exprimă în deplină libertate voința de a fi educat. Această relație are la bază starea ideală, primordială, aceea în care Învățătorul este Părintele, iar ucenicul este Fiul. Relația Părinte-Copil este relația mistică Învățător-Ucenic, în care devenirea este un rod al Iubirii ce se descoperă prin Cunoaștere. Cel ce iubește se descoperă celui iubit, împărtășind totodată toată cunoașterea sa. Acest principiu stă la baza cunoașterii așa cum ni l-a descoperit nouă Hristos: „Toate Mi-au fost date de către Tatăl Meu, și nimeni nu cunoaște pe Fiul decât numai Tatăl, nici pe Tatăl nu-L cunoaște nimeni, decât numai Fiul și cel căruia va voi Fiul să-i descopere.”¹

În tratatul *Despre creșterea copiilor*, Ioan Gură de Aur merge atât de departe, încât îl compară pe părinte cu Dumnezeu, iar pe copil cu lutul primordial, pe care, modelându-l ca pe o ceară, îl creează la propriu în chip spiritual.

Pedagogia ultimilor ani vorbește foarte mult despre tipurile de relație și prea puțin despre conținutul comunicat în procesul educației. Veți afla de pildă că relația dintre părinte și copil trebuie să fie una de ega-

¹ Matei 11, 27.

litate, de prietenie, dar ce trebuie să-și comunice cei doi prieteni este o chestiune lipsită de importanță. Ideea că părintele este cel care învață de la copil în aceeași măsură în care și copilul învață de la părinte admite hazardul și imprevizibilul ca factori pozitivi, când de fapt avem de a face cu o desăvârșită lipsă a oricărui principiu și criteriu valoric. Tot ce se cere părintelui este de fapt o gestionare, prin anticipație, a emoțiilor copilului. Întrebarea care se impune este dacă a face un copil să nu mai plângă este un act pedagogic sau expresia unei empatii firești. Prin ce se deosebește capacitatea părintelui de a-și liniști copilul de, să zicem, oia care își linge mielul speriat, făcându-l astfel să nu mai zbiere? În fond, prin nimic. De aceea, insistența pe tipurile de relație în detrimentul conținutului comunicat, precum și limitarea la gestionarea emoțiilor în zona instinctualului nu pot fi prezentate ca un proces pedagogic în înțelesul profund al acestui cuvânt, pentru simplul fapt că din relație lipsește Pedagogul.

Această carte nu are scopul de a educa părinții prin copii, ci de a descoperi în fiecare dintre ei Pedagogul pe care în chip firesc îl au sădit în sinea lor. Vom încerca să explicăm de ce fiecare părinte este cel mai bun pedagog al copilului său, revenind la înțelesul primar al pedagogiei, în sensul ordinii naturale descoperite de Dumnezeu în Scripturi. Vom face și o excursie

în confucianism, doctrină profund pătrunsă de ideea paternității și a dragostei filiale.

Pregătiți-vă să citiți cartea care nu vă va spune cât de prost părinte sînteți, ci vă va descoperi cât de multe lucruri corecte ați intuit în raport cu propriul copil, dar v-ați temut să le aplicați.

6. Nevoia de educație

1) Diferite animale petrec perioade diferite cu puiul, marcînd perioada necesară deprinderilor de viață. 2) Omul are cea mai lungă perioadă de petrecere cu puiul, consfințind nevoia de educație. 3) Educația este o nevoie naturală a omului. 4) Eliminarea virtuților și promovarea patimilor. 5) Slogane și marketing. 6) Parentingul ca unealtă de manipulare.

PÎNĂ a ajunge la Sfînta Scriptură, haideți să rămînem în zona evidenței și a faptelor bine stabilite. Dacă este cineva necredincios, nu avem nici un motiv să întrerupem discuția.

Oamenii sînt ființe vii, ca orice animal, doar că sînt înzestrate cu rațiune. Se nasc, cresc, nasc la rîndul lor și mor. Ce minunat! Dar ați observat oare că fiecare specie are o perioadă diferită de petrecere împreună cu puiul său? Cîinii petrec mai puțin, caii mai mult. Cangurii, de pildă, își poartă puii în marsupiu. Maimuțele își duc puii în brațe și în spate. Ce minunat! Putem numi această perioadă de împreună-petrecere a mamei cu puiul ca perioadă de educație? Unele

specii îl implică în educație și pe tată, nu doar pe mamă. Care este scopul acestei petreceri? Apărarea, hrănirea, dar și transmiterea și deprinderea abilităților de supraviețuire proprii speciei. Înțelegem că perioada de petrecere cu puiul depinde de timpul necesar pentru deprinderea abilităților de supraviețuire. Dar oare de ce tocmai omul, acest animal rațional și cu capacitatea de a vorbi articulat și a scrie, are, dintre toate animalele, cea mai lungă perioadă de petrecere-împreună a copilului cu părinții? Ce trebuie să-l învețe părinții pe copil înainte ca acesta să fie apt de o viață independentă?

Observați că specia umană este în chip natural înclinată să petreacă împreună cu copilul pînă ce acesta împlinește 16-18 ani, însuși copilul fiind atras și dependent de părinți pînă la această vîrstă. În Imperiul Roman vîrsta majoratului era de 21 de ani, ca în America de astăzi. Tot atunci și corpul uman devine matur. Această regulă naturală este un argument suficient pentru a admite că educația copilului este un proces îndelungat și complex, depășind perioada necesară dobîndirii deprinderilor de apărare și de dobîndire a hranei, ca în cazul animalelor.

Dar ce trebuie să învețe un om de la părintele său?

Care sînt trăsăturile speciei umane care trebuie transmise de la părinte la copil în mod natural și obli-

gatoriu? Ce anume îl face pe om să fie om în deplinătatea capacităților sale? Veți fi de acord că ceea ce îl face pe om să se deosebească de animale este educația. Altminteri, omul se naște, mănîncă, se înmulțește, luptă pentru supraviețuire și moare ca și un animal. Cazurile triburilor canibale, dar și formele de manii criminale arată că omul poate coborî pînă la cruzimea animalelor de pradă, practicînd uciderea irațională a semenilor.

În societățile primare, dacă cineva era agricultor, își învăța fiul să lucreze cîmpul, la fel dacă era păstor sau meșteșugar. Era vital ca un copil să deprindă o meserie, de aceea, în cazurile cînd tatăl nu stăpînea un meșteșug, își dădeau fiul ca ucenic la un meșteșugar. În aceste condiții, ascultarea și supunerea au devenit virtuți de căpătîi. E normal: un copil ascultător va deprinde într-un timp mai scurt meseria, pe cînd unul îndărătnic o va deprinde greu sau nu o va deprinde deloc. De felul în care stăpînea o meserie depindeau viața sa, venitul, respectul societății, posibilitatea de a-și educa singur copiii (căci tatăl priceput care își învăța singur copiii făcea o economie însemnată, neplătind altuia, chiar și dacă plata se făcea în ani de lucru).

Demonizarea virtuții ascultării a fost posibilă odată cu industrializarea, cînd mașinile urmau să înlocuiască priceperea meșteșugarilor de toate felurile. Ascul-

rea și supunerea au ajuns să fie sinonime cu exploatarea, prostia, abuzul, căpătînd conotații ideologice, așa cum industrializarea în sine a devenit o ideologie.

Dezvoltarea noilor tehnologii și a noilor forme de organizare a muncii a dat naștere unui nou set de termeni, menit să înlocuiască și să demonizeze categoriile cu care eram obișnuiți să operăm. De pildă, unul dintre termenii care au dispărut din limbajul comun este Modestia. Cînd ați auzit ultima dată pe cineva exclamînd cu admirație: „Ce băiat modest!”? Nici nu veți auzi de acum înainte. Modestia a fost înlocuită cu „respectul de sine”. „Este o femeie care se respectă” a devenit un compliment, cînd de fapt este un nou fel de a spune „este o egoistă”.

Schimbarea termenilor nu este o adaptare la „nevoile vremii”, așa cum auzim peste tot, ci este o lucrare orchestrată pentru schimbarea lumii. Nu doar peștele se strică de la cap. Nu comportamentele nasc cuvinte, ci cuvintele nasc comportamente. Ca să fiu mai explicit: ați auzit de noțiunea de slogan? Sloganurile sînt niște combinații de cuvinte pe care oamenii încep să le scrie pe steaguri, pe ziduri, pe trenuri, apoi le strigă, le cîntă și totul sfîrșește cu o revoluție, o răsturnare de putere și moartea a milioane de oameni. Există și sloganuri de marketing, care te fac să cumperi, sloganuri ideologice, care te fac să vorbești și să acționezi întot-

deauna previzibil și într-o singură direcție: direcția pe care ți-o imprimă ideologia. Cele mai perverse sloganuri sînt cele care au un cu totul alt scop decît cel declarat. Experimentele pe oameni care nu-și declară scopul sînt interzise. Nu și cele pe termen lung, deoarece ele nu pot fi stabilite în termenii prevăzuți de lege. Totuși societatea modernă are instrumentarul necesar pentru identificarea și măsurarea amplitudinii unui fenomen, de aceasta ocupîndu-se în special sociologii. Experimentul de răsturnare a termenilor tradiționali se constată la toate nivelurile, de la cel politic la cel de educație, de organizare a familiei și de marketing. Campaniile pe care le poartă marile branduri și rețele de magazine de sărbători conțin mesaje explicite de cenzurare a sărbătorilor creștine, de promovare a problematicii *gender* sau de rasă etc.

Răsturnarea virtuților pe care s-a întemeiat civilizația europeană și înlocuirea lor cu contrarul acestora au dus la deformarea lumii în care trăim: o lume doborâtă de depresie, stres și egoism. Nu doar ascultarea, modestia, cumsecădenia au ajuns să fie blamate, ci însăși paternitatea. Astăzi asistăm la un efort concentrat de discreditare a condiției de părinte prin insinuarea unui set de defecte precum: autoritarism, rigiditate, incapacitate de adaptare, cu alte cuvinte, părintele de azi e un personaj depășit. Astfel se explică

apariția artificială a fenomenului de parenting, când anual în lume se publică mii de cărți menite să-i învețe pe părinți cum să se poarte cu propriii copii. Seminarii, conferințe și *training*-uri, cursuri online, toate în schimbul unor sume considerabile de bani pe care îi scot din buzunar părinții dezorientați, în speranța că își vor câștiga titlul de „părinte conștient”.

Dar de ce e atât de copilăroasă această atitudine a părinților de azi? Oare chiar nu realizează ei că sînt puși să ia poza de copil, umblînd cu cărțicele și caietele la școala de părinți?

Întocmai ca un copil, adultul plătește să învețe „meseria de părinte”. Apariția sintagmei „meseria de părinte” vorbește de la sine despre poziția infimă în care e așezată condiția de a fi părinte. Cum ar fi să spunem „meseria de iubit” sau „meseria de iubită”?

A fi părinte este o condiție naturală care presupune nu doar o grijă firească față de copil, ci și o ascuțire a simțurilor în raport cu nevoile propriului copil, o sensibilitate pe care nici un set de soluții oferite de terapeuți nu le poate înlocui. Dezvoltarea acestei sensibilități printr-o viață spirituală este o îndeletnicire pe care orice părinte e dator să o practice. Ajungem la un moment dat să facem apel la instincte mai mult decît la rațiune, regretînd tocirea sensibilității prin abandonarea de către omul modern a comunica-

rii emoționale, prin care înțelegem nu doar comunicarea nonverbală, ci și comunicarea la distanță, prin capacitatea de a simți emoțiile și nevoile celor dragi. Un copil își poate minți mama la telefonul mobil, dar nu îi poate amăgi simțămintele.

7. Instinctele

1) Trupul și sufletul în filosofia greacă și creștinism. 2) Întruparea lui Dumnezeu a restabilit demnitatea pierdută a trupului. 3) Omul desăvârșit este cel care și-a armonizat puterile sufletești și nevoile trupului. 4) Psihologia modernă prin prisma asceticii monahilor egipteni din secolul al IV-lea. 5) Făptura nouă fără limite de gen. 6) Condițiile și mediul lasă amprente asupra caracterului, iar atrofierea instinctelor duce la alterarea calității vieții. 6) Nevoile primare țin de instincte, dar nevoia de educație este o nevoie ontologică a omului care indică dorul după Dumnezeu.

DIVERSE credințe și filosofii au atribuit de-a lungul timpului valori diferite trupului și sufletului. În Grecia Antică existau atât filosofi care atribuiau o valoare absolută trupului, relativizând valoarea sufletului, cât și cei care atribuiau o valoare absolută sufletului, văzînd în trup doar un ambalaj trecător al sufletului. Platon și urmașii săi împărtășeau această concepție, ca de altfel și multe curente orientale, cum ar fi budhismul sau taoismul. Creștinismul a venit

cu afirmația că trupul și sufletul au valoare egală și veșnică. Ivirea lui Dumnezeu în trup omenesc în lume a sfințit și a înveșnicit materia alterată oarecând de păcat și moarte. Armonia dintre trup și suflet este starea de grație pe care trebuie să o dobîndim prin exercițiu spiritual. Literatura creștină, care are drept obiect de studiu punerea în armonie a mișcărilor sufletești și trupesti ale omului, este, fără îndoială, cea mai consistentă moștenire de recomandări practice din întreaga istorie a omenirii. Încă din secolul al IV-lea, filosofi precum Evagrie Ponticul și Ioan Casian Romanul făceau o categorisire a viselor, operînd cu categorii considerate revoluționare în psihologia modernă, precum: conștientul, inconștientul și subconștientul.

Ca și în Antichitate, extremele continuă să caracterizeze viziunile oamenilor. Acest lucru se vede și în părerile despre educație pe care le exprimă mulți psihologi moderni. Dacă epoca materialismului agresiv de tip sovietic a tratat omul exclusiv din punctul de vedere al biologiei, atribuind o valoare majoră instincțelor și geneticii, mulți comentatori de azi se pierd într-un fel de extaz spiritist, în care vorbesc prea mult de suflet și emoții, fără a vedea multiplele moduri în care trupul ne influențează sufletul.

Cei care refuză astăzi o analiză științifică a relațiilor dintre instincte și spirit, afirmînd că este o viziune

prea materialistă, nu o fac pentru că sînt prea spirituali, ci pentru că altfel nu și-ar putea susține teoriile stranii pe care le propagă, inclusiv în educație. Astăzi tot mai mulți au nevoie să critice evidențele biologiei, de parcă specia umană ar fi suferit brusc o mutație genetică sau cosmică, doar pentru a putea întemeia o făptură de tip nou, care se comportă cu totul altfel decît tot ce am știut noi despre om, iar noi sîntem cei chemați să contribuim la inaugurarea acestei noi făpturi sau să pierim.

Făptura de tip nou cu trăsături umane ce urmează a fi inaugurată este un fel de robot de carne care nu mai are nici măcar limite de gen și care se poate înmulți fără procreere, doar prin cumpărarea unui copil de la un alt semen al său. Pentru aceasta e nevoie de o întreagă literatură, de o nouă școală, de un nou tip de educație.

Ați observat, desigur, că Dumnezeu a lăsat ca fiecare specie să se dezvolte și să trăiască în medii potrivite: peștii trăiesc în apă, leii în țările calde, urșii albi în apele înghețate. Dacă veți schimba locul vietăților și veți duce leii la Polul Nord, iar urșii polari în Africa, vor muri. Nu doar schimbările ce țin de temperatură și relief influențează viața animalelor, ci și condițiile la care sînt supuse prin relația cu omul. Un pui de animal sălbatic crescut în cușcă nu va avea aceleași aptitudini

ca un animal crescut în libertate, astfel încât întoarcerea lui în mediul natural îl va face o jertfă ușoară pentru animalele de pradă. Deși animalul sălbatic crescut în cușcă își va păstra instinctele și deprinderile specifice speciei, totuși el nu va fi la fel de adaptat la viață ca un animal sălbatic, lipsindu-i abilitățile dobândite prin împreună-petrecere cu mama în mediul natural, ceea ce noi am numit generic perioada de Educație.

Ca și orice făptură zidită de Dumnezeu, omul are și el nevoie de condiții favorabile pentru a-și trăi în toată plenitudinea rostul în această lume. Condițiile acestea nu țin atât de climă și relief, de temperatură sau hrană, nu țin nici măcar de libertate sau detenție, ele fiind în primul rând de ordin lăuntric. Omul este făptura cu cea mai mare capacitate de adaptare dintre toate câte există pe pământ. La fel și gama simțămintelor și a credințelor lui este atât de variată, încât, în funcție de educație, omul poate fi sfânt sau animal de pradă. Modul de educație face ca oamenii să fie atât de diferiți, încât, făcând abstracție de caracteristicile fizice, am putea spune că avem de a face cu specii diferite.

Armonizarea simțurilor sufletești cu nevoile trupului este condiția în care omul ajunge să-și trăiască viața la măsura demnității cuvenite.

Dar ce sînt simțurile și nevoile, că tot se bate atîta monedă pe nevoile copilului în cărțile de parenting?

Pentru a putea înțelege nevoile umane în complexitatea lor, trebuie să pornim de la cele mai simple spre cele superioare. Nevoile primare, sau simple, sînt legate de instincte. Ce sînt instinctele? DEX-ul ne dă o definiție care va face legătura între ceea ce am discutat pînă acum și ceea ce urmează să discutăm: „instinctul este un lanț complex de reflexe necondiționate, fixat într-o anumită etapă a procesului dezvoltării unei specii și transmis ereditar, deținînd la animalele inferioare un rol precumpănitor în relațiile cu mediul, iar la om avînd, datorită educației, o însemnătate redusă”. Așadar, instinctele pot fi (și trebuie) modelate, controlate, prin procesul de educație.

Instinctele de bază sînt cele legate de procreare și conservare (hrană și apărare). Sexualitatea, pofta de mîncare, frica și mînia sînt însușiri naturale cu care se naște orice om. Tot ce este natural nu este nici rău, nici bun, dar felul în care își ascultă orice om instinctele poate duce la echilibru sau la dezechilibru. Orice exces duce la dezechilibru, creează reflexe dobândite și deprinderi neadecvate, ajungînd pînă la dereglări grave, atât de ordin psihic, cît și somatic. Pofta de mîncare, care are rostul să mențină o bună funcționare a organismului, se poate transforma în obsesia pentru mîncare și nesăbuintă sau în alcoolism, ducînd la obezitate și disfuncția organelor interne. Frica și mînia,

prin care omul evită sau înfruntă un pericol, pot degenera în fobii și stări de anxietate sau pot crește pînă ajung la o agresivitate nocivă.

Felul în care copilul dumneavoastră își va gestiona instinctele, aceste forțe naturale necondiționate și iraționale, depinde de educație. Desigur, îl puteți lăsa să facă ce vrea, dar să țineți seama de faptul că reflexele dobîndite sînt pentru om a doua fire. Așa cum un mușchi nefolosit se atrofiază, tot așa și voința copilului se va atrofia dacă nu va fi obișnuită să-și pună scopuri și să le atingă. Încă nu a stabilit nimeni o vîrstă cînd o nevoie instinctuală firească iese din funcțiune și devine o dereglare. Acest lucru se poate întîmpla și la o vîrstă foarte fragedă. Crizele de mînie la copiii cuprinși între 1,5 și 4 ani care se manifestă prin dorința de a-și ucide mama au devenit atît de răspîndite, încît au născut în limbajul psihoterapeuților un nou termen, acela de „tantrum”. În ce măsură o criză de furie este normală și care sînt semnele unei disfuncții, vor face tema unui capitol separat.

Ceea ce ne-am propus în această discuție despre instincte este să înțelegem că, dincolo de complexitatea și unicitatea fiecărei persoane, orice comportament și nevoie umană s-au format în timp. Este foarte important să avem capacitatea de a urmări evoluția unui copil, făcînd o evaluare a relației dintre nevoile

instinctuale, iraționale în primă fază și nevoile cultivate, dobîndite prin educație. Țineți minte, nevoia de educație este o nevoie ontologică a copilului, deoarece doar astfel se simte protejat pe deplin. Abandonarea în tirania instinctelor este o traumă pentru orice copil, traumă care se manifestă printr-un comportament primar, animalic, cum ar fi atacurile de furie, refuzul comunicării și chiar al hranei, ceea ce este o tulburare a instinctului de conservare, o reacție suicidală, pe care o constatăm la animalele bolnave și prost tratate.

8. Instinctul matern. Paternitatea

1) Instinctul matern e natural ca nașterea. 2) Frica de a fi mamă este indusă pe căi politice și ideologice. 3) Mama – unealtă de muncă a sistemului. 4) Copilul înăuntrul mamei și în afara ei. 5) Sensibilitatea maternă. 6) Maternitatea este naturală, iar paternitatea, spirituală.

INFLAȚIA de cărți de parenting, cursuri pentru părinți conștienți și forumuri unde zeci de mii de mame apelează disperate după sfatul experților au transformat nașterea și educația copiilor într-un domeniu stresant și alambicat.

Părea un lucru evident faptul că nimeni nu poate ști mai bine ce se întâmplă cu copilul său decât mama care l-a născut, care îl alăptează și la atingerea și mirosul căreia copilul se liniștește și adoarme. Acest fapt absolut normal este exclus de mulți parentologi de azi dintr-un motiv lesne de înțeles. Atunci când un parentolog povestește despre felul cum își alege bona pentru propriul prunc, înțelegi că afecțiunea mamei nu in-

tră în categoria „nevoilor copilului”. Cum să fie altfel, de vreme ce femeile angajate la UNICEF, organizația pentru drepturile copiilor de pe lângă ONU, sînt obligate prin contract să revină la lucru la trei luni după naștere?! Cunosoc pe cineva care, înainte de a pleca să apere drepturile copiilor în cea mai mare organizație mondială de profil, stoarce sînul într-un pahar, ca să aibă de mîncare copilul de trei luni. Cred că prin aceasta am explicat care e viziunea oficială a sistemului față de rolul mamei în viața copilului.

Mamele au devenit unelte de muncă, iar asta trebuie să primeze într-o societate emancipată. Această realitate schimbă, din păcate, raportarea față de copil și nevoile sale. Poate că excesul de libertate acordat copilului după vîrsta de doi ani este rezultatul frustrării unor părinți care nu i-au acordat căldura de care avea nevoie atunci cînd el plîngea în brațele bonei, în timp ce ei făceau „carieră”?

Împărtășesc ideea cercetătorilor care susțin că tulburările de comportament la copiii de vîrstă preșcolară își au originea în lipsa unei relații de iubire dintre mamă și prunc în perioada alăptatului. Această relație nu este doar un prilej de sănătate și confort pentru copil, ci și o perioadă în care mama își însușește limba-jul emoțional al propriului copil, astfel încît să poată soluționa cu mare exactitate orice criză de mai tîr-

ziu. Mamele care nu se vor consacra total copilului în primul an de viață vor face eforturi colosale de a-l înțelege și recupera în tot restul vieții, păstrînd întotdeauna un sîmbure de incertitudine în orice acțiune sau hotărîre pe care o vor lua în legătură cu propriul copil.

Donald Winnicott, unul dintre cei mai de seamă pediatri și psihanaliști britanici, atribuie preocupării materne primare pentru pruncul său o importanță crucială. Este faza în care mama trăiește aproape unită cu pruncul de care abia s-a despărțit corporal, în care poate simți și veni în întîmpinarea nevoilor lui, asigurîndu-i astfel continuitatea ființării. Mama este „nebună” după copilul ei sau, așa cum spune René Roussillon, se află într-o stare pasională. Potrivit lui, începînd de la sfîrșitul sarcinii și continuînd în primele săptămîni după naștere, mama intră într-o stare de nebunie sănătoasă, de hipersensibilitate cvasipatologică, comparabilă cu o stare de disociere, de retragere, de fugă din realitate, cu un episod schizoid, care îi permite să se adecveze total, sensibil, delicat. Un eșec al mamei în această primă secvență de viață extrauterină lasă nou-născutul descoperit în fața ingerințelor mediului, care îl amenință acut cu anihilarea, căci, neexistînd limite între el și exterior, orice stimul mai puternic, fie intern, fie extern, îl atacă din și în interior, amenințînd-

du-i existența, nimicindu-l, fără ca mama să fie un filtru de excitație pentru bebelușul ei, atenuându-i angoasele de anihilare¹.

Ascuțirea sensibilității și stările pe care le descrie Winnicott, asemănându-le cu o „nebunie bună”, sînt de fapt stări pe care le observăm și la animale în perioada cînd au pui mici. Această stare de lucruri nu are nici o legătură cu teoria evoluționismului, ci doar întărește discuția noastră despre instinctele și aspectele de netăgăduit ale naturii umane. Sfîntul Grigorie de Nyssa, autorul celui mai vechi tratat de antropologie creștină, susține că prin căderea din Rai primii oameni și-au pervertit natura spirituală, făcîndu-se părtași realităților acestei lumi supuse stricăciunii și morții, devenind asemenea animalelor: prin naștere sîngeroasă, creștere de la mic la mare, îmbătrînire și moarte². Primii oameni nu au fost făcuți de Dumnezeu prunci, ci adulți, și de aceea nu au cunoscut creșterea de la mic la mare, de altfel ca și îngerii creați de Dumnezeu, care nu cresc și nu se înmulțesc. Iată de ce relațiile instinctuale dintre mamă și prunc, precum și nevoia ontologică de educație constituie o temă susținută nu doar

¹ D.W. Winnicott, *Copilul, familia și lumea exterioară*, Editura Trei, București, 2013.

² Un studiu amplu despre starea omului înainte și după cădere aparține celui mai de seamă teolog grec din secolul al XX-lea, Panayotis Nellas, și poartă titlul *Omul – animal îndumnezeit*. Cartea a apărut în traducere românească la Editura Deisis, Sibiu.

de cercetările savanților din domeniul geneticii sau psihanalizei, ci și de întreaga tradiție a teologiei ortodoxe. Din acest punct de vedere, anumite aspecte ale educației nu pot fi schimbate, așa cum nu pot fi schimbate procesul de creștere de la mic la mare și îmbătrînirea, existînd condiții sau, mai bine zis, principii care au fost sădite în însăși firea lucrurilor. Orice încălcare a acestor principii duce la pierderea armoniei necesare unei dezvoltări sănătoase și chiar la distrugere.

Dacă maternitatea este un instinct, paternitatea este o condiție de ordin spiritual. Bărbatul devine tată din momentul în care își recunoaște copilul. Poate pare ciudat, dar în cazul taților avem de-a face cu un act de înfiere chiar și în cazul unui copil natural. Tatăl își recunoaște sau își reneagă copilul. Oricît de sălbatic ar suna acest lucru, evidența o certifică. O statistică din SUA făcută în cazul familiilor în care s-a născut un copil autist constată că 85% dintre tați și-au abandonat copilul. Formele de abandon în cazul taților ar putea fi împărțite în două categorii: 1) abandon manifest, cînd tatăl își părăsește copilul, nedorind să mai știe de el și 2) abandon latent, cînd tatăl rămîne în familie, dar nu manifestă grijă și căldură pentru copil. Au fost cazuri cînd un tată rece își descoperă brusc paternitatea în ultimul copil, ceea ce sporește și mai mult sentimentul de abandon al celorlalți copii.

În orice caz, paternitatea depinde de statura spirituală a tatălui, iar condiția înfierii și a recunoașterii de către tată este pentru copil o a doua naștere, inițiativă, după nașterea biologică din mamă. Dacă mama este cea care aduce copilul din neființă la ființă, tatăl este cel care îl naște spiritual pentru lume. Iată de ce, atunci când citim în Sfânta Scriptură că bărbații au născut pe cutare și cutare, nu avem de a face cu nesocotirea actualului nașterii de către mamă, ci doar confirmarea statutului paternității care se transmite din seminție în seminție.

În Noul Testament genealogia naturală este abolită, iar adevărata naștere și înfiere în Duh se face de către Tatăl Ceresc prin Iisus Hristos, Domnul nostru.

9. Ce-și doresc copiii

1) Copiii în slujba ideologiilor. 2) Independența – un mit politic proiectat pe relația copil-părinte. 3) Nevoile ontologice sînt adevăratele nevoi ale copilului. 4) Copilul ca expresie a nerăutății și a inocenței. 5) Nevoia de comuniune.

AȚI OBSERVAT, desigur, că fiecare imperiu, epocă și ideologie are un model de educație. E și normal, sistemul își crește viitorii oameni. Cîți oameni mari își bat azi capul cu ceea ce își doresc și simt copiii! Psihologi, psihanaliști, doctori și sociologi, cu toții ne vorbesc despre nevoile copilului. Niște nevoi pe care tot ei le inventează, din condiția lor de oameni mari. Ei ne vorbesc despre cum vor fi copiii peste douăzeci-treizeci de ani.

Nu e mai bine să ne amintim fiecare ce ne doream cînd eram mici și să vedem în ce măsură nevoile, fridele și bucuriile copilăriei ne-au determinat calea în viață și abilitățile de adaptare?

Una dintre nevoile copilului pe seama căreia se fac adevărate tratate de parentologie este nevoia de a fi Independent.

Independența... Ce bine sună! Dar v-ați dorit vreodată în copilărie să fiți independent? V-ați dorit să nu aveți nici mamă, nici tată, să fiți așa, independent? Nu neg faptul că, în urma îndoctrînării duse la toate nivelurile, există de acum copii care la vârsta de 4-5 ani manifestă dorința de a scăpa de părinți, dorindu-le moartea, dar asta e o anomalie. Pentru un adult care înghite zilnic știri despre abuzurile asupra femeilor din Iran sau Siria, despre revoltele înăbușite în sânge din Ucraina și altele, independența este o valoare democratică. Dar credeți că e bine să luăm concepte politice ale oamenilor mari și să le aplicăm pe copii, cu convingerea că asta îi face fericiți?

Fiecare vîrstă își are experiențele și nevoile sale. Receptăm atît de felurit realitatea în momente separate ale vieții, încît am putea spune că trăim mai mulți oameni în același trup. Sfîntul Vasile cel Mare spunea în secolul al IV-lea că viața e atît de complexă în funcție de experiențele prin care trecem, încît nu e greșit să spunem că de fapt trăim o succesiune de vieți, care ne formează ca persoană. Copilăria însăși este o viață aparte, care e plină la rîndul ei de minunate experiențe lăuntrice. Copilul își dorește să zboare, să doboare

balauri sau monștri, să salveze lumea. Oare această credință a lui nu e suficientă pentru a-l deosebi radical de adultul blazat și dezamăgit? În zborul său spre lumină copilul are cu totul alte nevoi decît cele pe care le are un adult, preocupat mai mult de salariu și de poziția socială decît de suflet.

Nevoile copilului sînt mai întîi de toate niște nevoi profund ontologice, care confirmă condiția superioară a omului în raport cu animalele. Copilul este reprezentantul speciei umane în forma sa nealterată. În aspirațiile sale, în credința sa că totul e posibil, copilul păstrează starea omului edenic. De aceea și Hristos ne atrage atenția: „Adevărat vă zic, de nu veți fi precum copiii, nu veți intra în Împărăția cerului.”¹ Apostolul Pavel revine și el la îndemnul de a fi precum copiii, dar face și o precizare despre cum trebuie înțeleas acest îndemn: „fiți copii la răutate, nu și la minte”².

Răutatea, răzbunarea și revolta nu sînt proprii copilăriei. Acest lucru era atît de evident, încît mari oratori precum Apostolul Pavel sau Ioan Gură de Aur se refereau la lipsa de răutate a copiilor ca la un dat natural, la fel de evident ca acela că soarele luminează, iar zăpada e rece. Trebuie să spunem că argumentul nerăutății copiilor era folosit într-o epocă în care pole-

¹ Matei 18, 3.

² I Corinteni 14, 20.

mica filosofică s-a aflat pe culmile sale și nimeni nu a constatat în aceasta o exagerare. Iată de ce invazia de psihologi care prezintă azi răutatea la copii ca pe un fapt ce ține de normalitate trebuie văzută ca un efort de a perverti însăși natura umană. Copiii răi, invidioși și răzbunători din miile de desene animate sînt făuriri ale minții adulților răi. Îmi veți spune că ei au reușit să producă prima generație de copii răi, revoltați, răzbunători, care strigă și lovesc la fel ca niște adulți stăpîniți de ură. Da, au reușit. Și nu e nimic drăgălaș în faptul că un copil de patru ani își lovește mama în timp ce strigă: „Vreau să mori!” Părul lui moale și buclat, ochii rotunzi și înflăcărați, gurița, urechile și mîinile ca din icoană nu sînt făcute pentru a răspîndi ură, ci pentru a sorbi și îmbrățișa dragostea.

Cea mai profundă nevoie a copilului este aceea de a fi într-o comuniune de iubire. Fie că o numim nevoie de protecție, instinct de apărare sau altcumva, aspirația spre comuniune a copilului persistă, avînd formele unei religii în care Părintele este Dumnezeu, iar copilul este Inițiatul. Copilul se simte iubit în măsura în care Părintele îl inițiază în tainele sale. Cu cît părintele se descoperă mai complex, cu atît copilul este mai fericit. Ne descoperim copilului prin tot ce sîntem: prin iubire, cunoaștere și îndemînare. Acesta este temeiul educației. Copilul se simte fericit nu atunci

cînd este lăsat să facă ce vrea, pentru că el nu vrea ceva străin de ceea ce vor părinții săi, ci atunci cînd este îndrumat, inițiat în iubire. Copilul percepe lipsa de îndrumare ca pe un dezinteres, ca pe un abandon, de unde și frica lui de însingurare manifestată prin gesturile extreme proprii adulților: furie, refuz, izolare. Cu alte cuvinte, nevoia de bază a copilului este aceea de a fi precum părintele său. Faptul că mulți părinți de azi se eschivează de la această responsabilitate prin diverse manevre de limbaj doar complică lucrurile. Nu, copilul tău nu va fi nici mai independent, nici mai creativ, nici mai curajos decît este. Va fi exact ca tine. Doar că departe de tine, la celălalt capăt al lumii. Acolo unde l-ai lăsat atunci cînd el dorea un singur lucru: să fie ca tine.

10. Limbajul

1) Limbajul corpului în diferite culturi. 2) Diverse forme ale plînsului ca limbaj la copii și la adulți. 3) Comunicarea emoțională în primele luni de viață. 4) Copilul este partea văzută a gândurilor tale. 5) În starea de desăvîrșire oamenii comunică prin gânduri, nu prin cuvinte. 6) Copilul recepționează starea lăuntrică a părinților, nu cuvintele.

NE-AM OBIȘNUIT să exprimăm totul prin cuvinte, de aceea avem o dificultate în a înțelege ce-și dorește un prunc care încă nu articulează cuvintele. Corpul are însă un limbaj al său. Gesturile exprimă ceea ce gândim sau simțim. Ne folosim de gesturi pentru a fi mai convingători atunci cînd vorbim. Se pare că oamenii sînt atît de reprezentați de gesturi, încît în unele culturi o gesticulație exagerată este un semn de proastă creștere. Gesticulația este evitată total în pușcăriile rusești, fiind considerată o formă de intimidare, și deci, e pedepsită. China, Japonia sau India sînt țări unde statutul omului poate fi apreciat după mers

sau după felul în care își bea ceaiul. Prorocul David, dar și înțeleptul Solomon, condamnă de pildă obiceiul de a face semn cu ochii. Sfântul Vasile cel Mare vede în obiceiul de a ține picior peste picior un semn de delăsare spirituală, iar Ioan Casian le atrăgea atenția monahilor ca atunci când stau dreupți să nu se mute de pe un picior pe altul, că așa fac caii, iar un om echilibrat lăuntric stă drept.

Faptul că pruncii plîng mai des nu înseamnă că plînsul este ceva caracteristic copiilor. Plînsul este o formă de limbaj. În comunitățile arhaice oamenii plîngeau foarte ușor, plînsul fiind la fel de frecvent ca și rîsul. Poate ați avut ocazia să urmăriți felul de a vorbi al țiganilor sătrari: ei ba plîng, ba strigă și își ridică mîinile, ba se întorc cu spatele. Atunci cînd vor să-și exprime un regret sau o nemulțumire oamenii plîng sau imită plînsul. Dar acest lucru îl vedem și la bătrînele din mediul rural. Plînsul nu e doar lacrimi, și lacrimile nu exprimă doar plîns, durere sau nemulțumire. O mare bucurie ne poate provoca lacrimi. „Fericiți cei ce plîng”, zice Hristos. De altfel nici rîsul nu este întotdeauna o expresie a bucuriei, există rîsul sarcastic sau batjocoritor. Din acest punct de vedere, intuirea limbajului pruncului nevorbitor ține de sensibilitatea părinților, iar sensibilitatea este o capacitate sporită de empatizare, empatia fiind condiționată de iubire.

Țipetele, urletele, lovitul și aruncatul obiectelor sînt și ele forme de limbaj arhaic.

Din momentul în care v-ați văzut noul-născut, să știți că ați început să-i imprimați propriul cod de limbaj și comportament. Tonalitatea, ritmul și intensitatea vocii îi vor provoca stări diferite, dar totodată îl vor determina să și le însușească. Copilul aude, simte și exprimă. Aude tot, simte tot și exprimă așa cum poate. Faptul că îi reproșezi ceva soției în șoaptă înainte de culcare nu schimbă calitatea emoției pentru prunc: el va resimți disprețul și ura din inima ta. Degeaba faci un reproș în șoaptă, cu gîndul să nu sperii copilul, pentru că nu decibelii sînt cei care îl afectează, ci energia mîniei pe care o degaji. Ceea ce pentru tine e o șoaptă, pentru el este un urlet, un țipăt de furie. Tu vei adormi și vei uita, iar mîine îi vei reproșa pe același ton soției că nu ți-a călcat cămașa la timp sau că e iarăși neatentă. O vei face, ca de obicei, în șoaptă, ca să nu sperii copilul. Dar copilul va auzi același urlet furios al inimii tale. El își va însuși acest mod de a comunica. Va plînge des, iar, crescînd, va face crize de furie. Țineți minte, în starea primordială omul nu comunica prin cuvinte, ci prin gînduri, de aceea copilul, aflîndu-se în stare pură, aude gîndurile și percepe emoțiile cu toată intensitatea. Copilul va deveni partea văzută a gîndurilor tale.

Nimeni nu-și poate schimba codul său lăuntric în cele nouă luni de sarcină. Nu există copii de sezon. Condiția de părinte te schimbă pentru toată viața, iar dacă asta nu se întâmplă, are de suferit copilul. Vai de părinții care își regretă vremea când erau iresponsabili și ajung să vadă în copil o piedică în calea libertății! Dacă mama este ajutată să-și schimbe mintea și simțurile de înseși procesele pe care le traversează în perioada sarcinii, nașterii și alăptării, tatăl trebuie să facă un efort spiritual pentru a se obișnui cu noua sa condiție. Situația în care mama și tata se arată înnebuniți de copilul comun, dar în același timp se disprețuiesc între ei, a devenit una frecventă. Totuși, orice copil și-ar dori să schimbe această dragoste pe care o primește separat cu bucuria de a-și vedea părinții iubindu-se. Dacă vă iubiți copilul, dăruți-i cel mai dorit dar: iubiți-vă între voi!

Nu rezumați iubirea la un set de gesturi exterioare. Politețurile și exercițiile de reținere a miniei pot crea o impresie bună șefului dumneavoastră, dar nu pot păcăli un copil. Dacă iubiți, orice gest pe care îl faceți devine un limbaj al dragostei. Dacă sînteți rece, iritat, neîmplinit, pînă și floarea pe care o veți dăruia va mirosi a tristețe.

11. Emoțiile

- 1) Emoțiile sînt naturale și nu sînt nici rele, nici bune în sine. 2) Omul trupesc, omul sufletesc și omul duhovnicesc. 3) Partea irascibilă și partea rațională a sufletului în viziunea patristică. 4) Ascunderea emoțiilor se face din motive diferite și nu presupune în mod obligatoriu o virtute. 5) *Mindfulness* – o tehnică de autocontrol propagată de marile corporații. 6) Riscurile falselor spiritualități.

DEOARECE am discutat despre modul empatic de comunicare cu copilul în prima perioadă de viață, e bine să vedem în ce măsură emoțiile noastre îl afectează. Cum facem ca mînia sau nemulțumirea noastră să nu-l afecteze, cu alte cuvinte, cum ieșim de sub tirania propriilor emoții rele?

În lucrarea sa *Exprimarea emoțiilor la om și animal*, Charles Darwin a identificat, pe baza modului în care emoțiile se manifestă în comportament, nouă emoții de bază. Acestea sînt: bucuria, interesul-excitația, surprinderea, tristețea (uneori desemnată ca deznădej-

de-anxietate), furia, frica, dezgustul, disprețul și rușinea. Această clasificare a rămas valabilă pînă astăzi și este utilizată de cercetători.

Emoțiile au constituit un domeniu de studiu pentru asceții creștini, care, începînd cu secolul al IV-lea, au populat cu zecile de mii pustiiul Egiptului. De la ei ne-au rămas adevărate tratate practice, de care s-au servit creștinii de-a lungul secolelor, pînă astăzi. În limbaj patristic, emoțiile sînt „lucrarea sîngelui” și exprimă nevoile sau fricile noastre. Orice emoție, ca și orice instinct, poate degenera într-o patimă, de aceea atenția și rugăciunea trebuie să primeze în fața emoțiilor.

Cu cît un om este mai trupesc, cu atît emoțiile lui sînt mai pronunțate și, invers, un om spiritualizat este mai puțin dependent de emoții. În toate culturile și credințele, fie că vorbim de creștinism sau de credințele orientale, emoțiile sînt prezentate ca forțe iraționale capabile să ne facă rău, să ne împingă spre fapte regretabile. Dar felul în care putem ieși de sub robia emoțiilor este diferit în creștinism și în credințele orientale. Dacă în practicile orientale emoțiile sînt doar „legate”, mortificate prin exerciții de concentrare și meditație, creștinismul își propune trecerea omului de la starea de „om trupesc” la aceea de „om duhovnicesc”, care se face prin atragerea harului Duhului Sfînt. O stare intermediară este aceea de „om sufle-

tesc”, adică un om care a depășit starea de robire față de patimile trupești, dar încă se află în robia emoțiilor sufletești¹. Fără legătura cu Dumnezeu omul nu poate deveni mai mult decît el însuși, oricît de mult s-ar concentra și s-ar purifica.

După psihologia modernă (naturală) sufletul omului este și el trihotomic, fiind compus din afectivitate, care se manifestă prin sistemul sanguin, gîndire, care se exprimă prin sistemul nervos, și voință, care se traduce în acțiune, prin sistemul muscular. Dar după psihologia spirituală, dezvoltată de Sfinții Părinți, sufletul omenesc este compus din partea poftitoare (dorințele), partea irascibilă și partea rațională sau cugetătoare.

Oamenii își controlează emoțiile prin cele mai diferite manevre, de la exerciții spirituale pînă la tehnici de autosugestie și mutarea atenției pe altceva. Astfel, sclavul nemulțumit își ascunde ura pentru stăpînul său, iar bărbatul îndrăgostit de soția prietenului său reușește să nu arate pe față robia sentimentală în care se află.

În veacul al VI-lea, viețuia într-o mănăstire din Palestina un monah tînăr, care niciodată nu se tulbura. Starețul acestuia, Sfîntul Dorothei, de la care avem și relatarea, urmărea de multă vreme purtarea netulbu-

¹ I Corinteni, 15, 45-49.

rată a monahului. Vrînd să-i verifice răbdarea, a pus pe unii frați să-l certe pe nedrept, dar și atunci monahul a rămas netulburat. Bănuind o lucrare ascunsă, starețul s-a apropiat într-o zi de monah și l-a întrebat: „Ce lucrare ai că, fiind atît de tînăr, petreci tot timpul neschimbat? Cum de nu te-ai tulburat cînd te-au ocărit frații pe nedrept?” Monahul a răspuns: „Cum aş putea să mă tulbur de la lătratul unor cîini?” Atunci starețul a înțeles că nu iubirea îl făcea să nu se tulbure pe tînărul monah, ci profunda lui nesocotire a semenilor.

Așadar, iată o tehnică de control a emoțiilor practică de către mulți – disprețul. Această atitudine o practică numeroși oameni religioși, dar și atei. Sînt calm pentru că nu-mi pasă de ce cred sau simt ceilalți. Nu mă interesează nimic din ce fac ei. Singurul lucru care contează este cum mă simt eu. Îmi interzic să mă tulbur pentru că vreau să mă simt bine. Mă simt bine chiar dacă prin aceasta fac pe cineva să sufere. De fapt, nici nu știu ce este suferința celuiilalt, deoarece eu sînt concentrat pe mine și pe clipa pe care o trăiesc.

O practică de control a emoțiilor tot mai recomandată în organizarea afacerilor este *Mindfulness*. Companii mari precum Apple, Google, McKinsey & Company, Deutsche Bank sau Procter & Gamble au implementat practica de a acorda angajaților un moment de reculegere în locuri special amenajate la jumătatea zi-

lei de muncă. Profilul și amploarea afacerilor enumerate vorbesc de la sine despre răspîndirea fenomenului. Practicile de acest gen sînt aplicate și asupra copiilor, dînd naștere unui curent specializat, care se cheamă chiar așa: *Mindfulness Parenting*. De vreme ce în promovarea acestui fenomen sînt implicate cele mai bogate companii din lume, specializate în producerea tehnologiilor de care ne folosim cu toții și controlînd prin motoarele de căutare interesele oamenilor, putem afirma că religiile tradiționale vor fi înlocuite în viitorul apropiat de o nouă formă de spiritualitate de tip *Mindfulness*.

Această nouă credință mondială nu va putea fi criticată sau combătută, deoarece nu are principii, fiecare fiind liber să-și fabrice propria religiozitate. Într-un anume fel, fiecare va fi propriul Dumnezeu. Aceasta este religia omului-internet, singura religie ai cărei adepți stau tot timpul la slujbă, în templul numit Internet.

Capacitatea omului de a se concentra, de a-și redistribui atenția, de a se opune gîndurilor sau de a le neglija este o însușire naturală. Din punct de vedere patristic, nu este nimic spiritual în faptul de a-ți opri gîndurile. Oricine a întîlnit un cioban care petrece mult timp în munți sau a stat de vorbă cu un om care are o meserie care îl obligă la tăcere și singurătate a observat echilibrul în care se află acești oameni.

Faptul că majoritatea oamenilor sînt handicapați spiritual și nu-și mai pot folosi voința face ca echilibrul natural al simțurilor să pară o stare spirituală. Dar lucrurile nu stau așa. Nu poți căpăta o stare interioară armonioasă doar prin concentrare și autosugestie – vei deveni cel mult mai liniștit. Un patron de la Apple sau Google are nevoie de un angajat liniștit, dar copilul tău are nevoie de iubire. Iubirea e ceva ce nu se supune eforturilor minții, nu poate fi provocată prin sforțări de concentrare. Iubirea e ceea ce umple toată zidirea și la care trebuie să te faci părtaș. Iubirea este numele lui Dumnezeu, așa cum ne spune Evanghelistul Ioan, adică e vie, e Persoană veșnică și neschimbată, pe care nu o poți băga în tine prin îndemînarea gîndului. În măsura în care tu însuți ești în comuniune cu Iubirea, o poți împărtăși copilului tău și celor din jur.

Riscurile tehnicilor de control al minții sînt majore. Practicate cu superficialitate, ele provoacă procese necunoscute în chiar creierul omului. Majoritatea persoanelor care recurg la ele o fac din cauza stresului și a unor probleme existențiale grave. Refularea și autosugestia îngroapă în subconștient, ca sub un preș, tot gunoiul care era la vedere. În esență însă omul nu se schimbă. Ba, dimpotrivă, au fost cazuri cînd oameni aparent liniștiți s-au sinucis. Cazurile de depresie în

rîndurile persoanelor preocupate de psihologie sînt foarte frecvente. Speriați de propriile himere, oamenii se angajează în astfel de practici cu speranța că își vor afla pacea. În scurt timp ei devin tot mai reticenți la orice informație care vine să le contrazică alegerea, refuză orice altă spiritualitate și manifestă agresivitate față de persoanele care prezintă un alt punct de vedere. Toți cei care au ales acest gen de spiritualitate devin brusc anticreștini sau afirmă că ei cred într-un creștinism fără biserică, fără tradiție și chiar fără Biblie. În ce măsură toleranța universală spre care aspiră această categorie de oameni este compatibilă cu ura față de creștinism, rămîne o dilemă. Dar poate fi și un argument că avem de a face cu un război ascuns împotriva lui Hristos.

12. Anti-Biblia ca metodă

1) „Biblia răsturnată” – o metodă inițiatică folosită pe larg. 2) Conflictul „condiționat-necondiționat” și resorturile sale biblice. 3) Limbajul parentingului este predominant inițiatic și foarte puțin științific. 4) „Lovim copiii ca să sufere Dumnezeu.”

AM AJUNS la un moment crucial al discuției noastre, răscolind temeiurile spirituale ale unor curente de parenting. O analiză mai profundă descoperă că noutatea abordării reiese din răsturnarea principiilor biblice, o metodă satanistă care a stat la baza mai multor revoluții europene, printre care și cea bolșevică din Rusia. Atunci când Lenin era în dilemă pe cine să execute din familia țarului și pe cine să lase, unul dintre consilierii săi i-a șoptit: „Împușcați toată ectenia mare!” Ectenia mare este rugăciunea de la deschiderea Liturghiei la care se pomenește, pe lângă altele, și conducerea țării – toată lista pomenită în ectenie, de la țar, țarină și copii pînă la slujitori, a fost execu-

tată după principiul „Bibliei răsturnate”, adică vezi ce zice Dumnezeu și fă invers.

Știați că parentingul necondiționat este de fapt o anti-Biblie aplicată? Dacă veți reuși să nu vă pierdeți în paginile care vorbesc despre neajunsurile recompenselor, despre stima de sine sau crizele din supermarket, veți găsi desigur acest scurt pasaj dedicat Religiei, care arată foarte clar că avem de a face cu un demers împotriva lui Dumnezeu:

„[...] nu putem nega faptul că abordarea autoritară are rădăcini adânci în anumite sisteme religioase. După cum spune un expert: «Învingerea voinței copilului a constituit sarcina principală a generații succesive de predicatori, ale căror motivații biblice legate de disciplină au reflectat convingerea conform căreia voința proprie este rea și păcătoasă.» Această ideologie coroborată cu o viziune pesimistă asupra naturii umane a fost prescrisă din perioada de dinainte de menționarea pelerinilor, în scrierile lui James Dobson și ale altor fundamentalști. Uneori cuvântul «iubire» este folosit pentru justificarea unui proces de forțare a copilului să capituleze. Mai mult, în timp ce mulți oameni religioși pun un semn de egalitate între ideea de necondiționare și anumite aspecte ale credinței, un alt punct de vedere este cel al cărților sfinte din creștinism și iudaism, acolo unde zeitățile acestor re-

ligii oferă apogeul iubirii condiționate. Atît Vechiul, cît și Noul Testament promit, în mod repetat, recompense extravagante pentru cei care sînt respectuoși și pedepse groaznice pentru cei care nu sînt. Dumnezeu vă iubește dacă și numai dacă Îl iubiți și voi, și în unele cazuri, dacă îndepliniți și alte criterii. Faceți ce vi se spune: veți deveni bogați și-i veți privi pe dușmanii voștri murind. Dacă vă îndepărtați de la credință, veți suferi o paletă întreagă de consecințe, pe care Biblia le descrie în detalii aproape sadice. Pentru unii credincioși vor urma și mai multe binecuvîntări sau blesteme după moarte. Așadar, nu este neobișnuit să observăm importanța anumitor tradiții religioase în parentingul condiționat și bazat pe control.”¹

Iată cum parentingul necondiționat își face un scop din înfruntarea Bibliei. Acolo, zice parentologul, e rădăcina răului. Dumnezeu e dușmanul copiilor voștri. El, Dumnezeu, a inventat regulile, controlul și pedeapsa. Dar de ce zic Dumnezeu? Autorul vorbește de fapt de „zeitățile” creștine și iudaice. Observați ura și disprețul față de Dumnezeul biblic! Autorul evită să-L numească Dumnezeu și recurge la o terminologie disprețuitoare, satanistă. Ar fi putut rămîne un comentator echidistant, chiar dacă este ateu, și să folo-

¹ Alfie Kohn, *Parenting necondiționat*, Editura Multimedia est publishing, 2013, p. 95.

sească terminologia biblică atunci când vorbește despre Biblie, fără ca argumentul său să aibă de suferit din punct de vedere logic. Însă patima care s-a strecurat în descriere denotă încă o dată că nu avem de a face cu un studiu obiectiv menit să vă educe copiii, ci cu un fals sistem de argumente ce își dorește să implice copiii și părinții într-o luptă ideologică.

Dicționarul acestui fel de parenting (necon condiționat) este și el plin de termeni inițiatici: tantrum, meditație, tehnici de relaxare, tehnici de respirație, tehnici de control, energii, canale, pozitiv, negativ etc. V-ați gândit vreodată că pozitiv și negativ nu înseamnă nimic și că încep să aibă o valoare doar în raport cu zero? Adică același lucru poate deveni și pozitiv, și negativ în funcție de cum mută cineva punctul zero? De pildă, smerenia este pozitivă sau negativă? Dacă punctul zero este Hristos, este pozitivă, dar dacă punctul zero este diavolul, este negativă. Sficiunea este pozitivă, iar obraznicia negativă. Dar dacă schimbăm punctul zero? Corect: obraznicia, redenumită spirit de inițiativă sau liderism, devine pozitivă; iar sficiunea este considerată cauza tuturor eșecurilor.

După aceeași schemă, toată gama de virtuți creștine a fost transformată în defecte, iar viciile spirituale în virtuți. Ascultarea, supunerea, smerenia, cumințenia, tăcerea, hărnicia, credința, nevinovăția trebuie dezră-

dăcinate; iar iubirea de sine, iubirea de stăpânire (liderismul), trândăvia, trufia, necredința, obraznicia, împietrirea (absența remușcărilor), răzvrătirea (înfruntarea părinților și a dascălilor), prostia, neascultarea, hula și nesocotirea părerii celorlalți ajung să fie cultivate drept condiții ale succesului.

Parentingul necon condiționat sau „conștient”, care își manifestă expres ura față de preceptele biblice, pare să se răzbune pe Dumnezeu prin copii. Știind că omul este chip și asemănare a lui Dumnezeu, acest tip de parenting este preocupat să distrugă pas cu pas orice urmă a relației cu Tatăl ceresc, mutilând chipul pruncului nevinovat și abandonându-l departe de palat, asemenea ursitoarelor rele din poveste, în speranța că, atunci când va crește mare, moștenitorul nu va mai fi recunoscut.

13. Noua religie laică

1) Religia Coca-Cola. 2) Orientalism contra Creștinism. 3) Bătălia pentru controlul școlilor. 4) Războiul din Vietnam ca pretext pentru o nouă religie laică. 5) Marketing spiritualizat.

EXPERIENȚA multor țări din Europa, la care s-a alăturat și România, a înregistrat un puternic curent de aversiune împotriva prezenței elementelor de spiritualitate creștină în școli și grădinițe, ajungând chiar la măsuri legislative pentru eliminarea moștenirilor creștine din spațiul public. Este al doilea an de când în piețele marilor orașe europene nu mai sînt instalate ieslele tradiționale de Crăciun, iar marile companii, între care și Coca-Cola, au renunțat la urările tradiționale de Crăciun, care vreme de un secol au fost inima marketingului lor, dacă e să ne amintim că Moș Crăciun este o invenție Coca-Cola. Orice aluzie la creștinism a devenit condamnată. Cu toate acestea, constatăm o răspîndire tot mai mare a unor practici ce se revendică din spiritualitățile orientale.

Dicționarul oriental ne devine familiar începînd de la vizitele la restaurant, sălile de sport, petrecerea în aer liber sau chiar la grădinițele și școlile elitiste, dar și în unele de stat. Ne concentrăm, medităm, ne eliberăm, mai nou o facem pe respirație și practicăm mindfulness, zen, yoga și așa mai departe.

Poate că aici a fost greșeala tactică a Creștinismului, că a insistat prea mult pe doctrină, pe care masele nu o pot digera, și prea puțin pe felul în care mîncăm, respirăm, comunicăm? Fenomene precum vegetarianismul și veganismul confirmă concluziile unui cercetător privind ascensiunea rapidă a grupurilor orientaliste apărute în America anilor '60 pe fondul revoltei generale împotriva războiului din Vietnam¹. Mesajul păcii și al echilibrului interior făgăduit în schimbul unor exerciții ușor de practicat și al unei alimentații specifice l-a sedus pe americanul libertin, stresat și predestinat obezității. Într-o formă mult mai facilă și mai adaptată la laicitate, o ideologie nouă întemeiată pe cioburile spiritualității orientale a ajuns, grație tehnologiilor moderne și marketingului global, să ocupe mințile și inimile majorității oamenilor. Totuși, dincolo de dicționarul plin de termeni provenind din spiritualități milenare, felul în care această nouă spiri-

¹ Alexandr Dvorkin, *Vvedenia v sektovedenie*, Nijni Novgorod, 1998.

tualitate tratează marile teme umane este unul cu totul neobișnuit, lăsînd să se întrevadă cu ușurință adevăratele intenții și scopuri ale acestui mare experiment sau proiect de marketing.

Pentru a înțelege mai bine în ce măsură noua spiritualitate, care uzează de termeni orientali, se revendică de la vechile tradiții, vom face un studiu pe caz, pe care îl veți putea urmări ușor. Deoarece Orientul e mare și credințele, filosofiele sale, multiple, ne vom opri la una dintre ele, confucianismul, discutînd pe o carte veche de 2500 de ani, anume *Analectele*. Ediția de care ne folosim a apărut la Editura Humanitas, are un aparat critic și note lămuritoare, îndeplinind toate condițiile unui material științific.

Deoarece nu facem un studiu de istorie a credințelor, nu ne propunem o investigație exhaustivă, ci ne vom limita la tema de care ne ocupăm în cartea noastră, cea a educației, și anume asupra relației dintre fiu și tată în confucianism.

14. Temeiurile pietății filiale în confucianism

1). Ordinea familială duce la ordinea cetății. 2) Argumentul vechimii în polemica despre autenticitate. 3) „Omenia” lui Confucius și „firescul” Paulin. 4) Principiile confucianiste și Înțelepciunile lui Solomon. 5) Suprapunerea legilor confucianiste cu cele biblice este un argument al neschimbabilității firii umane.

CA ÎN majoritatea credințelor și filosofiilor orientale, confucianismul acordă un rol prioritar Înțeleptului, deoarece de el depinde menținerea armoniei și perpetuarea preceptelor morale. Deși preocupat de doctrina socială, de bunul mers al imperiului și de cultul Împăratului, ceea ce nu este o temă centrală pentru budhism sau taoism, Confucius rămîne un maestru spiritual în sens oriental, tocmai pentru însemnătatea pe care o acordă înțelepciunii în buna orînduire a lumii. Expresia ideală a Suveranului este suveranul înțelept, fiind excluse atît tirania, cît și delăsarea. Rămînînd în aceeași logică, un tată bun este un tată

înțelept, iar un fiu bun este un fiu care urmează sfaturile înțelepte ale tatălui.

Bunul mers al lucrurilor are la bază o atitudine înțeleaptă a membrilor societății. „Pietatea filială” are ca rezultat ordinea socială, deoarece un fiu care își cinstește tatăl și mama va fi și un bun cetățean în slujba Suveranului. Confucius susține că această stare de lucruri nu este doar rezultatul educației, ci alcătuiește un dat al firii, fiind a „Omenescului rădăcină”:

„Cel ce-și respectă tatăl și mama și mai vîrstnicul frate rar se va hotărî să nu asculte de cei ce asupra-i au drept de viață și de moarte. Niciodată cel ce ascultă de cei ce-i sînt înaintea n-o să-l aprobe pe cel gata în dezordinea nesupunerii să se avînte. Omul ales întru împlinirea Căii cată spre matca lucrurilor deplină. Respectul față de tată și mamă, față de cei vîrstnici e a Omenescului rădăcină” (1.2).

Ce înseamnă respectul fiului pentru tată? Maestrul răspunde: „Să fii supus, să nu te împotrivești niciodată” (2.5). Dar ce este iubirea pentru părinte? Maestrul răspunde: „Doar atunci cînd e bolnav, copilul să-l facă pe părinte pentru el să se frămînte” (2.6).

Dragostea și respectul pentru părinți depășesc grija pentru asigurarea hranei și a confortului trupesc, presupunînd și o relație spirituală care se exprimă prin ascultarea și transmiterea valorilor morale. „În ziua

de azi înseamnă doar să-i hrănești. Dar cîinii și caii sînt și ei tot la fel îngrijiți. Dacă pentru părinți nu ai și venerație și supunere, atunci cum mai pot fi de dobitoace deosebiți?” (2.7).

Binele, ordinea, iubirea și respectul au o tradiție. În albia tradiției totul este ușor de respectat și de transmis. Orice preocupare și pornire omenească sînt puse în echilibru de tradiție, altfel ele se pot pierde sau pot trece în contrarul lor. „Politețea fără măsura Ritului atinge oboseala. Prudența fără măsura Ritului ajunge să se prefacă în teamă. Curajul nestrunit de Rit atinge nesupunerea. Ca și sinceritatea, care, dacă e fără controlul Ritului, poate răni pe cineva. Suveranul să își îndeplinească față de părinți cuvenita datorie și atunci și poporul va fi îndreptat spre Omenie. Suveranul să nu-și lase de izbeliște prietenii, și atunci și cei din popor, unul față de altul, cu respect vor trăi” (8.2).

În condițiile ideale, fiecare om este purtător al tradiției, și experiența sa îți poate descoperi înțelepciunea: „Înainte de moarte, pasărea scoate țipete sfîșietoare. Înainte de moarte, omul rostește vorbe pilduitoare” (8.4).

Omul arogant și autosuficient niciodată nu va dobîndi înțelepciunea. Descriind omul virtuos, pe care îl numește și „ales”, Confucius pare să vorbească asemenea călugărilor sfinți din *Patericul egiptean*, iar altă

dată formulează însușiri regăsite în epistolele pauline și în Evanghelii:

„Să fii înzestrat și totuși de la cel nevolnic să ceri învățătură. Să știi mult și să mergi să afli de la cel ce știe puțin. Harurile pe care le ai – ca și cum nu le-ai avea. Ca și cum ai fi gol – când ești plin. Să ți se aducă jigniri și să nu-ți pese. Odinioară, de mult, am avut un prieten cu asemenea purtări alese” (8.5).

Omenia este Suprema Virtute și este caracterizată prin smerenie, modestie și atenție la ceilalți: „Odată ieșit pe ușa casei, poartă-te ca și cum ai întâlni un oaspete de seamă. Când ai de-a face cu oamenii din popor, poartă-te ca și cum ai oficia o importantă ceremonie. Nu face altuia ce ție însuși să ți se facă nu ți-ar plăcea!” (12.2).

Confucius este atent la detalii, oferind o paletă bogată de gesturi și semne ale bune-cuviințe, un adevărat cod al bunelor maniere, care prezintă multe similitudini cu sfaturile Înțeleptului Solomon: „Când te însoțești cu un Om ales, în trei feluri poți ușor să greșești: să vorbești înainte de a-ți veni rîndul, ceea ce se cheamă impertinență; să nu vorbești când îți vine rîndul, ceea ce înseamnă ipocrizie; să vorbești fără să iei seama la reacțiile celui alt, ceea ce se cheamă orbire” (16.6).

A fi renumit nu-i același lucru cu a fi reușit. „Cineva a reușit când are o fire de neclintit și iubește drep-

tatea. Când pe ceilalți cu care are de-a face îi cercetează la vorbă și le ia seama la înfățișare. E preocupat să cedeze în fața celui alt. Asta înseamnă a fi reușit să te distingi în treburile unui stat sau în slujba familiilor nobile. Cît despre cel renumit, ajunge să-și ia aerul de mare virtuos, acționînd însă taman pe dos, și să-și ia o poză de om sigur pe el, de nezdrunat, ca să devină renumit în marile familii și în stat” (12.20).

O serie de pilde din Scriptură se regăsesc în exemplele lui Confucius. Pilda smochinului neroditor: „Sînt și mlădițe care n-ajung să-nflorească, sînt și flori care n-ajung să rodească” (9.22). Sfatul Prorocului David, „Cu cel înțelept înțelept vei fi, cu cel îndărătnic te vei îndărătnici”, este exprimat și de înțeleptul chinez: „Să nu legi prietenie cu cei ce nu-s de aceeași valoare cu tine” (9.25). Ca să nu mai spunem de conștiința propriilor greșeli și de nevoia de îndreptare care traversează toată Scriptura: „Dacă greșești, să nu te temi să-ți recunoști greșeala și să te îndrepti” (9.25).

Am putea continua șirul de exemple din opera lui Confucius, dar cred că ce am oferit pînă acum va convinge pe oricine că nu avem de-a face cu afirmații înțimplătoare și rupte din context, ci cu expresia profundă a gândirii confucianiste. Faptul că în China îndepărtată cineva exprima cu 500 de ani înainte de Hristos idei și chiar expresii similare cu cele regăsite

în Biblie nu este un argument în favoarea sincretismului religios sau spiritual, ci susține ideea pe care am enunțat-o la începutul cărții, anume că educația și normele de relaționare între oameni reprezintă un dat natural. Confucius face dese referiri la firesc sau la ceea ce el denumeste ca fiind „a Omenesului rădăcină”. Mai sus am văzut că Omenia, adică păstrarea rădăcinii firești ca sursă a înțelepciunii, este Suprema Virtute. Este fascinant că Apostolul Pavel va vorbi la 500 de ani diferență, nu în China, ci în Roma, despre „Legea Inimii”: „Fiindcă nu cei ce aud legea sînt drepți la Dumnezeu, ci cei ce împlinesc legea vor fi îndreptați. Căci, cînd păgînii care nu au lege, din fire fac ale legii, aceștia, neavînd lege, își sînt loruși lege, ceea ce arată fapta legii scrisă în inimile lor, prin mărturia conștiinței lor și prin judecățile lor, care îi învinovătesc sau îi și apără.”¹

Așadar, vedem nu doar că formele moderne de spiritualitate care se revendică din lumea orientală nu au nici un temei în cărțile de bază ale înțelepților chinezi, ci și că, în materie de morală și educație, multe lucruri sînt comune, indiferent de religie și perioadă istorică. Acest aspect este explicat prin conștiința de sine innăscută și prin legea naturală sădită în inimile noastre pentru a ne proteja, călăuzi și înălța spre

¹ *Romani* 2, 13-15.

condiția demnității umane. De aceea orice încercare de a întemeia un nou cod de comportament uman este de fapt o tentativă de alterare a firii umane, un război ideologic, care, după părerea noastră, are un singur scop: controlul asupra semenilor și transformarea lor în ființe capabile de muncă și consum, dar, ceea ce este și mai trist, în obiecte de procurat plăceri și profit material.

15. Paternitatea biblică

1) Tați răi și tați buni în Biblie. 2) Parabola fiului risipitor. 3) Iacov – un tată care se interesa ce visează copiii săi. 4) Ave-salom și David – fiul contra tatălui. 5) De ce în Biblie nasc tații? 6) Părintele pămîntesc ca chip al Tatălui ceresc.

A DEVENIT un stereotip ca în seminarele și cărțile de parenting să se vorbească despre educația tradițională, denumită peiorativ autoritară, patriarhală, ca despre ceva ce trebuie schimbat, depășit. Paternitatea tradițională își are, desigur, temeiurile în Biblie. Unul dintre comentatorii de pe internet a descris familia biblică astfel: „Bărbatul bate cu pumnul în masă, iar femeia execută.” Am făcut un efort de memorie să-mi amintesc acel bărbat biblic care bate cu pumnul în masă, dar nu mi l-am amintit. Ce mai contează, de vreme ce sînt atîtea lucruri care se zic despre Biblie și Dumnezeu și care nu se verifică! Mi-am amintit în schimb, cu această ocazie, mai multe chipuri de bărbați biblici. Deoarece discuția noastră este despre educație, mă voi

opri la bărbații-tați. Voi încerca să surprind cum arată paternitatea în accepțiunea biblică.

Nu mă voi pierde în amănunte și cronologii și nu vă voi chinui cu lecții de istorie. Deoarece tema paternității este una centrală, căci, nu-i așa, Dumnezeu Însuși ni S-a descoperit ca Tată, nu va trebui să mergem prea departe pentru a găsi mărturiile care ne interesează. Și cine altul poate să povestească mai bine despre Tatăl dacă nu Fiul? Însuși Hristos ne dezvăluie cum este tatăl biblic, Tatăl Ceresc, Care este comparat cu un tată pămîntesc. Probabil ați ghicit că vreau să vă vorbesc despre parabola fiului risipitor, care, după cum bine știți, nu este opera lui Rembrand și nici vreo nălucire umanistă, ci este imaginea biblică a paternității.

În lecția divină despre paternitate Hristos ni-l înfățișează pe tată prins între doi fii, unul rău și unul bun. Este imperios necesar să vedem purtarea tatălui înăuntrul acestui triumfi. Dacă am fi avut doar un fiu bun și ascultător, nu ar fi fost mare lucru ca tatăl să aibă o atitudine iubitoare față de el. Dacă l-am fi avut doar pe fiul rătăcitor, iar tatăl l-ar fi iertat cu atîta ușurință, am fi putut zice că avem de a face cu un tată delăsător. Însă calitățile tatălui se văd din iubirea sa pentru fiul rătăcit și din înțelepciunea cu care împacă gelozia fiului credincios, atins de felul în care ta-

tăl l-a primit pe fratele său, tăind vițelul cel îngrășat și aducînd muzicanți, în timp ce el era pe deal la lucru. În ambele cazuri tatăl dă dovadă de iubire, îngrijindu-se ca nu cumva, recăpătîndu-și fiul rătăcit, să piardă inima fiului care l-a slujit cu credință. Cum a făcut aceasta? L-a asigurat: „căci tu ești cu mine tot timpul și toate ale mele sînt ale tale”. Cu alte cuvinte, l-a făcut egal cu sine, s-a identificat cu fiul și indirect i-a zis că vițelul gras pe care l-a junghiat pentru fratele risipitor este și vițelul lui, făcîndu-l și pe el părtaș la dărnicia tatălui. „Toate ale mele sînt ale tale și din acestea l-am ospătat pe fratele tău, din ale tale. Nu fi rău, i-am dat din ale tale să mănînce, căci tu ești eu și eu sînt tu, și dacă eu sînt bun, și tu ești bun. Căci se cade să ne bucurăm de întoarcerea lui, iar tu, dacă ești fiul meu iubit și credincios, știu că vei împărtăși cu mine bucuria, căci bucuriile mele sînt și bucuriile tale, iar ale tale sînt ale mele”, prin aceasta mărturisind adevărul iubirii.

Nu vi se pare că în ambele cazuri tatăl s-a smerit în fața fiilor săi, pentru a-i cîștiga, păstrînd în același timp statura sa de tată, căci, în cazul fiului reîntors, iertînd, îi redă inelul de moștenitor, iar în cazul fiului credincios, îl declară asemenea și identic în autoritate cu sine? Oare mai trebuie să spunem că, atunci cînd și-a cerut partea de avere și a plecat, primul fiu de fapt și-a înmormîntat tatăl înainte de vreme, căci știut es-

te că moștenitorul intră în drepturi abia după moartea tatălui...

Acesta este tatăl biblic.

Cineva ar putea spune că este doar o parabolă zisă de Hristos în Noul Testament și, ca în cazul oricărei parabole, că avem de a face cu o imagine idealizată. Să vedem dacă această imagine a tatălui se verifică în Vechiul Testament. Căci el, Vechiul Testament, e izvorul autorității patriarhale, al durității și chiar al cruzimii atât de vehiculate de către cei care combat formele tradiționale de educație.

Patriarhul Iacov avea obiceiul să-și cheme fiii să-i povestească ce au visat. Din acest amănunt vedem că bătrînul tată se îngrijea de starea fiilor săi nu numai de ce fac ziua – căci îl trimite pe Iosif să-și cerceteze frații: „Du-te și vezi de sînt sănătoși frații tăi și oile și să-mi aduci răspuns!” –, ci și de starea lor de noapte. Cîți dintre voi se preocupă de ce visează copiii voștri și de ce gânduri poartă în inimile lor?

Prorocul David a fost prigonit de propriul său fiu, Avesalom, și deși era un ostaș neînfricat, avînd în suspunere generali încercați în război, a ordonat ca nimeni să nu-i atingă fiul răzvrătit.

Îndeobște nu cunoaștem în Biblie vreun tată care să-și fi bătut copiii, să-i fi nedreptățit în vreun fel. Atunci cînd avem de a face cu fii blestemați, cum ar fi

Cain, ucigașul de frate, și Ham, fiul care a rîs de goliciunea tatălui său, Noe, avem de fapt în chipul lor condamnarea unor fapte rele, care nu trebuie să se întîmple pe pămînt. Ioan Gură de Aur spune că fiecare faptă rea a fost scrisă în Biblie și asociată cu făptașii: Cain, Ham, sodomiții, astfel că marele Pedagog cesc, condamnînd fiecare răutate atunci cînd apărea pentru prima dată pe pămînt, a arătat de fapt gravitatea acelor fapte și pedeapsa ce li se cuvine. Faptul că Dumnezeu a îngăduit ca alți oameni care au săvîrșit și săvîrșesc fapte similare să nu-și ia pedeapsa imediat este o lucrare a iubirii Lui, nu o dovadă că faptele și-ar fi pierdut din gravitate odată cu timpul.

Totuși nu trebuie să ne închipuim că toți tații pomeniți în Biblie reprezintă modelul ideal de părinte. Biblia nu este o carte de povești, găsim acolo și faptele cele mai abominabile povestite pentru folosul generațiilor viitoare. Avem și un tată pe care Dumnezeu l-a pedepsit pentru că nu și-a educat fiii. Este vorba de preotul Eli, care, deși în rest era un om drept și se îngrijea de Templul Domnului, a primit într-o zi înștiințarea că cei doi fii ai săi au fost uciși într-un atac al filistenilor, iar el, bătrîn fiind, a căzut de pe scaun, și-a rupt spinarea și a murit. La auzul veștii, soția sa, care era însărcinată, a intrat în travaliu, i-a născut un fiu și a murit și ea. Prin acest amănunt Scriptura arată

că Dumnezeu nu a stîrpit neamul lui Eli, ci i-a dat un urmaș băiat, ridicînd blestemul de pe el¹.

În accepțiunea biblică tatăl este cel care naște și legitimează viața. Toate șirurile genealogice din Vechiul, dar și din Noul Testament presupun o listă de tați care au „născut” alți tați la rîndul lor. Mama naște pentru viață, tatăl naște spiritual pentru lume. Atunci cînd Sarra ajunge la concluzia că nu va mai putea naște un fiu soțului său Avraam, ea îi sugerează lui Avraam să intre la una dintre roabe, ca aceea născînd în brațele Sarrei să aibă un continuator al neamului. Avem pentru prima oară în istorie pomenită situația de „mamă surogat” – roaba care naște pentru Sarra, ceea ce transformă actul biologic al nașterii în unul secundar, adevăratul născător fiind însă bărbatul.

Cred că este inutil să comentăm ce înseamnă din punct de vedere biblic o naștere dintr-o femeie care apelează la o bancă de spermă. Tatăl a ajuns să fie izgonit din ecuația nașterii. Întreaga industrie modernă care vizează nașterea pare să aibă și scopul unei răsturnări spirituale a paternității biblice, încercînd parcă să-I demonstreze lui Dumnezeu că nu a avut dreptate.

În Vechiul Testament, voința tatălui este voința lui Dumnezeu. De aceea se puneă atîta preț pe binecuvîntarea tatălui. Binecuvîntarea supremă era să ai

¹ I Regi 4, 16-22.

mulți fii care să stăpînească ținuturi bogate, pe cînd blestemul cel mai rău era să ți se stingă numele într-o generație, să nu mai naști. Continuitatea este văzută în Biblie ca o legătură cu Dumnezeu, care putea fi întreruptă biologic, ca în cazul lui Iuda vînzătorul, sau spiritual, ca în cazul lui Ham. Despre Ham, fiul care a rîs de tatăl său, Noe, cînd l-a văzut gol, se spune în Biblie că este părintele robilor de culoare, după blestemul tatălui, și despre care nu mai știm nimic, deoarece au fost scoși din listele genealogice, ceea ce echivalează cu o moarte spirituală.

Odată cu întruparea Fiului lui Dumnezeu din Fecioară, Hristos Îl descoperă pe Dumnezeu ca Tată. Niciodată pînă atunci, nici în Vechiul Testament și nici în vreo altă credință, nu s-a vorbit de un Dumnezeu-Tată, deoarece înfierea firii umane a fost cu puțință doar după întruparea lui Dumnezeu. Dumnezeu S-a făcut Om ca să ne facă pe noi dumnezei după har. Iată de ce izgonirea tatălui de pe tronul său biblic și lupta de gen, prin care s-a ajuns la o formă de matriarhat cultural și ideologic, este în cele din urmă o luptă cu Tatăl-Dumnezeu.

16. Istoria și efectele termenului „parenting”

1) Mentalitate nouă – termeni noi. 2) Revoluția sexuală și parentingul. 3) Cine își asumă copiii Woodstok-ului? 4) *Millennials* – prima generație „parenting”. 5) NLP și marketing în fenomenul educației.

AM DISCUTAT pînă acum chestiuni care țin de filosofia paternității. Am lămurit fenomenul nașterii și al relaționării dintre părinți și copii din prismă biologică, acolo unde instinctele și reflexele condiționează relațiile, apoi am discutat condiția culturală, adică impusă printr-o educație ce are la bază intuițiile firești de socializare, avîndu-l ca autor de referință pe Confucius, ca, în cele din urmă, să ajungem la înțeleșurile spirituale ale paternității, așa cum reies ele din Sfînta Scriptură. Toate acestea au fost necesare pentru a putea analiza mai în profunzime și dintr-o perspectivă cultă fenomenul Parentingului actual.

Noțiunea de „parenting” începe să fie vehiculată la începutul anilor '60 în SUA, în plină revoluție sexuală, și se impune ca termen în educație în anii '70, momen-

tul în care societatea americană se pomenește cu copiii abandonati pe praguri, aduși de cocorii care zburaseră în număr mare peste Woodstok. Deși cuvântul se regăsește în ediția din 1918 a *Oxford Dictionary*, termenul nu a avut cadrul social-politic necesar pentru a intra în circuitul larg. Andre Müller, lingvist și istoric al limbii la Universitatea din Zürich, susține că termenul „parenting” devine celebru în anii '70 și tot atunci este folosit pentru prima dată verbul „to parent”, care s-ar traduce prin „a părinti”, „a o face pe părintele”, fiind format în același spirit precum noțiuni ca „shopping” sau „clubbing”. Asistăm deci la scoaterea parentajului de sub tutela științifică și introducerea lui în zona marketingului social, cu tot ce presupune această schimbare de perspectivă și de metodă.

Acest concept își face intrarea grandioasă într-o țară viciată, cu o cultură pervertită, aflată într-o continuă decădere morală, și anume cea americană. Apare într-o societate în care o sarcină este văzută ca o boală a femeii ce trebuie imediat rezolvată. Dacă se naște, copilul este un pas în spate, un „eveniment” nedorit. Pentru femeile ce-și doresc o carieră este mai ușor să adopte un copil, conexiunea reală sufletească dispărînd. Parentingul apare ca un ajutor pentru toate aceste probleme ale societății americane, inclusiv o soluție ideologică pentru cuplurile de homosexuali și lesbiene.

Timpul a trecut, iar America își are noile generații crescute sub umbra Parentingului. Urmașii Generației X (Woodstok) – și anume *Millennials* (copiii născuți după 1984) – sînt un subiect foarte fierbinte la ora actuală în SUA. Experimentul social a dat primele rezultate. Ce se poate observa? Mai multe probleme decît rezolvări. Simon Sinek, un tînăr scriitor și colaborator la „The New York Times”, „Wall Street Journal”, „The Washington Post”, face o analiză într-un interviu la „Inside Quest by Tom Bilyeu” și vorbește despre depresia omenirii, narcisismul, aroganța, lipsa unei viziuni etc. Din acest studiu reiese că și americanii găsesc Parentingul ca una dintre cauzele crizei în care se află ultima generație:

„*Millennials* sînt o generație care s-a născut aproximativ după anul 1984 și sînt greu de gestionat. Sînt acuzați de faptul că sînt narcisiști, egoiști, leneși, nu se pot concentra (...) Sînt răzvrățiți, așa că sînt întrebați: «Ce doriți voi de fapt?», iar răspunsul este: «Dorim să muncim cu un scop, dorim să producem un impact real asupra societății» – răspuns receptat cu sarcasm și umor de către interlocutori. Și totuși în lume munca are deja un scop, fiecare individ produce un impact asupra societății, dar *Millennials* sînt nemulțumiți și neintegrați. Am găsit patru mari cauze: 1. parentingul, 2. tehnologia, 3. lipsa răbdării și 4. anturajul.

Millennials sînt o generație dezamăgitoare din cauza strategiilor de parenting. De exemplu, li s-a spus în permanență că sînt speciali și au fost învățați că pot avea orice își doresc... doar să-și dorească! Unii au ajuns la diferite cursuri nu pentru că meritau, ci datorită părinților; alții au luat note maxime nu pentru că meritau, ci pentru că profesorii nu mai voiau să se certe cu părinții; unii copii au luat medalii de participare (deci erau medaliați pentru ultimul loc!), iar logica conduce de fapt la următorul lucru: devalorizarea medaliilor, a notelor meritate de elevii care muncesc cu adevărat. Cel de pe ultimul loc se va simți stînjedit în primă instanță, iar apoi, în timp, realizînd că nu a meritat acea medalie, se va simți groaznic. Deci să luăm un astfel de grup, crezînd că sînt speciali, îi aruncăm în lumea reală, a muncii. Ce constată ei? Că nu sînt speciali... Mama nu poate să le aducă o promovare la muncă – nu primești nimic dacă ești pe ultimul loc sau chiar ești concediat. Și, apropo, nu primești nimic doar pentru că vrei tu...

Așadar Parentingul a crescut o întreagă generație nu de oameni speciali, ci de oameni mult mai frustrați (...) Am întîlnit tineri care erau angajați de doar 3 săptămîni și doreau să demisioneze. I-am întrebat de ce. «Pentru că simt că nu am realizat nimic pînă acum, răspunde el, simt că scopul meu în viață e mult mai

măreț, iar aici nu simt că pot schimba lumea, simt că sînt pe vîrfurile muntelui și am o prăpastie mare la picioarele mele...» Iar eu îi răspund: «Prietene, nici măcar nu ai început să urci muntele și tu te vezi deja în vîrf?»

Nu este pentru prima dată cînd un experiment american ajunge pe tărîmurile noastre cu întîrziere, chiar și după ce efectele lui negative au fost dovedite. Dar care sînt metodele de impunere și cum de într-un timp atît de scurt anumite idei și practici au reușit să acapareze mințile a milioane de oameni? Fenomenul e în creștere și urmările lui le vom realiza abia în următorii ani.

Felul în care anumite idei și concepte zboară efectiv prin aer, ca niște farfurii, fără a pricepe cine le aruncă, ține mai degrabă de o zonă a halucinațiilor și nu de realitate. Dacă vom folosi noțiunea de „magie a limbajului”, pe care o introduce Hugo Friedrich în analiza poeziei moderne, nu vom spune nimic. Magia și practicile hipnotice au ajuns metode cu acte în regulă prin așa-zisa Programare Neuro-Lingvistică (NLP) lansată de Richard Bandler și John Grinder în California, curios, tot în anii '70.

Cum funcționează vraja cuvintelor? De pildă vi se spune că toți cei care folosesc cuvîntul „Nu” sînt răi. Cuvintele „toleranță”, „acceptare”, „integrare”, „iubi-

re necondiționată" sînt bune. Pe cînd cuvintele „trebuie”, „va fi bine”, „nu e bine” sînt declarate încercări de a controla pe ceilalți. După un timp, vă prindeți la gîndul că nu mai puteți spune „Nu”, că vă blocați cînd vine timpul să spuneți „trebuie” sau „nu e bine”.

În cartea *Părintele conștient – Cum să ne transformăm pe noi pentru a avea copii puternici*, Shefali Tsabary oferă la un moment dat o listă de expresii interzise, pe care le pune într-o ordine pe care ea o consideră demonică. Ordinea începe cu 1) predici: „eu să fiu în locul tău”; 2) păreri: „după părerea mea” și continuă cu 3) judecăți: „îmi place” sau „nu îmi place”, 4) ordine: „nu fi trist”, „nu plînge”, „nu te teme” și sfîrșește cu 5) control: „dacă tu faci asta, eu fac aia” sau „nu am de gînd să accept că îți place așa ceva”. În schimbul acestor expresii absolut normale cu care omenirea operează de mii de ani, autoarea propune (fiți atenți, o autoare oarecare propune o răsturnare de limbaj, care va funcționa): 1) „te văd”, îmbrățișînd persoana așa cum e, 2) „te înțeleg”, acceptînd persoana așa cum e, 3) „te aud”, respectînd persoana așa cum e, 4) „ești complet așa cum ești”, onorînd integritatea fiecăruia dintre noi. Ceea ce trebuie să rămînă în capul cititorului este că prima categorie de termeni e rea și trebuie înlocuită prin a doua care este bună. Realitatea este că nu există nici o legătură logică și nici o antiteză între prima și

a doua categorie, sînt simple jocuri de cuvinte care au un singur scop – acela de a crea o reacție de ostilitate pentru tot ce înseamnă disciplină, rațiune, continuitate și orice încercare de a comunica experiența părintelui copilului (p. 77).

Cum funcționează programarea neuro-lingvistică? Simplu. Se pare că mai simplu decît ne putem închipui.

Ați auzit cu toții de cuvinte precum „brand”, „rebranding”, „piar”, reclamă, agenție de publicitate și piar etc. Ați auzit poate că unele companii cheltuie miliarde de dolari anual pentru reclamă. Desigur, știți că oamenii care se ocupă de reclamă și piar, adunați în agenții, sînt plătiți foarte mult. Dar cu ce se ocupă ei?

Probabil ați ghicit: acești oameni știu să aleagă cuvintele. Se pare că o anumită combinație de cuvinte provoacă în masă o anumită reacție, una singură, în masă de sute de milioane, miliarde de oameni. Cum vi se pare dacă i-aș spune celui care a fost plătit să facă sloganul Coca-Cola să schimbe un cuvînt cu sinonimul său, oare ar mai avea sloganul același impact? Sigur că nu, căci atunci nimeni nu ar plăti milioane de dolari pentru cîteva cuvinte sau pentru un măr mușcat.

Dar cum credeți, cei care fac acum *rebranding* educației (cea mai mare resursă a universului, resursa umană), scoțînd din uz termenul de PEDAGOGIE,

vechi de peste 2000 de ani, și introducînd termenul PARENTING, provocînd o răsturnare de paradigmă civilizațională: cînd educația nu se mai adresează copilului, ci părintelui – acești oameni, care au gîndit această răsturnare, se pricep la cuvinte sau nu? Vă asigur că în acest *rebranding* al educației și psihologiei se bagă nu mai puțini bani decît în reclamele CocaCola sau Apple (gîndiți-vă doar la industria desenelor animate și a filmelor pentru adolescenți).

Așa se explică și felul în care mase de oameni ajung să se comporte la fel într-un timp atît de scurt. Încercați să gîndiți din această perspectivă și poate nu va mai părea nimănui nimic conștiințologic în întrebările noastre, ci totul va arăta ca un fenomen foarte bine controlat.

Întrebarea este dacă doriți ca și în continuare să fiți controlați atît de bine, încît nici să nu realizați că sînteți controlați.

Nu încercați să contraziceți sau să criticați Parentingul, este imposibil! De ce? Pentru că Parentingul nu există. Mai bine zis, există atîtea feluri de Parenting, încît orice discuție serioasă pe această temă vă va duce la un impas. Atenție însă la un lucru: ideologie comună, practici multiple. Deoarece nu avem de a face cu metode care pot fi analizate și aplicate rațional, ci cu seturi de cuvinte menite să schimbe mentalități și com-

portamente, singurul mod de a defini acest amalgam de emoții și credințe este modul parabolic. Așadar:

Parentingul e un autobuz colorat în care unii stau pe scaun, alții în picioare, unii la geam, alții în spate, unii cîntă și alții stau în lotus – de aceea, cînd încerci să vorbești cu unul, toți ceilalți îți strigă că nu-i adevărat, că totul e mult mai nuanțat, și nu toți stau în lotus, și nu toți cîntă etc. Sînt toți atît de diferiți și cu metode diferite, doar că autobuzul îi duce pe toți spre aceeași destinație: răsturnarea părintelui de către copil, revoluția inițiată prin care valorile trec în contrarul lor.

17. Cele 4+1 experiențe ale copilului

1) Copilul este diferit în funcție de împrejurare. 2) Experiențele ne reprezintă și ne formează caracterul și personalitatea. 3) Fiecare părinte trebuie să ofere copilului tipul de experiență potrivit. 4) Părintele prezent în absență. 5) Credința în supranatural este o nevoie înăscută a tuturor copiilor.

PENTRU a înțelege un copil trebuie să știm că el e diferit și are interese diferite în funcție de moment și mediu. V-ați ciocnit desigur de afirmația „parcă e alt copil”, prin care părinții își exprimă nedumerirea când își văd copilul jucându-se cu prieteni noi sau după ce îl iau de la bunici. De multe ori părinții primesc reclamații de la școală sau grădiniță despre năzbîtiile propriului copil și ripostează: „Este imposibil să fi făcut așa ceva copilul nostru, noi îl cunoaștem.” Afirmația lor este adevărată, doar că părinții își cunosc copilul doar din experiența lor de părinți, necunoscînd ce devine copilul lor atunci când nu este lîngă

ei. Copilul trăiește mai multe experiențe, care îl caracterizează în egală măsură și care îi formează caracterul și modul de a fi pe viitor.

Am stabilit 4+1 experiențe ale copilului asupra cărora considerăm că merită să ne oprim:

1. Experiența copilului cu mama,
2. Experiența copilului cu tata,
3. Experiența copilului cu mama și cu tata împreună (sau experiența absenței unuia dintre părinți),
4. Experiența copilului cu restul lumii și,
5. pe care am adăugat-o cu semnul plus, Experiența copilului cu Dumnezeu, în familiile religioase, sau cu lumea fantastică, în familiile profane.

Experiența cu mama

Mama este cerul copilului, ea este căldura și hrana, apărarea și mângâierea, dulceața și lumina, adîncul și înălțimea, tandrețea și despărțirea; într-un cuvînt, Cosmosul întreg, cu întunericul și lumina, căldura și răcoarea, cu stelele căzătoare și apa de dincolo de stele, se prăbușește pentru o vreme în făptura mamei. Această taină se descoperă în toată splendoarea doar pruncului, acestui ghem de lumină și răsuflare alcătuit vreme de nouă luni din sîngele mamei sale, adăpat cu saliva ei, încălzit cu căldura ei, neliniștit de

tristețile ei, trezit de așteptarea ei, adormit sub bătaile inimii ei, tresăltînd la bucuriile ei. La plinirea sorocului, pruncul este aruncat în răcoarea lumii, dar, după primele strigăte, mîinile ei îl ridică, părul ei îl acoperă, mireasma ei îl învăluie, laptele îl încredințează, gura îl sărută, pecetluind mărturisirea iubirii. De acum încolo ei sînt mamă și copil, chip al iubirii desăvîrșite, legămînt nedezlegat, cheazășie a vieții, taină prin care Dumnezeu Se înfățișează în atotputernicia Sa plină de grijă și iubire.

În tradiția creștinismului ortodox maternitatea este cîntată în cele mai înălțătoare imne. Însuși Dumnezeu S-a întrupat din Fecioară, alcătuiindu-Se din preacuratele ei sîngiuri. Pîntecele Fecioarei este comparat cu Cerul, alteori cu o masă sfîntă avînd pe ea cereasca pîine, dintru care tot cel ce mănîncă nu va muri. Teologia bizantină a maternității și nașterii anticipează ceea ce Donald Winnicott avea să constate în urma multor cercetări, și anume că în prima perioadă de viață pruncul trăiește ca o prelungire a mamei. Sfîntul Nicolae Cabasila afirma în secolul al XII-lea că trupul și sîngele lui Hristos cu care ne împărtășim este trupul și sîngele Maicii Domnului. Hristos S-a alcătuit prin zămislire fără sămînță bărbătească din sîngele preacurat al Sfintei Fecioare, prin urmare avînd același sînge și purtînd același trup.

Avînd în vedere perioada de nouă luni în care copilul a fost practic identic cu mama sa, hrănindu-se cu sucurile ei și încălzindu-se de la sîngele ei, trebuie să percepem primele luni de viață ca pe o perioadă de adaptare la condițiile lumii extrauterine. Copilul continuă să fie parte a mamei sale, avînd nevoie de căldura ei fizică și afectivă, deplasîndu-se cu ajutorul picioarelor ei, învelindu-se și spălîndu-se cu ajutorul mîinilor ei, mîncînd laptele din trupul ei, astfel încît mama este la propriu și în continuare hrana copilului său. Iată de ce întreruperea alăptării în primele luni de viață și înlocuirea cu lapte care nu provine din trupul mamei nu sînt doar o încălcare a nevoilor chimice din organismul pruncului, ci în primul rînd un șoc emoțional profund, care marchează încheierea perioadei de adaptare la lumea extrauterină într-un moment cînd ciclul firesc nu s-a împlinit. Copiii înțărcați prematur se dezvoltă mai greu nu doar din lipsa vitaminelor și a altor componente din laptele matern, ci în primul rînd din cauza șocului emoțional produs de despărțirea prematură de mamă. Cît de lungă este perioada de adaptare la lumea noastră și desprinderea de trupul mamei depinde de alcătuirea afectivă atît a mamei, cît și a copilului în creștere. Totuși se pare că aceasta nu trebuie să fie mai scurtă de nouă luni, perioada alcătuirii în pîntece fiind minimumul nece-

sar pentru o despărțire lentă și nedureroasă de trupul mamei.

Avînd aceste date ale problemei, este ușor de înțeles ce înseamnă pentru pruncul sugar orice clipă pe care o petrece despărțit de mamă. Legătura dintre cei doi în primele luni de viață este nu doar afectivă, ci și trupească, prin alăptare și celelalte aspecte enumerate mai sus.

De mai bine de 15 ani am recomandat viitoarelor mame care veneau la spovedanie sau îmi cereau sfatul să fie foarte atente la mișcările copilului în primele luni de viață dacă vor să aibă copii care nu plîng. Am făcut aceasta în urma experienței pe care am avut-o cu fratele meu născut la o diferență de zece ani față de mine, și care de multe ori era lăsat în grija mea, din motive de organizare a unei familii cu venituri mici, stabilite la țară. Pot spune că în toate cazurile copiii care nu au fost lăsați să plîngă, ci li s-a răspuns imediat la chemare, fie că era vorba de foame, de disconfortul defecației sau urinării, de frig, căldură sau poziție incomodă, precum și de nevoia de atingere și încredințare că nu e singur, copilul a dezvoltat o comunicare previzibilă cu mama și nu a făcut crize de plîns. Majoritatea copiilor crescuți cu această grijă în primele patru luni de viață nu au făcut crize de plîns niciodată. Urmăriți pînă la vîrsta de 10 ani, acești copii

nu au manifestat crize de furie sau nemulțumire, tantrumurile ținând de domeniul fantasticului. Sînt copii inteligenți și responsabili, manifestînd încă de la vîrsta de doi ani o foarte bună colaborare atît cu copiii cu care intră în relație, cît și cu adulții. Acest lucru se explică prin prevenirea și eliminarea spaimelor de abandon din primele luni de viață și crearea unei deprinderi timpurii, că orice chemare este auzită și îndeplinită de către mamă în timp util.

Trebuie să știm că în primele luni de viață timpul util al pruncului este cu mult mai scurt decît al adultului și expirarea timpului se poate observa ușor din schimbarea tonului plînsului, care ajunge să se transforme în țipăt. Prin întîrzierile sale părintele mută frecvența plînsului la cote tot mai înalte, căci scopul copilului este să-și primească laptele sau grija, iar cota la care este auzit devine pentru el o cotă de referință și este însușită ca mijloc de limbaj. Copiii care țipă de-ți rup urechile au suferit un abandon în primele zile sau luni de la naștere, astfel încît frecvența normală la care crede copilul că i se răspunde a devenit una foarte înaltă.

Nu vă amăgiți, plînsul înseamnă întotdeauna suferință, fie că e durere fizică, spaimă sau abandon. Dacă un copil face crize de furie și se manifestă irațional între vîrsta de 1 și 4 ani înseamnă că a suferit un șoc psihic provocat de neatenția mamei (cu excepția ca-

zurilor cînd copilul se naște cu o anomalie). Mamele care răspund în timp util în primele luni de la naștere vor avea copii sănătoși psihic, care vor plînge doar din motive firești și nu vor face niciodată tantrum.

Există însă și forme bolnăvicioase de atașament, manifestate de mame cu personalitate isterică. De multe ori mamele aflate într-un conflict cu tatăl copilului sau abandonate creează un atașament bolnăvicios față de prunc, manifestînd o grijă nefirească prin cocolire, fereire de infecții, bacterii văzute și nevăzute. La această categorie ar putea fi inclus și tipul de mame denumite de specialiști „mame-elicopter”. Un comportament similar poate fi manifestat și de femeile care formal locuiesc cu tatăl copilului, dar nu îl iubesc, astfel încît își asumă toată răspunderea pentru educarea copilului. Astfel de mame sînt foarte atente la schimbarea de mediu, nu lasă pe alții să le atingă copilul sau îi obligă să-și spele sau șteargă mîinile cu șervețele înainte de a le atinge odrasla. Copilul poate fi deranjat și printr-o grijă excesivă. Însă factorul decisiv este starea lăuntrică a mamei. O mamă tulburată, dezorientată, speriată, pătrunsă de ură pentru tatăl copilului sau pentru propriii părinți, va transmite toate aceste stări pruncului. În aceste cazuri nu mai vorbim de normalitate și este greu să prevedem felul în care se va comporta pruncul, în marea majoritate a cazurilor el preluînd

comportamentul isteric al mamei. Repet, aceste stări nu sînt normale și oricîte cărți de Parenting veți citi pentru a vă consola egoul, copilul tot va plînge, se va manifesta irațional și va crea foarte greu relații cu alți copii și adulți.

Copilul, fiind atașat și dependent de mamă în toate sensurile, va face tot ce îi cere ea, cu cea mai firească ascultare. Vreau să readuc în limbajul nostru noțiunea milenară de ascultare, pentru a o opune obedienței atît de blamate de parentologi. Ascultarea este expresia ideală și singură a comuniunii de iubire. Acolo unde părțile nu se ascultă, nu se aud, comuniunea este întreruptă. Deoarece comuniunea este posibilă doar în iubire, ascultarea este rezultatul firesc al iubirii, după principiul hristic: „Ascult pentru că iubesc.” Un copil care nu ascultă de glasul mamei sale atunci cînd este chemat este un copil alienat, suferind de o gravă tulburare, care exprimă ruperea comuniunii de iubire. Dacă această problemă apare, mama trebuie să-și pună semne mari de întrebare despre starea sa lăuntrică și să facă eforturi pentru restabilirea iubirii pierdute. În caz contrar ruperea se va agrava și relația nu va mai fi una de iubire, ci va ajunge să fie construită pe reguli, convenții și negocieri, așa cum se întîmplă între diplomați, nu între mamă și copil. Diplomația trebuie scoasă din sînul familiei, ca fiind o formă de

minciună elevată, capabilă să pervertească orice formă de iubire. Acolo unde este claritate în exprimare și firesc în cereri, ascultarea se va face cu mare bucurie, căci oricine iubește face cu plăcere voia celui iubit. În aceste condiții, maternitatea își atinge cotele sale normale, fiind o stare de împlinire, bucurie și chiar fericire pentru orice femeie.

În virtutea acestei ascultări firești, mama îi poate preda copilului orice deprinderi și îndemînări, educîndu-l cu ușurință, după voia și alegerea sa.

Legătura dintre mamă și copil în primii ani de viață este naturală și profundă, astfel încît în toate culturile lumii educația pînă la șapte ani, în alte părți pînă la trei, a revenit întotdeauna mamei, iar legislația internațională prevede ca în caz de divorț copiii minori să rămînă cu mama. Toate acestea arată responsabilitatea și importanța pe care le are mama în educația copilului în primii ani de viață. Chiar dacă legătura pe care o resimte copilul cu mama slăbește în timp, putînd să se piardă la maturitate, mai ales după apariția propriilor copii, legătura mamei cu copilul nu se pierde niciodată. Mama rămîne legată de copil pînă la moarte, simțind stările și nevoile lui chiar și la distanță, ceea ce face ca iubirea mamei să fie văzută ca o expresie a iubirii supreme pe care nici un copil, oricît de rău, nu a reușit să o stingă.

Experiența cu tata

Tata este dumnezeul pămîntesc, chip al Tatălui Cereș, apărător și învățător, hrănitor și străjer al raiului. sufletesc în care mama și copilul sînt puși să sălășluiească. Nimic nu este mai prețios la un tată decît bărbăția. Așa cum mama oferă gingășie, tatăl oferă bărbăție. A fi bărbat este lucrul cel mai important care se cere de la un tată. Pentru copilul său, orice tată este cel mai puternic, cel mai priceput, cel mai neînfricat. Tata poate totul: repară lucrurile stricate, oprește cutremurele, alungă frigul, nu se teme de fulgere, îmblînzește orice animal, vede în întuneric, este alături chiar și cînd este departe. Așa te vede fiul tău, fiica ta și așa trebuie să rămîi cît mai mult timp cu putință, dacă se poate, pentru totdeauna.

Iată de ce nu este un păcat mai mare decît acela ca un tată să nu se descopere copilului său. Tatăl poate să nu se descopere copilului în mai multe feluri, de la abandon pînă la dărîmarea, într-un acces iconoclast, a propriei imagini mitice de tată, asemănîndu-se în acest caz cu un dumnezeu care se sinucide în mijlocul Raiului.

Tatăl este născătorul spiritual, de aceea relația lui cu copilul este una spirituală, nu trupească, spre deosebire de cea a mamei, care este născătoarea trupei — că și are o relație de atingere, profund emoțională

cu copilul. Emoțiile țin în exclusivitate de trup și de aceea intensitatea, diversitatea și calitatea lor este mai puternică la mamă, avînd prin intermediul lor o profundă cunoaștere și simțire a trupului copilului și a nevoilor sale trupesti. Tatăl însă reprezintă partea spirituală, superioară, a nevoilor, cele ce țin de cunoaștere și raționalizare. Iată de ce relația cu tata este una aflată sub semnul ideii, a spiritului. Spiritualitatea, prin esența ei, este o expresie a omniprezenței dumnezeiești, în virtutea căreia tata are capacitatea de a fi prezent în absență.

Așa se explică de-a lungul istoriei dragostea copiilor pentru tații lor care au tot lipsit în mare parte a timpului de acasă, fie că erau pe mare, la război sau pur și simplu la muncă, pentru a cîștiga cele trebuincioase pentru trai.

Iată ce mărturisește unul dintre participanții la forumul nostru Antiparenting:

„Depinde foarte mult și de ce i se spune copilului. Țin minte că tata lucra foarte mult — pleca dimineața, venea seara și mai lucra și acasă, își aducea de lucru. Uneori — pentru că eram un copil liniștit — mă ținea în brațe în timp ce lucra și eu eram cel mai încîntat. Depinde cum îi prezinți copilului munca; în cultura din care provin, munca e la fel de importantă ca familia. Nu mi-a lipsit însă niciodată tata — deși îi simțeam

fizic lipsa în timpul zilei, sufletește știam că e mereu lângă mine și abia așteaptă și el să ajungă acasă.”

Avînd în vedere caracterul idealist al paternității, tatăl este oarecum o poveste pe care copilul caută să o lărgască la nesfîrșit pentru a încăpea în ea, dacă se poate, lumea întreagă, cu poveștile ei toate, cu zmei și feți-frumoși, cu îngeri și sfinți, cu trecut și viitor, cu viață și moarte, în care binele învinge și răul pierde de fiecare dată. În acest sens, tatăl trebuie să facă totul pentru a-și salva copilul, chiar și cu prețul vieții sale.

*Experiența cu mama și tata
(absența tatălui sau absența mamei)*

Copilul este diferit cu mama și cu tata, prin diferențele pe care le prezintă fiecare părinte, așa cum le-am discutat mai sus. Comportamentul și interesele copilului se schimbă în funcție de anturaj. Într-un fel se comportă atunci cînd este în preajma mamei și altfel se comportă cînd este cu tata. De asemenea, copilul va avea un al treilea comportament, diferit, atunci cînd se va afla în compania amîndurora. Acest lucru se explică și prin faptul că atît mama, cît și tata sînt diferiți atunci cînd sînt singuri față de atunci cînd sînt împreună.

Mama și tata se descoperă și sînt iubiți de copil în măsura în care fiecare dintre ei îl descoperă și îl iubește pe celălalt. Mama îl arată pe tata și tata o arată pe ma-

ma. De asemenea, copilul o arată pe mamă tatei și pe tată mamei. La rîndul lor, tata îl arată pe copil mamei din experiența sa de tată și mama îl arată pe copil tatei din experiența sa de mamă. Acesta este ciclul iubirii, fără de care lucrurile se abat de la rostul lor și capătă forme denaturate.

În afară de tatăl real și mama reală, copilul percepe un tată ideal și o mamă ideală. Înțelepciunea celor doi părinți constă în păstrarea și transmiterea acestei imagini ideale a celuilalt părinte. Idealizarea se face nu după modelul „mama o idealizează pe mama” și „tata îl idealizează pe tata”, ci tata o idealizează pe mama și mama îl idealizează pe tata. Această susținere a idealizării nu este o încercare de amăgire a copilului, ci răspunde unei nevoi profunde a fiecărui copil, aceea de a avea părinți ideali, și este conformă cu vederea curată a copilului, care în primii ani de viață chiar își vede părinții ca fiind ideali.

Copilul află că tatăl său nu este ideal abia cînd i-o spune mama și, la fel, află că mama sa nu este ideală abia cînd i-o descoperă tata.

Capacitatea de a păstra imaginea ideală a tatălui absent de către mamă, precum și a mamei absente, de către tată, face ca sănătatea interioară a copilului și universul său valoric să nu fie afectate. Acest aspect este cu atît mai important de reținut în condițiile în ca-

unul dintre părinți este plecat la muncă în străinătate sau chiar ajunge să-și părăsească familia.

Avînd în vedere nevoia copilului de o imagine ideală a părinților săi pentru o creștere integră, părintele abandonat, oricare ar fi el, este bine să țină seama de vîrsta mică a copilului, pentru a-l proteja de eșecul iubirii lor. Datorită capacității de a suplini defectele reale ale unui părinte prin aspirarea către imaginea lui ideală, copilul reușește să-și păstreze nealterată dragostea. Acest aspect este primordial, deoarece atît mama, cît și tata nu au un alt scop mai înalt odată cu nașterea copilului decît educarea lui. Ceea ce s-a ajuns să se numească „viață personală” trebuie să capete valențe noi, reieșind din condiția de părinte.

Experiența cu restul lumii

Un aspect foarte important, dar neglijat de parentologiei iubirii necondiționate, este felul în care copilul descoperă și interacționează cu restul lumii. Este evident că un copil crescut să creadă că totul se învîrte în jurul lui, atunci cînd se va ciocni de oameni și reacții diferite, va avea de suferit. Răspunsul dat de adepții Parentingului conștient & necondiționat, care au participat la dezbaterile noastre Antiparenting, este incapabil să soluționeze problema: „Știm că lumea este rea și orice copil suferă de pe urma agresivității

mediului, dar să îi oferim măcar ca părinți confortul de care are nevoie.” În loc să-și educe copilul să facă față greutăților și situațiilor tensionate, astfel de părinți preferă să provoace scandaluri la grădiniță sau la școală, preținzînd o abordare specială a propriului copil. În acest fel ei agravează de fapt situația copilului în grup, atrăgînd ridiculizări din partea altor copii, dar și o nesimpatie din partea educatorilor, cauzată de disconfortul profesional. Noi credem că părinții trebuie să-și facă o preocupare în procesul educației din felul în care copilul lor descoperă, interacționează și intră în lumea din afara familiei.

A nu gestiona experiența copilului cu restul lumii înseamnă a-l abandona hazardului, deoarece încă de la vîrsta de doi ani majoritatea copiilor ajung să petreacă mai mult timp activ cu restul lumii decît cu părinții.

Copilul descoperă în experiența sa cu lumea oameni și fapte: oameni buni și oameni răi, fapte bune și fapte rele. Oamenii și faptele sînt rele sau bune în funcție de ce știe copilul de la părinți. Rostul părinților este acela de a-l învăța pe copil să deosebească binele de rău. Deosebirea binelui de rău este primul semn al sănătății mintale, fără de care orice cunoaștere este imposibilă.

În primă fază, lumea exterioară este reprezentată pentru copil de educatori și învățători, precum și de

tot ce este legat de grădiniță și școală. Este un moment în care autoritatea educatorului sau a învățătorului ajunge să concureze cu autoritatea părinților. Copilul va primi informații din două surse autoritare pentru el, precum și de la alți copii. Apare inevitabil și autoritatea altui copil, care este întemeiată pe forță fizică, proveniență socială, bogăție sau, în cazurile fericite, pe prietenie. Copilul începe să audă istorisiri despre alți părinți povestite de copii și începe să-i compare cu ai săi. Este foarte important ca întreg acest proces să fie supravegheat și acompaniat de grija și înțelepciunea părinților, pentru a nu lăsa informațiile bune neasimilate și nerostuite, precum și pentru a preveni însușirea informațiilor rele și instalarea prieteniiilor păguboase.

Grija părinților pentru copil e ca mâinile olarului față de lut: nu schimbă esența lutului, ci doar îi dă forma necesară pentru a putea fi umplut. Cu ce se va umple vasul la maturitate este alegerea liberă a fiecărui copil.

Experiența cu Dumnezeu

Experiența cu Dumnezeu e la fel ca experiența cu aerul, apa sau lumina. E întru totul firească și necesară. Acolo unde părinții nu au o legătură vie cu Dumnezeu, copiii oricum caută forme de a-și satisface atracția lor spre lumea spirituală. De multe ori maturii necredincioși sînt puși în situația să inventeze povești

cu personaje mitice pentru a satisface cumva nevoia copilului de a transcende lumea văzută. Dintotdeauna și peste tot în lume s-a crezut că vârsta fragedă a copilului nu este un impediment în calea relației lui cu Dumnezeu. „Din gura pruncilor și a celor ce sug Ți-ai săvîrșit laudă”¹, scria Prorocul David acum mai bine de 3000 de ani.

Există numeroase mărturii care confirmă că pruncii au o experiență cu Dumnezeu și îngerii. Un călugăr vestit al secolului al XX-lea, părintele Paisie Aghioritul, afirma că acele zîmbete care exprimă o bucurie suprafirească și aparent nemotivată a nou-născuților sînt de fapt expresia prezenței îngerului păzitor pe care pruncul, datorită curățeniei sale sufletești, îl vede. Mulți părinți credincioși relatează experiențele mistice ale copiilor lor. O familie de intelectuali din București, cu o viață bisericească foarte angajată, mi-a mărturisit că unul dintre copiii lor vedea îngerii în biserică exact în momentele cînd intrarea îngerilor este invocată de rugăciunile preotului. După vârsta de patru ani aceste vedenii au dispărut, fapt ce se explică prin intrarea copilului în realitățile vieții materiale și apariția primilor gemeni ai mîndriei și părerii de sine.

Eu am crescut în familia unui propagandist al ateismului științific și mi s-a spus de mic că nu există Dum-

¹ Psalm 8, 2.

nezeu. În loc de Dumnezeu, eu vorbeam în gând cu Lenin și cu Moș Gerilă. Paradoxal, dar părinții care nu cred în Dumnezeu își învață copiii să creadă în tot felul de năzdrăvănii: înorogi, fetițe-albinuțe, șoareci vorbitori, baghete magice și cristale de care depinde viața planetei.

Consider că un părinte care susține că promovează respectul libertății copilului trebuie să-l ducă și la biserică, așa cum îl lasă în fața desenelor animate, să vadă dacă nu cumva copilului o să-i placă. O mamă necredincioasă s-ar putea să-și schimbe părerile despre Dumnezeu după ce Îl va cunoaște prin experiența copilului său. Când am fost în Anglia, la mănăstirea ortodoxă din Essex, călugării de acolo mi-au povestit despre o familie de englezi convertită de fetița lor de trei ani. Într-o zi de duminică fetița a auzit clopotele și a dorit atât de tare să vadă de unde bat clopotele, încât părinții i-au îndeplinit dorința. Descoperind frumusețea cîntărilor și a oamenilor care se rugau, copilul se cerea în fiecare duminică la auzul clopotelor la slujbă, astfel încât după un timp părinții s-au alăturat comunității.

18. Memoria

1) Memoria timpurie este condiționată de intensitatea trăirilor. 2) Traiul în mijlocul naturii îmbunătățește memoria și spiritul de observație. 3) Experiența fricilor este benefică pentru creier. 4) Mirarea filosofică. 5) Asocierile pe care le fac copiii nu sînt întîmplătoare. 6) Imaginile sporadice întipărite în memorie contribuie la formarea personalității la fel ca și sfaturile.

AM DISCUTAT pe forum despre memoria timpurie, de ce majoritatea oamenilor nu țin minte perioada de pînă la 3 ani, alții nici pînă la 4. La discuție au participat peste 8000 de persoane care puteau interveni cu mărturii din propria experiență. Astfel, analizînd sute de experiențe ale persoanelor care au manifestat o memorie timpurie, am putut trasa o conexiune între petrecerea în natură cu animalele și prezența fenomenului memoriei timpurii. Majoritatea oamenilor care au copilărit în natură și s-au jucat cu animalele au amintiri timpurii, la fel cum majoritatea copiilor

crescuți la bloc nu au amintiri timpurii. Excepțiile sînt rare și confirmă regula.

Deoarece sînt unul dintre copiii cu memorie timpurie, mă număr și eu printre subiecții acestui studiu. Țin minte de la un an și jumătate, avînd multe amintiri pînă la trei ani, adică avînd tot filmul. Împreună, am încercat să găsim o explicație, știind că mulți psihologi consideră dificilă cercetarea proceselor interioare la copiii de pînă la trei ani, deoarece nu există relatări ale copiilor, lipsindu-le memoria despre această perioadă. Totuși noi am găsit peste o sută de persoane cu memorie timpurie și ne-am putut face primele concluzii.

Am o primă explicație și vă rog să o judecați dacă stă în picioare.

Am fost dus în casa din pădure pe cînd eram la sîn, am trăit în casa pădurarului (tăticul se făcuse pădurar, probabil pentru a avea un loc de trai pînă își cumpără o casă a sa). Deci eu din prima iarnă (sînt născut în august) eram luat de mămica pe cal și adormit în șa, în mijlocul pădurii. Apoi tot ce se întîmpla în jurul meu: pădurea cu adîncimea, culorile, mirosurile și sunetele ei; animalele, faptul că eram urcat pe cal de părinți (la doi ani m-am dus la iapa înhămată la căruță și m-am urcat pe hloabă încetișor, am ajuns la jug și de acolo m-am cățărat călare – țin minte asta și pentru că nu puteam coborî și am așteptat să iasă cineva din casă, dar nu am plîns).

Ipoteza mea este că un copil va reține lucruri impresionante legate de natură, animale și stihii, și că e normal să nu rețină televizorul, bucătăria și alte banalități în mijlocul cărora trăiesc copiii de azi. În plus, cred că un copil care crește în pădure își dezvoltă aptitudinile naturale de simțire a ceea ce este în jur, e mult mai atent și analizează totul dintr-un motiv foarte simplu: frica firească de animale și de adîncimea pădurii, de iraționalitatea stihiilor, îi pune la lucru instinctul conservării și el e atent să nu se piardă și să nu fie atacat, iar atenția este prima condiție pentru memorare. Memorăm doar lucrurile care ne-au solicitat atenția.

Observăm că frica (de stihii sau animale) este un factor potențiator de amintiri. Este greșit să considerăm frica o reacție exclusiv negativă, știind că frica are și rostul de a ne păzi de pericole care ne pot duce la pierderea vieții sau a integrității fizice și psihice.

Se pare că fricile sînt necesare pentru o bună funcționare a creierului și dezvoltare a memoriei. Frica este resimțită în mod natural în fața necunoscutului și premerge cunoașterii experimentale. Vă asigur că înainte ca oamenii să inventeze avionul și să zboare cu el, a fost frica de zbor. După același model, copilul trăiește frica de pădure, de mare, de animale și de stihiile naturii ca pe o condiție premergătoare cunoașterii. Dacă aceste frici nu sînt trăite în fragedă copilărie, con-

siderăm că și creierul suferă o dezvoltare mai lentă. Dependența copiilor de desene animate și jocuri este și ea explicată prin nevoia copilului de experiența fricilor pe care le trăiește pe această cale.

În plină campanie ideologică împotriva fricilor, este normal ca afirmațiile noastre să pară neordinare. Totuși mari cercetători ai procesului cunoașterii umane susțin intuițiile noastre. Fricile copilăriei sînt forme ale „mirării filosofice” despre care vorbește Jeanne Hersch¹ în lucrarea sa *Mirarea filosofică*.

Memoria este ceea ce ne face să fim așa cum sîntem. Fiecare om este ceea ce își amintește despre sine. Memoria ne condiționează și acțiunile. Putem afirma că personalitatea noastră este rezultatul unui conglomerat de fapte și trăiri memorate, organizate după anumite criterii. Un om care adoptă o credință sau o ideologie se schimbă pentru că își reorganizează evenimentele memoriei și le atribuie noi sensuri, potrivit cu credința sau ideologia la care a aderat. Există și imagini memorate care aparent nu au nici un loc în ordinea acceptată de creierul nostru, dar care ne condiționează personalitatea. O teorie în acest sens a fost elaborată chiar de

¹ Discipolă a lui Karl Jaspers, Jeanne Hersch (1910-2000) a fost timp de peste douăzeci de ani (1956-1977) profesor de filosofie la Universitatea din Geneva. A condus secția de filosofie de la UNESCO (1966-1968) și a reprezentat Elveția în Consiliul executiv al UNESCO (1970-1972).

Sigmund Freud, numind imaginile fără legătură din memoria noastră infantilă „amintiri tablou”.

Avînd în vedere importanța faptelor memorate în formarea personalității, este foarte important să fim atenți la felul în care copiii noștri își fac primele impresii despre lume.

Ați observat că orice copil gîndește prin analogie, trăgînd concluzii și făcînd loc informațiilor noi doar în raport cu propria experiență. De pildă, un băiețel de doi ani și jumătate, atunci cînd a văzut pentru prima oară un ponei, a zis: „tata, uite jumătate de cal”; altul a ajuns foarte repede la concluzia că „toți cățeii sînt băieței, iar pisicile sînt fetețe”; un al treilea, văzînd Luna, a zis: „mama, un copil și-a uitat mînea pe cer”; iar un altul, văzînd un om negru, a zis: „cred că în țara lor e noapte tot timpul”.

Am pus pe forum cele patru exemple ca să fie discutate de mii de oameni. Spre uimirea mea, toți au remarcat doar partea drăgălașă a concluziilor copilărești, lăsînd neelucidate motivele pentru care copiii se exprimă atît de diferit. V-ar interesa să știți de ce un copil la vederea unui ponei zice „uite jumătate de cal”, iar altul zice „uite un cîine în formă de cal”?

În primul caz, copilul a văzut jumătate de cal pentru că avea tata inginer și auzea multe discuții tehnice. Copilul care a zis că toți cățeii sînt băieți și pisicile

fetițe avea un tată autoritar și o mamă tânără. Copilul care a zis că Luna e o minge uitată de un copil își vedea rar tatăl și suferea de dor. Copilul care a zis că oamenii sînt negri din cauză că la ei este tot timpul noapte sînt chiar eu, și am zis așa deoarece locuiam deasupra satului și acolo noaptea era profundă, fără becuri, ceea ce m-a marcat.

După această intervenție a mea, participanții la forum, între care sute de psihologi, medici și educatori, au început să descopere o legătură între afirmațiile aparent neadecvate ale copiilor și mediul din care provin. De pildă, cineva a povestit cazul cînd a mers cu copilul unei familii în parc și, la vederea unei bănci ude, copilul a exclamat: „Cineva a vărsat bere!” De fapt, în familia lui se bea multă bere.

Fiți atenți la asocierile pe care le fac copiii, pentru că în acest fel îi cunoașteți mai bine și îi puteți învăța mai ușor. Să fiți siguri, copiii nu spun lucruri întîmplătoare.

Sper că ați înțeles că personalitatea copiilor voștri nu se formează doar din grămada de sfaturi pe care le dați, ci mai ales din ceea ce li se întipărește în memorie. S-ar putea ca sfaturile voastre să nu intre toate în cutia neagră din creierul lor, la fel cum s-ar putea ca în acea cutie să intre și multe lucruri despre care voi nu știți nimic.

19. Libertatea

- 1) Libertatea este ceea prin ce ne asemănăm cu Dumnezeu.
- 2) Doar în condiții de libertate este posibilă iubirea.
- 3) Libertatea nu e totuna cu nesupunerea.
- 4) Grijă părintească nu încalcă libertatea copilului.
- 5) În primii ani de viață sentimentul protecției primează asupra sentimentului libertății.
- 6) Lipsa de reguli la copil poate instaura sentimentul de abandon.

LIBERTATEA este condiția fundamentală a omului. Potrivit teologiei ortodoxe, „chipul și asemănarea” omului cu Dumnezeu se traduce prin a fi liber și veșnic ca Dumnezeu. Cu alte cuvinte, libertatea este o dogmă creștină. Orice persoană are nevoie de libertate, deoarece doar în libertate este posibilă iubirea. La rîndul său, libertatea este condiționată de adevăr: „Cunoașteți adevărul și adevărul vă va face liberi.” Nu poți fi liber în minciună, în înșelăciune și rătăcire. Iată cum Sfînta Scriptură ne oferă ecuația iubirii: adevărul duce la libertate, iar libertatea ne descoperă iubirea. Acolo unde nu este iubire și adevăr nu poate

fi nici libertate. Din această ecuație reiese că libertatea poate fi pierdută și poate fi dobândită, altfel spus, libertatea se învață.

Libertatea nu este totuna cu nesupunerea. Între supunere și libertate nu este o relație de excludere: te poți supune voinței altui om fără a-ți pierde libertatea, la fel cum poți să fii neliber atunci când refuzi să te supui. Nesupunerea și revolta sînt fenomene mai degrabă sociale decît individuale și idealizarea lor s-a făcut în scopuri ideologice. Atunci cînd cineva ajunge să nu se supună aproapelui său doar de dragul unei convingeri greșite despre propria libertate, trebuie să știe că, deși refuză să se supună acum, el de fapt s-a supus pe sine întru totul inițiatorilor acelei ideologii. În cele din urmă, a fi liber înseamnă și libertatea de a alege cui dorești să te supui. A te supune voinței altcuiva înseamnă a iubi. Mă supun pentru că iubesc, așa cum mi se supune și el mie pentru că mă iubește. Pînă la urmă, iubirea este un schimb de supuneri: eu mă supun ție și tu te supui mie, dar totul în deplină libertate și bucurie. Nesupunerea înseamnă încălcarea schimbului de iubire și de aceea este și o încălcare a propriei libertăți. Dar fiecare este liber să nu fie liber.

Deoarece libertatea e condiționată de adevăr, iar adevărul, de raționalitate și experiență, libertatea copilului se află sub influența raționalității și a experienței

părintelui. Copilul se simte liber atunci cînd părintele îi oferă protecție. Orice responsabilizare prematură îl derutează și îl împovărează pe copil.

A oferi o prea mare libertate echivalează cu abandonul și copilul începe să se simtă frustrat, căpătînd un comportament derutant: plînge tot mai des, se revoltă, devine nervos și instabil în dorințe și alegeri. În schimb, copiii cu părinți autoritari, care le trasează limite clare, dau dovadă de stabilitate emoțională și coerență în alegeri, învață mai bine și sînt mai prietenoși, stabilind ușor contacte cu alți copii. Acest fapt se explică prin sentimentul de siguranță pe care îl au datorită purtării de grijă a părinților. Un părinte permisiv este receptat de copil ca un părinte slab, iar un părinte slab nu te poate apăra, după cum un părinte autoritar pare puternic în ochii copilului și de aceea el se simte protejat de pericolele de care se teme instinctiv și inconștient. Este paradoxal, dar părinții autoritari cresc copii liberi și comunicativi, în timp ce părinții permisivi cresc copii nervoși, plîngăcioși și incapabili să lege relații de prietenie cu alți copii, manifestînd un atașament exagerat față de mamă. Așa cum am explicat, acest lucru se întîmplă deoarece în primii ani de viață nevoia de securitate primează, autoritatea părintelui inspirînd siguranță, iar permisivitatea inspirînd nesiguranță și frică. De aceea primii

sînt siguri pe ei și comunicativi, iar cei din urmă sînt nervoși, agresivi și manifestă o dependență bolnavă de mamă.

Libertatea este expresia maturității spirituale, de aceea este normal ca un copil să fie dependent de părinții săi. Copilul își ascultă părinții din iubire, iar ascultarea din iubire este expresia libertății. La rîndul lor, părinții sînt atenți la nevoile copilului și își supun întreaga lor viață copilului, muncind și avînd grijă de sănătatea și educația lui. Acest schimb de supuneri creează circuitul iubirii. Orice altă relație între părinți și copil va strica și dragostea, și libertatea. De fapt, disprețul cu care se referă majoritatea parentologilor la părinți, demonizîndu-i în raport cu copiii, este dovada cea mai grăitoare a războiului pe care îl seamănă în sînul sfînt al familiei.

20. Jocurile copilăriei

1) Jocurile copiilor imită pericole ancestrale. 2) Nevoia de frică. 3) Copiii sînt tentați să supună animalele în mod inconștient. 4) Industria jocului. 5) Aria de acțiune liberă în jocurile copiilor în trecut și astăzi.

NIMIC nu reprezintă mai bine copilăria decît jocul. Jocul este forma de cunoaștere și de inițiere proprie copilăriei. Dacă pentru adulți jocurile sînt forme de distracție și relaxare, pentru copii jocurile înseamnă experiențe de viață în mic, înseamnă limite înfrunțate, înseamnă cunoaștere. „Copilul zice: înțelepciunea mea este jocul”, scria filosoful-poet Lucian Blaga.

Mi-am pus întrebarea care este esența jocului. Pentru a înțelege mai bine dinamica jocului, motorul declanșator și energia care îl menține, mi-am oprit atenția asupra jocurilor spontane pe care copiii din toate timpurile și locurile le practică în chip firesc, fără a fi învățați de nimeni. Acestea sînt scrînciobul (legănatul pe crengi, pe liane sau funii), trînta, cățărutul în

copaci, alergatul și, acolo unde au ocazia, supunerea animalelor. Ați observat că orice copil, de când abia începe să meargă, are tendința să se cațare pe scaune, pe masă, pe geam, pe dulap, iar mai târziu pe garduri și în copaci. La fel, atunci când doi copii se întâlnesc, mă refer la băieți, ei se îmbrățișează și încep să se hârjonească, manifestând dorința de a-l pune pe celălalt jos. În aer liber, copiii încep brusc să alerge, dorind fiecare să ajungă primul. Chiar și un copil singur, atunci când iese cu mama la plimbare, face rotocoale, sare pe băncile din parc, sare peste tufe, calcă florile, intră în havuz. Cît despre tendința de a supune animalele, cred că fiecare a văzut cum copiii de un an și jumătate spre doi încearcă să încalce motanul sau cățelul. Ce au comun toate aceste manifestări? Toate sînt forme de inițiere legate de supraviețuire: scrînciobul, trînta, alergarea și supunerea animalelor. De aici conchidem că cele mai atractive forme de joc ale copiilor sînt de fapt „pericole mimate”.

Jocul are în sine un „pericol mimat”. Acest fapt este confirmat de marii marketologi ai jocului, care au instalat în mai toate orașele mari ale lumii cîte o așa-zisă „Roată a dracului”. Milioane de copii din întreaga lume au fost duși de părinții lor să intre, în schimbul unei plăți, în „Camera fricii”. Americanii și chinezii au inventat, grație posibilităților tehnice, trenuri de

foarte mare viteză care gonesc prin tuneluri pline de monștri, în care copiii trăiesc, în schimbul unei plăți, experiența fricii. Dacă ar fi să ne întrebăm ce vînd de fapt cei care s-au îmbogățit cu aceste jocuri, trebuie să constatăm că ei vînd FRICĂ. Frica se vinde atît de bine, încît cinematografia a lansat un gen separat de filme: filme de groază. Se pare că oamenii au nevoie de frică pentru o bună funcționare a creierului și a schimbului de substanțe în organism. Frica, după cum am zis și în alt capitol, are un rol în procesul cunoașterii. Societatea contemporană, obsedată de securitate și în care mamele își opresc copiii de fiecare dată când ei încearcă să alerge, să sară peste o bancă sau să se cațare într-un copac, a ajuns să-și injecteze doze de frică produse artificial prin intermediul filmelor și divertismentelor. Se pare că prin această constatare tocmai am pus un mare semn de întrebare în dreptul teoriei despre traumele din copilărie care marchează adultul. E adevărat că frica permanentă își pune amprenta pe personalitate, dar și izolarea artificială de fricile naturale poate avea un efect negativ asupra bunei dezvoltări a creierului și a îndemînărilor fizice necesare pentru viață.

Fără experiența fricii în doze mici, care se face firesc în copilărie prin jocuri, adultul rămîne blocat de propria sa obsesie a securității. Observați cîte cazuri

de adolescenți și tineri călcați pe trecerea de pietoni – e de neimaginat pentru mine cum poți să fii călcat pe trecerea de pietoni, când ai ochi și urechi și trebuie să te asiguri –; nu, ei nu mai au simțul vieții, le-a fost ucis instinctul conservării și au deplină încredere în legea rutieră. Aceasta e rezultatul neexperierii fricii naturale – moartea instinctului de conservare!

Odată cu mutațiile sociale și apariția vieții „la bloc”, ca să nu mai spun de viața în clădirile cu o sută de etaje din care oamenii nu ies cu lunile, avînd serviciul, magazinele și sălile de sport încorporate în acel bloc din metal și beton, s-au schimbat și aptitudinile de care are nevoie un om pentru a fi un bun cetățean. Un bun cetățean este o persoană care se adaptează ușor. Se vorbește atîta despre adaptare, capacitatea de adaptare, abilități de adaptare, încît astăzi adaptarea a devenit virtutea supremă. În fond, adaptarea înseamnă supunere. Un om cu mare capacitate de adaptare este un om care poate lucra orice, oriunde, cu oricine, chiar și atunci când lucrul pe care îl face nu îi aduce nici o împlinire, când este în contradicție cu principiile sale, aspirațiile sale, voința sa. Adaptarea începe de la naștere, de aceea avem astăzi o intrare atît de agresivă în educația copiilor de pînă la trei ani, fapt care nu s-a mai întîmplat nicăieri în lume de la începutul istoriei.

Parentingul este un fenomen artificial, susținut politic și prin marketing, cu scopul de a crea viitori oameni „adaptați”, fără idei personale, fără credință, fără năzuințe, fără rădăcini. Această politică mondială îndreptată spre făurirea unei generații ușor de manipulat și de exploatat a început prin a schimba sensul real al manifestărilor primare la copil, precum și prin propunerea unor forme de joc, incapabile să dezvolte individualități. Jocurile competitive și de confruntare unu la unu sînt considerate instigatoare la violență și producătoare de traume, singurele jocuri recomandate fiind cele noncompetitive. În urma dezbatărilor pe forumul Antiparenting, am descoperit zeci de mame care aveau de acum însușit un limbaj robotic, răspunzînd în cor: „Nu avem nevoie de copii obsedați de competiție, vremea competiției și a orgoliilor a trecut, acum este nevoie să creștem copii cu o mare capacitate de adaptare, aceștia sînt viitorii adulți care se vor integra în orice colectiv și vor fi capabili de munca în echipă, doar așa putem construi ceva împreună!” Iată, așadar, cum individualitatea fiecărui copil este sacrificată în numele unei colectivități impersonale.

Cel mai important aspect care a fost omis din jocurile copilăriei este spațiul sau aria de acțiune. Dacă în amintirile din copilărie ale lui Ion Creangă sau Mark Twain copiii aveau o arie de joacă întinsă pe mulți ki-

lometri, astăzi zona lor de libertate este redusă pînă la zero. Zonă de libertate numesc zona de joc nesupravegheată de părinți sau adulți. Într-un fel este un copil care se duce să vîndă la tîrg o pupăză pe care a prins-o din scorbura și altfel este un copil care se joacă la mall într-o groapă cu mingi, sub ochii a zeci de părinți care strigă: „Mai ușor, să nu te lovești!” Zona liberă de acțiune este absolut necesară pentru deprinderea libertății și a independenței viitorului adult. Oricît s-ar insista pe libertatea de alegere a copilului, constînd în alegerea instrumentelor de joc de tip Montessori, omiterea zonei libere de acțiune din jocurile copilăriei va falimenta orice act de independență și libertate timpurie, instaurînd mai degrabă un comportament haotic, nesincronizat, indecis, prin care copiii ajung să facă lucruri neadecvate în momente neadecvate: rîd cînd alții ascultă muzică, părăsesc un joc de grup pentru a face orice altceva, boicotează o călătorie cînd restul familiei se simte bine, avînd convingerea că astfel își exprimă libertatea și independența. În fond, libertatea și independența se experimentează departe de părinți și de adulți, prin jocuri de adaptare și îndemînare, prin inventarea de situații, cum ar fi pescuitul cu undițe improvizate, călăritul cailor prinși de pe șes sau culesul de ciuperci și fructe sălbatice, nu prin dreptul de a alege între un joc cu cuburi și un joc cu vopsele.

Pentru o bună dezvoltare și o sănătate mintală și fizică, sînt foarte importante vacanțele copiilor în natură. Cei care nu au rude la țară e bine să-și găsească prieteni cu copii de aceeași vîrstă, pentru a organiza astfel de vacanțe. Așa veți avea parte de copii cu o gîndire ageră, o intuiție dezvoltată, un interes crescut pentru cunoaștere, o îndemînare fizică și o capacitate de a inventa noi jocuri, noi situații, ceea ce nu este altceva decît expresia unui spirit creativ, dinamic, capabil să-și pună țeluri și să le îndeplinească.

21. Competiția

1) Ideea de competiție are la bază ideea luptei dintre bine și rău. 2) Moartea competiției este o sinucidere filosofică. 3) Colectivitatea contra individualismului – războiul gloatei cu Liderul. 4) Invidia nu poate fi pusă în legătură cu competiția. 5) Copilul trebuie să se angajeze doar în competiții care îl dezvoltă pe termen lung și să nu se streseze cu concursuri efemere. 6) Soluția este să avem doi Abeli, nu doi Caini.

O ALTĂ temă care naște debateri permanente între părinți și pedagogi este Competiția. Discuțiile se poartă oarecum post-mortem, deoarece competiția a fost scoasă din sistemul de învățământ și îngropată fără nici o pompă, ca ceva necurat. Elevii nu mai primesc note, pentru că asta îi traumează. Evaluările se fac prin convenții confuze, venite din partea profesorului și a colegilor, dar cea care primează este Autoevaluarea. Un sistem de învățământ în care îți dai note singur. După primul an de astfel de învățământ, o învățătoare de provincie a tras o concluzie anecdo-

tică: „O fi bună metoda asta, dar nu e pentru copiii deștepți.”

Am două mărturii despre situația din școlile de provincie din Moldova. În una băieții din clasele a opta noua îi supuneau pe cei mai mici la sex oral în WC-ul școlii, în schimbul unui joc pe tabletă, iar în cealaltă au fost surprinse mai multe cazuri de sex homosexual între băieți de 10-12 ani. În timpul orei se întâmplă ca elevii să iasă din clasă fără să anunțe, iar unul dintre băieți are obiceiul să meargă în patru labe, făcând ca oaia și mîncînd florile din vazoane, considerînd că asta e distractiv. Nici în cazul sexului oral din WC-ul școlii, nici în cazul copilului-oaie, profesorii, în frunte cu directorul, nu știu cum să reacționeze. Situații similare mi-au fost relatate și de părinți care au copiii la școlile din Iași. Se pare că este o situație care tinde să devină generală.

Mă întreb dacă toate acestea nu cumva îi traumează pe copii mai tare decît notele.

Este normal ca lipsa de competitivitate să genereze un proces invers. De vreme ce concurența naște calitate, este logic că lipsa concurenței naște lipsa calității. De ce în cazul obiectelor aplicăm principiul economic „concurența naște calitate”, iar în cazul oamenilor ne dorim să-i educăm în afara concurenței, degenerînd în formele sălbatice arătate mai sus? Observația

învățătoarei că acest sistem este împotriva copiilor deștepți este foarte pertinentă.

Să ne imaginăm zece copii care sînt puși să deseneze o mască de ghips. Dacă acei copii au fost instruiți în prealabil și posedă cunoștințele necesare, desenele lor vor reprezenta destul de fidel acea mască de ghips. Dacă însă ei sînt total neinstruiți, desenele lor vor fi departe de a semăna cu masca de ghips sau poate că nu vor semăna deloc cu ea. Pentru a înțelege cum funcționează competiția, vom lua cei zece copii neinstruiți și îi vom pune să deseneze aceeași mască de ghips, dar le vom strecura între ei și un copil care a fost instruit și are cunoștințe avansate de desen. Se va constata că cei neinstruiți vor desena mai bine masca de ghips atunci cînd au în grup un copil instruit decît atunci cînd au făcut-o singuri. Acest fapt se datorează spiritului de competiție, care îi face pe copiii neinstruiți să se raporteze la cel mai bun și să învețe de la el ceea ce acela știe să facă mai bine decît ei.

Se afirmă că spiritul de competiție duce la invidie și la nesocotirea semenilor. Acest lucru nu a fost dovedit de nici un studiu științific. Dimpotrivă, literatura patristică milenară și fapte bine stabilite ne demonstrează că invidia și răutatea există independent de valoarea și performanțele unui om.

Să luăm cel mai cunoscut caz de invidie din istorie, cel al fraților Abel și Cain. Abel cel bun se străduia să facă toate lucrurile bine și I-a adus lui Dumnezeu jertfă cei mai frumoși miei. Cain cel nepăsător, deși avea și el turma sa de oi și putea să intre în competiție cu Abel alegînd spre jertfă din miei cei buni, a ales să aducă lui Dumnezeu miei bolnavi. Așadar: Abel-competitiv, iar Cain-noncompetitiv. Ce s-a întîmplat mai departe știm cu toții: Cain și-a ucis fratele nevinovat și bun din simplă invidie. La cine a apărut invidia, la cel competitiv sau la cel noncompetitiv? Desigur, invidia se naște la cel nepăsător, delăsător și lipsit de succes. Dimpotrivă, persoanele competitive sînt ferite de invidie, deoarece își au bucuria roadelor proprii munci.

Nu cumva, excluzînd competiția din metodele de educație, creăm de fapt condiții ideale pentru invidie și răzbunare? Doar spiritul de competiție, aducător de roade spirituale și sănătate trupească, este garantul bucuriei și al mărimii.

Excluderea competitivității este un nonsens, deoarece, dacă nu ar fi existat Abel în viața lui Cain, acesta ar fi găsit pe altcineva pe care să-l invidieze și să-l ucidă. Soluția este nu să facem doi Caini, ci să facem doi Abeli. Doi Caini se vor uide între ei în orice condiții, pe cînd doi Abeli se vor iubi și vor iubi pe toți din jur în orice condiții.

Așa stau lucrurile în zona abstractă, teoretică, a concurenței. Dar să vedem ce se întîmplă în realitatea de zi cu zi. Cineva din grupul de discuții Antiparenting a dat următoarea replică: „Am oarecare dubii despre cît de bine cunoașteți ce înseamnă competiția în școala românească și cîți părinți sînt disperați că nu le-a luat odrasla 100 de puncte la fiecare Cănguraș.”

Pentru a nu cădea în capcana întrecerilor socialiste dintre părinți, în care copiii sînt steaguri fluturînde, e nevoie să cunoști sensurile profunde ale pedagogiei. Ceea ce s-a pierdut azi – s-a pierdut cu bună știință, cu efortul conjugat al autorităților sociale și morale. Asta nu e competiție, asta e colectare de puncte. Tatăl meu mi-a atras întotdeauna atenția să nu-mi bat capul cu notele, ci să adun cunoștințe cu bătaie pe termen lung. De asta aveam deseori note proaste, pentru că în perioada cînd unii desenau cîmpuri la caiet, eu citeam Hugo Friedrich, pentru că scopul meu nu era să iau o notă bună la literatură, ci să devin un poet bun. Competiția e pe termen lung și cîștigă cel care arată performanță în arena lumii, nu în fața clasei. Sper ca acest sfat să vă ferească copiii de stresul competițiilor cu efect imediat și să-i antreneze în marea competiție a vieții, unde valoarea cîștigă întotdeauna, mai devreme sau mai tîrziu.

22. Copii sănătoși, copii bolnavi

1) Nu există o relație între moralitatea părinților și sănătatea copiilor. 2) Normalitatea presupune integritatea fizică și psihică, pe cînd sănătatea comportă și o dimensiune morală. 3) Chiar și oamenii perfect sănătoși au firea bolnavă. 4) Bătrînețea este boala de care suferă tot ce este viu. 5) Adevărata sănătate este desăvîrșirea spirituală. 6) Părinții cu copii bolnavi nu trebuie să aștepte înțelegere de la lume, ci să se desăvîrșească în iubire.

ÎN LUME există milioane de copii bolnavi din naștere. Cauzele acestei întîmplări uneori sînt explicate de medici, alteori nu. Se întîmplă ca doi părinți sănătoși să nască un copil bolnav. Aceasta nu depinde de moralitatea lor. Cunosco oameni de mare curăție trupească și sufletească, dar care au născut un copil bolnav. E vorba de familia unui preot. Au avut grijă de copilă pînă la vîrsta de nouă ani, copila petrecînd în stare vegetativă. Atunci Dumnezeu a hotărît să o ia la El. Între timp li s-au născut și alți copii, astăzi avînd cinci. Părintele își continua slujirea nestingherit, fiind

un om vesel. Mulți nici nu știau de problema lui, pentru că nu se plîngea niciodată. Dacă cineva ar fi vrut să susțină ideea potrivit căreia Dumnezeu dă copii bolnavi părinților păcătoși pentru a-i pedepsi, această familie este un exemplu clar că lucrurile nu stau așa. La fel și milioanele de păcătoși care nasc copii perfect sănătoși dovedesc că nașterea unui copil bolnav nu este o pedeapsă. Noi nu știm de ce se nasc copii bolnavi. Cel mai probabil, pentru a arăta dragostea părinților și a ne face mai buni.

Psihiatria a pus de mult problema granițelor normalului. Unde se termină normalitatea și începe boala psihică. O altă întrebare ar fi dacă normalitatea e totuși cu sănătatea. Există oameni anormali care trăiesc o viață deplină și oameni normali care își ratează viața. De pildă, un fizician născut infirm care a ajuns pe culmile științei este mai sănătos din punct de vedere al împlinirii existențiale decît un fost sportiv care s-a alcoolizat și a ajuns la cotele de jos ale existenței umane. Din acest punct de vedere, starea de sănătate include în sine și o conotație morală, astfel încît sănătatea este în primul rînd o stare de echilibru, care poate fi dobîndită atît de cei normali, cît și de cei „anormali”.

Sănătatea fizică și psihică este, desigur, o stare de normalitate dacă o privim din punct de vedere al integrității speciei. Din punct de vedere teologic însă, nu

putem vorbi de sănătate decît dacă avem adăugată la cele două și moralitatea. Încălcarea moralității este o deficiență, un handicap mult mai grav decît handicapul fizic sau psihic. De aceea în tratatele Sfinților Părinți omul cuprins de patimi este numit „bolnav”. Cuvîntul „patimă”, pe care îl folosim și în limbajul curent, înseamnă „rană”. În rugăciunile Bisericii se cere foarte des „vindecarea”, „tămăduirea” firii „bolnave”, iar Dumnezeu este numit „Doctor al sufletelor și al trupurilor noastre”.

Dacă din punct de vedere fizic și psihic noi ne putem naște perfect normali, firea noastră este în orice caz atinsă de boală, aceasta fiind o urmare a căderii din Rai ce se răsfrînge asupra tuturor oamenilor. Ca să nu facem multă teologie, voi spune doar că bătrînețea este o boală inevitabilă pentru fiecare om și această boală sfîrșește întotdeauna în moarte. Cu alte cuvinte, toți oamenii ajung bolnavi, chiar și cei care se nasc perfect sănătoși. După o vîrstă, diferențele dintre cel născut bolnav și cel născut sănătos dispar. Pe patul de moarte ei ajung în condiții egale, pentru a înfrunta ultimul examen – moartea.

Singurul criteriu de sănătate care rămîne neschimbat este cel care determină sănătatea spirituală. Un suflet desăvîrșit poate trăi atît într-un trup sănătos, cît și într-unul bolnav. Apostolul Pavel a făcut chiar o

afirmație paradoxală: „Cu cît îmi slăbește trupul, cu atît mi se întărește sufletul” și „cînd sînt slab, atunci sînt tare”¹.

Scopul nostru trebuie să fie sănătatea spirituală, ca fiind singura care conferă statut de om realizat.

Pînă la urmă, de ce vă necăjiți? Ce fac eu cu un trup sănătos mai mult decît cel cu trupul bolnav? Astăzi la vînătoare nu mă mai duc, cu atacatorii nu mă lupt, nici măcar fructele nu le mai culeg din copaci. Viața modernă ne-a uniformizat, iar odată cu apariția tehnologiilor, cel sănătos și cel bolnav pot lucra la fel de bine din spatele unui monitor.

Încetinirea funcțiilor creierului e și ea o minune. Cunososc astfel de copii. Zic copii pentru că ei rămîn așa toată viața. Părinții și cei care îi cunosc se înțeleg perfect cu ei. Aceasta m-a făcut să cuget la starea oamenilor din Rai, cînd nu vorbeau prin cuvinte. Așa se înțelege și mama cu pruncul, cînd toți ceilalți nu pricep cum de știe ce-și dorește. Știe. Dragostea nu are nevoie de explicații și argumente, pentru că este văzătoare prin natura ei. Părinții care au un astfel de copil își dezvoltă o sensibilitate sporită care se manifestă apoi nu doar în raport cu propriul copil, ci și cu restul lumii.

Desigur, toate acestea nu sînt îndeajuns pentru a tămădui anii de suferință ai părinților cu copii bolnavi.

¹ II Corinteni 12, 10.

Singurul lucru pe care doresc să îl știe este că în lume sînt foarte mulți oameni care se gîndesc la ei, se roagă pentru ei. Bisericele din întreaga lume se roagă în fiecare zi și în fiecare noapte pentru bolnavi. Dacă veți merge la biserică și veți asculta cu atenție rugăciunile, veți descoperi cît de des se întorc gîndul și inima credincioșilor spre frații lor bolnavi, spre voi, spre copiii voștri.

Odată a venit la noi un autocar cu adolescenți în cărucioare. Am fost solicitat de organizatorii excursiei să-i însoțesc și să le povestesc ceva. Uitîndu-mă la ochii lor strălucitori, la bucuria cu care sorbeau cuvintele și atenția pe care le-o dăruiam, am zis că singura diferență dintre ei și mine este aceea că la mine nu se vede căruciorul în care îmi port sufletul, pe cînd cărucioarele lor sînt la vedere. Dacă am strînge toate cărucioarele în care oamenii își poartă sufletele, noi nu am mai încăpea în lume din cauza lor.

Iubiți. Nu cereți lumii să vă înțeleagă. Lăsați taina să respire liber.

23. Tantrumul

1) Parentingul paranoidal ca fenomen social. 2) Inocentizarea urii și furiei prin recursul la copilărie. 3) Tantrumul este un fenomen artificial, provocat cu unelte politice și de marketing. 4) Tantrumul copiilor este condiționat de caracteristicile părinților. 5) Metode parentologice de provocare și dezvoltare a tantrumului. 6) Mînia și furia din perspectiva ascetică și psihologică. 7) Tantrumul și abandonul – sindromul „regelui nebun” la copii.

SOCIOLOGUL Frank Furedi, profesor la Universitatea din Kent, Marea Britanie, este cel care a lansat termenul de „parenting paranoidal”, atrăgînd atenția asupra mutațiilor care se fac de către psihologia contemporană în zona educației și a sănătății copilului. După ce am văzut cît de greșit poate fi văzută invidia, doresc să mă opresc asupra unei alte patimi profunde, și anume: mînia. Crizele de furie, însoțite de strigăte amenințătoare, blesteme și chiar lovituri, în timpul cărora pot surveni voma, tusea isterică și autoflagelarea, sînt prezentate de către mulți parentologi ca fiind

normale. Pentru a deosebi acest tip de crize profunde de simplele crize de nemulțumire sau spaimă, psihologia modernă a introdus un termen nou, anume „tantrum”. Faptul că un anume tip de comportament este marcat printr-un termen nou indică tendința de a susține ideologia potrivit căreia omul suferă neconținute mutații în procesul evoluției sale și că aceste mutații sînt perfect normale, cerînd o nouă interpretare și acceptare din partea societății.

Dar să vedem cum descriu tantrumul mamele copiilor, antrenate pe un forum de discuții despre mame.

„Accesele de furie pot avea manifestări dintre cele mai diverse: copiii plîng zgomotos, urlă, își arcuiesc spatele, întăresc picioarele, lovesc, se tăvălesc pe jos, fug de lîngă părinți, unii își țin respirația, voinită, sparg lucruri sau devin agresivi cu cei din jur.” „Copilul mușcă și lovește copiii din parc.” „De cîte ori ieșim din casă, se pune încetișor jos și începe să se bată cu capul de asfalt. La încercările mele de a-l ridica răspunde agresiv, strigă și mă lovește.” „În timpul tantrumului, se năpustește asupra mea, mă lovește și strigă: vreau să mori!”

Înainte de a începe discuția detaliată despre tantrum, pe care o consider de mare importanță, doresc să precizez că prin tantrum înțelegem exact ceea ce s-a descris mai sus: crize de furie însoțite de gesturi și

strigăte violente, îndreptate asupra mamei sau împotriva propriei persoane, adică avînd un caracter suicidal. Vom face o diferență clară între tantrum, definit de caracteristicile enumerate, și crizele de furie firești, cauzate de o nemulțumire scurtă, sau plînsul provocat de sentimentul de abandon, sau cel cauzat de neîmplinirea unor nevoi firești, cum ar fi foamea, setea, somnul ori dorința de joacă.

Avînd în vedere fenomenul în creștere al tantrumului, constatat prin numărul mare de cărți și discuții despre tantrum, precum și validarea lui de către o parte însemnată a psihologilor contemporani, am dorit să aflăm dacă există sau nu o legătură între tantrum și starea părinților. Astfel, am organizat pe grupul Antiparenting un sondaj în care am implicat 5000 de persoane provenind din medii diferite, avînd vârste și profesii diferite. La sondaj au participat medici, profesori, învățători și educatori care activează atît în Moldova și România, cît și în grădinițe din SUA, Canada, Finlanda, Italia și alte țări europene. Întrebarea pe care am adresat-o a fost dacă au observat vreo legătură între tantrumul la copii și starea părinților: nivelul de trai, vîrsta, prezența sau absența tatălui; precum și modul de educație: permisiv sau autoritar.

Majoritatea participanților la discuție au afirmat că, potrivit experienței lor, tantrumurile se întîlnesc mai

des în familiile bogate decât în cele modeste. S-a constatat o prezență mai mare a tantrumurilor în familiile care practică un mod de educație permisiv, în familiile cu mod de educație autoritar tantrumurile lipsind cu desăvârșire. De asemenea, s-a observat că tantrumul este mult mai răspândit în țările nordice și în cele în care predomină o atmosferă noncompetitivă. Un educator de la o grădiniță formată din copii proveniți din familii foarte bogate (dintr-o țară nordică a cărei identitate nu o divulgăm din motive de etică profesională) a afirmat că din cei 160 de copii peste 80% fac tantrum, manifestând mari probleme de comunicare, astfel încât a avut nevoie de un an întreg pentru a reuși să se apropie de acei copii.

Elementul-cheie al tantrumului este revolta. Mi-am propus să descifrez fenomenul prin cheie inițiativă, lectură care mi-a oferit explicații profunde și ușor de conectat cu experiența științifică. Este singura cercetare pertinentă a tantrumului, deoarece tantrumul nu este un fenomen firesc, ci unul indus, iar cei care îl induc o fac prin metode inițiatice, motiv pentru care au ales pentru numirea lui un termen inițiativ, „tantrum”, care are o legătură directă cu tantrismul.

Fără a complica prea tare lucrurile, trebuie să spunem că tantrumul este prezentat ca o formă de cunoaștere, de experiență și manifestare a propriului eu. Având

în vedere sincretismul propriu multor psihologi moderni, oscilând între psihanaliza lui Jung și teosofia lui Steiner, trebuie să remarcăm conotațiile inițiatice care se atribuie crizelor de furie de către autori precum Alfie Kohn sau Aletha Solter. Furia face parte din gama de emoții și prin urmare nu trebuie împiedicată să se manifeste. Este străvechea exaltare în fața nebunului și a nebuniei, care în șamanism capătă statut de ritual inițiativ, prin care duhurile își descoperă voia. Criza de furie a copilului devine un ritual sacru, care nu trebuie nicidecum deranjat. Răsturnarea rolurilor prin care copilul devine învățătorul părintelui are și ea legătură cu sensurile inițiatice ale tantrumului. Există curente care au un discurs mai puțin incifrat, recunoscând în copil rolul unui „medium” prin care „cosmosul” își comunică mesajele. Potrivit lor, copilul este venit din viitor, având cunoștința lucrurilor pe care părinții nu le cunosc și la care pot avea acces doar învățând de la copil. Astfel, copilul devine inițiatul, maestrul care descoperă voia divinităților multiple, inclusiv sau poate mai ales prin crizele sale de furie.

Dacă veți citi sutele de mărturii ale mamelor despre tantrumurile propriilor odrasle veți observa o adevărată adorație a furiei, a violenței fizice și verbale. Toate sînt învățate să nu intervină în nici un fel, ci să stea lîngă odrasla care urlă și blestemă în genunchi, re-

petînd doar: „Sînt aici, cu tine.” Este evident că toate aceste mame nefericite nu cunosc sensul ascuns al tantrumului și de aceea nu pot înțelege de ce copilul ajunge să se tulbure tot mai rău în urma atitudinii împăciuitoare pe care o manifestă. Ele nu știu că atunci își transformă copilul în subiectul unui ritual inițiat, care constă în posedarea subiectului de către duhuri, pentru a cunoaște voia lumii de dincolo.

Potrivit credințelor șamanice și multor alte credințe primitive, pentru a intra în legătură cu duhurile este nevoie de un nebun. De aceea, în triburile unde se practică șamanismul, nașterea unui copil handicapat sau cu deficiențe mintale este considerată o binecuvîntare. Tendința de a prezenta copiii cu probleme psihice ca fiind superiori restului lumii este cunoscută astăzi tuturor, dar ea are la bază viziunea șamanică asupra bolii. Dacă veți fi atenți la campaniile care se fac în sprijinul acestor copii (foarte bine că se fac, și eu am participat și voi participa la ele), au nelipsit mesajul că ei sînt speciali, deosebiți și chiar superiori copiilor normali, că prin ei de fapt ni se descoperă o altă dimensiune a lumii, la care majoritatea dintre noi nu avem acces.

Urmărind statisticile, se creează impresia că ne aflăm în plin proces de alienare a lumii. Dacă în urmă cu zece ani se naștea un copil autist la 10000 de copii

sănătoși, astăzi revine un autist la 600 de copii normali. Alte boli și dizabilități reduc și mai mult numărul copiilor născuți sănătoși.

Însă tendința de a idealiza anormalul pare să aibă o directă influență asupra educației și a modului în care înțelegem sănătatea mintală. Multe manifestări care au fost considerate dintotdeauna ca fiind tulburări afective și emoționale sînt prezentate astăzi ca fiind absolut normale. Deoarece nu li se mai acordă atenția cuvenită din partea părinților pentru a fi prevenite, aceste comportamente pot duce la tulburări și chiar dereglări ale sistemului nervos central, ceea ce explică o creștere atît de rapidă și „nemotivată” a cazurilor de copii cu deficiențe mintale și neurologice.

Am toate motivele să afirm că majoritatea copiilor diagnosticați cu probleme neurologice și psihice după vîrsta de trei ani s-au născut sănătoși, dar au fost îmbolnăviți de propriii părinți, prin aplicarea unor metode de educație experimentale.

În continuare voi încerca să explic cum e posibil să îmbolnăvești un copil prin plîns și prin cultivarea crizelor de furie, cu ajutorul experților în parenting.

Înainte de a începe discuția despre fenomenul crizelor de furie la copii, trebuie să înțelegem natura agresivității umane. Felul în care ne alegem cuvintele prin care definim diverse stadii ale agresivității ne va

duce spre o rezolvare corectă sau greșită a problemei. Primul pas în tratarea unei boli este diagnosticul corect. Atîta timp cît nu înțelegem factorul declanșator al bolii, nu putem aplica tratamentul.

În limba română sînt două cuvinte pentru agresivitate: mînie și furie. Deoarece cultura și limba poporului nostru s-a format pe un fundament creștin, primele noastre scrieri fiind cele bisericești, sensurile celor două cuvinte sînt profund biblice. Spre deosebire de ruși, formați și ei pe o cultură bisericească, noi nu am inventat cuvinte pentru această patimă, care este una dintre cele șapte de căpătîi, ci le-am împrumutat din limba greacă. Deoarece și Sfînta Scriptură folosește de peste 2300 de ani limba greacă, înțelesurile acestor cuvinte au căpătat la noi și conotațiile pe care le presupune tradiția biblică.

Potrivit asceticii creștine elaborate la începutul secolului al IV-lea de monahii din Egipt, mînia este o putere sufletească naturală, aflată în legătură cu voința și instinctul de apărare. Rolul mîniei este acela de a lupta cu răul din noi. Energia mîniei trebuie canalizată pentru lupta cu lenea, nepăsarea, alcoolismul, îmbuibarea, zgîrcenia și alte patimi rele. Îndîrjirea cu care respectăm un program menit să ne disciplineze este de fapt energia mîniei naturale, folosite cu un scop bun.

Mînia începe să devină o patimă și să fie ceva condamnat abia atunci cînd energia ei este îndreptată împotriva semenilor noștri, provocînd suferință, frică, durere și chiar moarte. Această stare a mîniei noi o denumim furie. Cuvîntul este direct legat de „furii”, acele duhuri rele și turbate din mitologia greacă. Așadar, mînia este o caracteristică a naturii umane, întru totul normală și naturală, pe cînd furia este o formă îmbolnăvită a mîniei, o scăpare de sub control a energiei iraționale, care, în loc de menirea naturală de autoapărare, ajunge să se îndrepte asupra semenilor, cauzînd frică, durere și chiar moarte.

Mînia e latentă, furia e activă, dezlănțuită. Mînia este normală, furia este boală.

Pentru ca mînia să se transforme în furie este nevoie de conlucrarea unei alte patimi din cele șapte, și anume Mîndria. Mînia este în directă legătură cu mîndria. Mîndria, în formele ei incipiente – care sînt părerea de sine și slava deșartă –, este principala sursă de inflamare a mîniei pînă la transformarea ei în furie. Crizele de furie nu sînt altceva decît manifestările unui ego umflat pînă la măsura luciferică, pornit să-și ucidă semenii. Furiosul se aseamănă în crizele sale unui împărat nebun care ucide pentru a se distra.

Motivul unei crize de furie este întotdeauna insignifiant în raport cu efectele pe care le produce.

Din cele discutate pînă acum, înțelegem că pentru a se instala furia este nevoie de timp. Furia este mînia inflamată prin încurajarea unui comportament arogant. În măsura în care egoul copilului se umflă pînă la dimensiunile adultului, copilul se crede apt să atace adultul. Primul adult care se află în calea copilului dezlănțuit este părintele.

Apariția primelor crize de furie este momentul în care dumneavoastră aflați că egoul copilului s-a inflammat pînă la cote maxime și că de acum încolo el va avea tendința să vă domine, folosind tot arsenalul armelor de control și supunere, de la violența psihică, manifestată prin șantaj și crize suicidale, pînă la agresiunea fizică. Aceste manifestări sînt o tulburare gravă de comportament, care trebuie prevenită prin educație.

Furia la prunci este o absurditate biologică, deoarece furia presupune un atac ucigaș asupra semenului, fapt absurd în condițiile de minimă capacitate fizică pe care o manifestă pruncul (în condiții naturale un astfel de atac ar fi un gest sinucigaș, deoarece o ripostă firească s-ar solda cu uciderea sau vătămarea atacatorului). Iată de ce nicăieri în literatura lumii nu s-a pomenit vreodată de copii furioși, copilul fiind expresia pură a nerăutății, așa cum citim în Biblie.

Crizele de furie la prunci sînt o disfuncție a instinctului de securitate. Fie că se îndreaptă asupra unui

adult, din lipsa conștiinței pericolului, fie că se întoarce asupra propriei persoane, transformînd furia în act suicidal, atît în primul, cît și în al doilea caz, copilul dă dovadă de o pierdere a conștiinței de sine și de o evaluare greșită a posibilităților, care, în condiții naturale, i-ar pune în pericol viața.

O criză de tantrum durează în jur de 20 de minute, altele și mai mult. În tot acest timp creierul copilului se află într-o stare de maximă excitare, corpul suportă convulsii, sare, se lovește. Peste tot unde am citit mărturiile părinților despre tantrumurile propriilor copii, aceștia aduc ca argument al normalității faptul că după criză copilul se liniștește brusc și devine ascultător, își sărută mama și vrea în brațe. Trebuie să știm că efortul fizic și psihic prin care a trecut copilul poate fi echivalat doar cu efortul pe care îl depune un boxer profesionist în zece reprize de box. Este normal ca după această epuizare copilul să resimtă o stare de moleșală. De fapt, criza încetează atunci cînd organismul se epuizează fizic. Un astfel de efort este nociv pentru un prunc de 1,5-2 ani. Astfel de crize suportate frecvent de un creier în formare pot avea urmări asupra dezvoltării copilului. Intrînd pe profilurile mamei care susțineau că practică metoda de asistare pasivă la tantrumurile propriilor copii, am constatat că, în majoritatea cazurilor, copiii lor prezintă fie probleme

de vedere încă de la doi ani, fie suferă de strabism, fie țin gurița deschisă și au și alte semne de tulburări neurologice, trădate de felul în care își țin mîinile sau picioarele. Din sondajele făcute, am putut să aflu că astfel de copii au mari probleme de comunicare și, la vîrsta de 6-7 ani, refuză să învețe, își agresează fără nici un motiv frații mai mici și nu se bucură atunci cînd primesc cadouri. Unii dintre ei au același comportament și la zece ani. Singura soluție pentru această situație pe care o dau inventatorii tantrumului este consolarea cu faptul că boala e normală. Societatea viitorului va avea suficiente ospicii pentru toți acești copii.

În lume există astăzi milioane de copii care fac tantrum. Ce altă dovadă a normalității tantrumului mai căutăm? Argumentul cantitativ este adus și de mulți psihologi, în detrimentul argumentului calitativ. Dar noi nu am negat posibilitatea apariției tantrumului la copii încă de la vîrsta de 1,5 ani. Am specificat că acest lucru este posibil în anumite condiții. Prima condiție este aceea a inflamării egoului prin încurajarea unui comportament arogant, prin poziționarea părintelui pe aceeași treaptă cu pruncul sau chiar pe o treaptă inferioară. Schema prin care un copil de doi ani ajunge să aibă crize de furie este foarte simplă. Descifrarea ei vă va ajuta să înțelegeți cum eforturile voastre de iubire duc la un rezultat atît de neplăcut cum ar fi apariția tantrumului.

Tantrumul apare pe fondul sentimentului de abandon. Abandonul se instalează acolo unde apare sentimentul de insecuritate. Un copil care nu resimte autoritatea adultului trăiește în mod natural sentimentul de insecuritate. Adultul, în persoana părintelui, este garantul securității. Atunci cînd adultul nutrește față de copil o stare de adorare, renunțînd la latura sa autoritară, provoacă în copil o stare de confuzie care intră în contradicție cu nevoia sa naturală de a-și adora părintele și de a se simți protejat de el. Iată de ce încă de la vîrsta de șase luni unii copii încep să manifeste mici scene de revoltă menite să testeze puterea și autoritatea părinților.

O mamă panicoasă, așa cum se văd cu miile pe forumurile despre mame, îi va comunica pruncului propria nesiguranță. Plînsul se va amplifica, existînd toate șansele să devină cronic. Vor urma manifestări de panică, pe care pruncul le va face tot mai stridente și mai convingătoare.

Crizele de panică pot apărea și de la sentimentul nefirescului – părintele obsedat de perfecțiune intră într-o stare de nefiresc, obsesivă, paranoică – și copilul îl resimte ca pe un străin, de aceea trăiește abandonul.

Începînd cam de la vîrsta de un an, unii și mai de vreme, vor încerca să ajungă în locurile pe unde au treabă adulții: se vor furișa de-a bușilea în baie, vor

umbla la roțițele de la aragaz, se vor cere la robinet ca să dea drumul la apă sau la întrerupătorul de lumină ca să aprindă și să stingă becul. Aceasta este perioada când părintele începe să fie manipulat de copil prin insistența de a fi dus să execute una dintre comenzile menționate mai sus. Este foarte important ca părintele să priceapă pînă unde merge interesul de a cunoaște al pruncului și nevoia lui de a imita adultul și unde începe criza de șantaj și control pe care copilul în mod instinctiv o activează. Atunci când aceste cereri încep să fie însoțite de plîns, părintele trebuie să refuze executarea lor, pentru a nu condiționa jocul printr-o criză. Această manifestare a autorității este percepută bine de copil și el va renunța la trucul cu plînsul de acum încolo; atunci când va dori să ajungă la bec, va întinde doar mînuțele și va rîde, știind că așa a obținut prima dată ajutorul părintelui în dorința sa.

Îndeplinirea de către părinți a cererilor care se fac printr-o criză de plîns este percepută de copil ca o slăbiciune. Un părinte slab este un părinte incapabil să-și apere copilul, de aceea crizele de plîns se intensifică și capătă o periodicitate aproape previzibilă. Părinții ajung să anticipeze crizele de plîns și îi poți auzi: nu face asta, pentru că va începe să plîngă. Această stare de lucruri indică instalarea unei relații de șantaj între copil și părinți. De fapt plînsul este expresia sentimen-

tului de abandon pe care a ajuns să-l trăiască copilul în raport cu părintele slab, pe care îl crede incapabil să-i ofere protecție. Așa se explică prezența tantrumului în familiile permissive și inexistența lui în familiile autoritare.

Tantrumul nu este manifestarea unei frici, deoarece frica inhibă, iar aici avem o manifestare agresivă pe fondul sentimentului de insecuritate. Starea spirituală a părintelui care se poziționează pe sine la egalitate sau chiar mai jos decît copilul, fapt insuflat de majoritatea parentologilor, îl face pe copil să se simtă abandonat și trădat: copilul nu vrea un prieten, ci un părinte. Oricine poate deveni prietenul copilului tău, dar părinții sînt doar doi. Când încercările sale de a testa forța părintelui prin atacuri disperate nu întîmpină rezistență, copilul ajunge să fie sigur de slăbiciunea părintelui său. De acum încolo el trebuie să se apere singur și va pune în aplicare întreg arsenalul instinctual de apărare: el strigă și lovește. Deoarece acest comportament al său este îngăduit de adulți, copilul resimte că atacurile sale își ating scopul și începe să se simtă puternic. În universul său necopt, copilul devine un atacator de succes, un învingător, un rege. Experiența victoriilor premature, deși sînt false și doar mimate, aduce cu sine și o prematură conștiință a propriei importanțe, adică o instalare a patimei mîn-

driei. Mîndria înmănușată pe mînia și nemulțumirea firească ajunge să înșface și să mînuiască sabia furiei la o vîrstă atît de fragedă. Aceasta este schema prin care un copil de trei ani se poate comporta ca un adult ieșit din minți, pornit să-și nimicească semenii, fapt de neînchipuit în condițiile unei educații firești, unde părintele și copilul nu-și încalcă rolurile.

În sfîrșit, tantrumul nu este o simplă descărcare emoțională, ci o formă de agresiune sau de șantaj care se face doar în prezența și cu referire la o altă persoană. Cred că tantrumul se manifestă doar în raport sau în prezența adultului. Dacă un copil poate plînge în singurătate, nu cred că el se va și tăvăli pe jos fără nici un spectator. Poate că cineva va realiza acest studiu și va lăsa un copil care face tantrumuri singur într-o încăpere, la televizor sau jucîndu-se, urmărindu-i prin intermediul camerelor reacția cînd descoperă că e singur. Cred că el nu va mai face tantrum, ci va alerga să-și caute părintele, pentru a face o scenă în fața lui. Această afirmație o fac din perspectiva reacțiilor copiilor care, în jocul lor, se întîmplă să cadă sau să se lovească: veți observa că în primă fază copilul se uită în jur, căutîndu-și părintele și, dacă acela exprimă îngrijorare, începe să plîngă, pe cînd dacă părintele nu-i atrage atenția, copilul se ridică, se scutură și fuge mai departe.

Tantrumurile repetate nu doar că nu descarcă emoțional, ci contribuie la instalarea unei stări de neputință și abandon, exprimată prin porniri sinucigașe sau de răzbunare oarbă asupra adulților. Potrivit experienței ascetice a călugărilor creștini din pustia Egiptului, care ne-au lăsat tratate fundamentale despre lucrarea patimilor umane și vindecarea lor, mînia, ca și alte patimi, se vindecă prin practicarea unei căi de echilibru, știut fiind că orice patimă este un foc care se aprinde și mai tare de fiecare dată cînd este îndeplinită.

Abandonul și disperarea copilului sînt amplificate de metoda „ascultării active”, pe care eu o numesc „comentariu pasiv”, recomandată de Thomas Gordon și Aletha Solter. Tantrumul ajungînd să fie un dat imposibil de prevenit, așa cum îl prezintă acești psihologi (din motivele spirituale, pe care le-am explicat mai sus), singura lor recomandare este să-l asîști pasiv, acompaniind urletele copilului cu un comentariu care, citez, exprimă „ceea ce credeți că simte el”. Acest „ceea ce credeți că simte el” arată cam cîtă legătură cu realitatea și cu trăirile reale ale copilului are această teorie, care a reușit într-un timp atît de scurt să inducă tantrumul în casele oamenilor, convingînd părinții că un copil care suferă, care strigă și se lovește singur este un copil fericit și de la ei nu se cere nimic altceva decît să-i valideze „fericirea”.

Dacă un copil nu se liniștește după ce părintele îl ia în brațe, înseamnă că el nu găsește afecțiunea de care are nevoie la părintele său. Acest lucru este cea mai clară dovadă că abandonul s-a instalat și că orice conexiune emoțională între copil și părinte a fost întreruptă.

Un studiu apărut chiar la începutul acestui an în „Daily Mail” descrie teroarea în care trăiesc mii de mame din Statele Unite agresate de copiii lor adolescenți. Se pare că asigurările pe care le-au dat parentologii privind normalitatea manifestărilor de furie la copii nu s-au adevărit: mulți dintre acești copii au continuat să-și bată părinții și la adolescență, de data aceasta deloc nevinovat. Una dintre mamele bătute a declarat că abia așteaptă ca fiul ei să împlinească 18 ani pentru a-l putea scoate afară din casă. Cifra mamelor agresate de propriii copii este de circa 2000 anual, deși specialiștii susțin că ea este mult mai mare, multor mame fiindu-le rușine să facă publică starea de umilire în care trăiesc.

Procentul copiilor născuți bolnavi este foarte mic. Marea majoritate a copiilor se nasc perfect normali. Echilibrul lor lăuntric și sănătatea trupească sînt grija primordială a oricărui părinte. Dragoste înseamnă să ai grijă.

Fiți buni, nu faceți tantrum!

24. Alintul

1) Alintul în iconografia creștină bizantină. 2) Etapele copierii în Antichitate și modernitate. 3) Alintul în educație. 4) De la ce vîrstă nu mai alintăm copilul. 5) Trecerea de la vîrsta alintului la adolescență se face treptat.

ÎN NICI o cultură din lume copilul nu ocupă un loc atît de important ca în creștinism; toată iconografia noastră e plină de copii. Cele mai răspîndite icoane ortodoxe sînt cele în care Maica Domnului își ține obrazul lipit de obrazul Pruncului. Scena intrării Domnului în Ierusalim are în prim-plan copiii care aștern în calea Mîntuitorului cămăși și ramuri de finic. Sinaxarul ortodox este plin de sfinți mucenici copii, în acest fel milioane de creștini adulți se roagă sfinților copii, cerînd ajutor și mijlocire către Dumnezeu. Credința că pruncii au descoperirea deplină a lui Dumnezeu este exprimată și de către Prorocul David: „Din gura pruncilor și a celor ce sug Ți-ai săvîrșit laudă.” În sfîrșit, Apostolul Pavel ne îndeamnă să fim precum

copiii și Însuși Hristos ne avertizează că, dacă nu vom fi precum copiii, nu vom intra în Împărăția cerurilor. Astfel, tradiția biblică și întreaga istorie milenară a creștinismului prezintă cea mai caldă relație dintre părinți și copii, în care imaginea Pruncului sugînd la sîn și a Mamei care își lipește obrazul de obrazul Lui sau Îi sărută mînuța, sînt imagini milenare, întipărite prin iconografia din întreaga lume, de la Roma pînă în adîncul Rusiei medievale. Putem afirma cu toată certitudinea că tandrețea și alintul curat pe care îl arată părinții față de copiii lor sînt expresii de netăgăduit ale creștinismului.

Scenele de scăldare a pruncului sau înfășatul sînt prezente peste tot. Pruncii sînt reprezentați în toată zbunguiala lor, fie în brațele părinților, fie jucîndu-se cu animale. Din sutele de mii de reprezentări ale scenelor de tandrețe dintre părinți și copii păstrate pînă la noi, precum și din iconografia creștin-orientală, reiese că alintul pruncilor era văzut ca ceva firesc. Nu toate culturile își alintau pruncii. Atît la greci, la chinezi, dar și pînă tîrziu în toată Europa, familiile regale și aristocrația practica angajarea bonelor și a educatorilor încă din fragedă pruncie. Este un adevăr istoric ușor de susținut: creștinii de peste tot și din toate timpurile își pupau copiii, îi alintau și îi duceau pe brațe.

Alintul făcea parte din arsenalul pedagogic predat de însuși patriarhul Constantinopolului (patriarhul ecumenic sau mondial) încă din veacul al IV-lea: „trebuie să îi dăm multe sărutări [pruncului] și să îl strîngem la piept, ca să îi arătăm marea noastră dragoste”.

Tradiția biblică și cea bisericească face diferență între prunc și copil sau tînăr. Pruncii sînt copiii de pînă la șapte ani. Copilul este oarecum corespondentul adolescentului de azi, doar că vîrsta sa nu este cuprinsă între 10 și 18 ani, ci între 7 și 14 ani, cînd copiii terminau școala. La 21 de ani Alexandru Macedon cîștiga războaie, iar tînărul David avea 16 ani cînd l-a înfruntat pe cel mai temut ostaș al timpului – uriașul Goliat. Dacă la 16 ani David s-a luptat cu Goliat, trebuie să deducem că mărturiile pe care le face în psalmi despre leii pe care îi sugruma cu mîinile goale în perioada pe cînd păștea oile tatălui său sînt anterioare acestei vîrste. Aceste detalii sînt importante pentru a înțelege diferențele de abordare pedagogică a vîrstelor atunci și acum. Dacă pe atunci copiii de 7 ani călăreau și trăgeau cu arcul din galopul calului, acum mulți dintre ei nu se pot juca nici cu cubulețele dacă nu este mama în preajmă. Într-un anume fel, copilăria, în sensul pe care îl atribuim astăzi acestui cuvînt, se termina la vîrsta de șapte ani, cînd copilul era dat la școli, fie la antrenamentele care pregăteau viitori ostași, fie la deprinderea unei meserii.

Dacă la vârsta de șapte ani copilul era pregătit pentru o viață responsabilă și independentă, care presupunea desprinderea de casă pe perioada învățăturii, trebuie să admitem că el era pregătit fizic și psihic de către părinții săi pentru acest moment. Iată de ce credem că perioada alinturilor și a drăgălășeniilor care reies din iconografia, imnografia și mărturiile scriitorilor creștini timpurii, ar trebui să o atribuim vârstei de pînă la 3 ani. După această vîrstă copilul trebuie luat tot mai rar în brațe și într-o altă formă decît pruncul sugar, adică va trebui să educăm în el simțul propriei demnități, așa încît poziția corpului său pe genunchii mamei sau ai tatălui să fie una adecvată vârstei sale. Iconografia ortodoxă are în acest sens icoanele Maicii Domnului Hodighitria, în care Copilul Hristos este înfățișat în poziție de suveran pe genunchii Maicii Sale sfinte, la vârsta de 12 ani.

Alintul, fiind o manifestare a limbajului trupului, se retrage în mod firesc din pedagogia iubirii pe măsură ce copilul dezvoltă capacitatea de comunicare verbală și de idei. Rămînerea în zona firescului, respectînd nevoile fiecărei vârste, este secretul echilibrului și armoniei relațiilor dintre părinți și copii. Îmi amintesc că de pe la vârsta de șapte ani nu mai suportam ca mama să-mi așeze părul sau să-mi potrivească gulerul în public – gesturi care mai înainte mă făceau să mă simt iu-

bit și îngrijit au început brusc să mă irite, deoarece mă făceau să mă simt inadecvat – puteam și singur să-mi aranjez părul și gulerul cămășii.

Dacă veți respecta cu grijă aceste remarci verificate de mii de ani de educație creștină, veți vedea că nici alintul timpuriu nu strică copilul și nici dispariția lui treptată nu se face cu durere. Totul își are vremea sa sub cer și orice lucru e bun dacă e făcut la timpul potrivit.

25. Ascultarea

- 1) Capacitatea de a asculta este expresia raționalității. 2) Fără ascultare nu există comuniune. 3) „Ascult pentru că iubesc.”
- 4) Relația dintre ascultare și voință.

ASCULTAREA este pusă în directă legătură cu voința liberă. Actul ascultării are valoare de act de iubire doar în măsura în care se face din liberă voință. Voința, la rîndul ei, este ceva ce se dezvoltă, asemenea unui mușchi duhovnicesc, astfel încît este îndreptățit să zicem că cineva are o voință mai puternică, iar altcineva are o voință mai slabă. Exercițiul prin care se dezvoltă voința este ascultarea, deoarece este singurul mod în care voința noastră este pusă la încercare.

Ascultarea necondiționată este un exercițiu de inițiere pe care îl regăsim: 1) în mănăstiri, 2) în armată, 3) în sport. Oriunde este nevoie de voință puternică se practică ascultarea.

Așa cum supunerea propriei voințe duce la dezvoltarea unei voințe mai puternice, tot așa permisivita-

tea și neascultarea duc la slăbirea și chiar la atrofierea voinței.

O voință neîncercată prin ascultare se aseamănă cu un mușchi nelucrat. Neascultarea duce la atrofierea și moartea voinței.

Puneți la încercare voința copiilor voștri începînd de la vîrsta cînd voința este tînăra și dornică de încercare. Exersați lucrarea ascultării în condiții de deplină dragoste pe care vi le oferă raportul de părinte-copil. Puneți sarcini ușoare și aducătoare de grabnică bucurie, știind că nu îndeplinirea unei munci este scopul, ci taina ascultării în sine.

Ascultarea este primul semn al raționalității. Dacă despre un cîine care ascultă spunem că e un cîine deștept, oare ce vom spune despre un copil care nu ascultă?

Nu există comuniune fără ascultare. Atunci cînd unul dintre subiecți nu ascultă, se întrerupe comuniunea. Taina iubirii este o taină a ascultării. Copilul își ascultă părintele și părintele își ascultă copilul.

Ascult pentru că iubesc. Iubesc, deci ascult.

26. Băieți și fete

1) Băieții sînt băieți și fetele sînt fete. 2) Diferențele de gen sînt primele caracteristici identitare pe care le constată copilul. 3) Referirile la gen sînt motivațiile cu cel mai bun efect în educație. 4) Neglijarea caracteristicilor de gen în educație are urmări nefaste asupra personalității copilului. 5) Copiii trebuie educați ca viitori bărbați și femei, capabili să întemeieze familii și să educe copii.

BĂIEȚII trebuie să fie băieți și fetele trebuie să fie fete. Băieții au secrete băiețești și fetele au secrete de fete. Despre aceste secrete nu trebuie să se discute la școală, că altfel nu mai sînt secrete, se risipește tot farmecul.

Țin minte că eu încă nu vorbeam bine, dar știam că sînt „babat”: „Singul, singul, eu îs babat.” Mă trezeam cînd încă îmi era somn, mergeam prin zăpadă cînd îmi era frig, mîncam cartofii copti tăvăliți prin cenușă, mă cățaram în copaci, încălecam pe cai, nu mă temeam de întuneric – toate pentru că eram „babat”.

Astăzi în cărțile de parenting nu se mai pomeniște nimic de bărbați, ba în unele există indicații expres că referirile la gen nu sînt bune. Motivarea băiețelului prin îndemnul „fii bărbat” este condamnabilă și este considerată un sexism, o formă de șantaj, control, iar în unele țări chiar e o ilegalitate. Eu am sfătuit o mamă al cărei băiețel de trei ani nu mîncă singur să-i spună că e bărbat și că bărbații mănîncă șinguri. Metoda a funcționat imediat, peste cîteva zile băiețelul era bărbat și mîncă singur. De asemenea, și-a schimbat comportamentul și nu mai manifesta o dependență bolnavicioasă pe stradă.

Pentru a verifica eficiența referirilor la gen am făcut un sondaj pe grupul Antiparenting, adresînd următoarea întrebare: „Cîți dintre voi folosesc referirile la bărbăția băiețelilor și feminitatea fetițelor ca motivație în procesul de educație?”

Majoritatea respondenților au mărturisit că folosesc în educație referirile la gen și că această metodă funcționează foarte bine. Copilul de doi ani mănîncă singur, se spală pe dinți și nu plînge deoarece este „bărbat ca tata”. O mamă a spus că fiica ei a renunțat la ideea de a se juca violent după ce a văzut niște băieți străini lovind, atunci cînd mama i-a explicat că fetele nu lovesc și nu se poartă necuviincios.

M.: „Fetei mele mereu îi amintesc ce postură trebuie să aibă: tonul vocii, expresia feței și a vorbei. Chiar dacă îmi spune că nu a plîns pentru că a fost curajoasă, rămîne fetiță. Și femeilor le trebuie curaj să meargă prin întuneric.”

S. S. N.: „Eu le folosesc întotdeauna, tocmai de teama *genderism*-ului care este la modă. Mai ales băiatul cel mic și-a intrat foarte bine în rolul de bărbat și știe că nu trebuie să se teamă de noapte, de durere etc. Și, în plus, știe să lase întotdeauna domnișoarele înainte, una dintre ele fiind chiar eu.”

S.B.: „Fac diferența asta băiat-fată cu copiii mei, fata – 3 ani și băiatul – 1 an. Mi se pare că e de la sine înțeles că trebuie făcută această diferențiere, pe care copiii, cît de mici ar fi, o văd imediat. Tata are mușchi, este puternic, o ridică pe mama în brațe, iar mama poartă rochițe și este mai atentă cum vorbește etc. Mi se pare anormal ce se întîmplă azi în lume, anume că nu se mai face această diferențiere – atît de importantă din punctul meu de vedere. Eu am înțeles tîrziu ce înseamnă feminitate și sensibilitate. Băieții mereu îmi spuneau că e aiurea, că sînt prea băiețoasă și eu sînt fată, trebuie să fiu mai firavă... tîrziu am acceptat asta.”

N.: „În fiecare zi le reamintesc băieților mei că sînt bărbați și trebuie să se comporte ca atare. Parcă și me-

zinul, Zian, nu mai plînge atît de mult. Cade și nu plînge, chiar dacă se lovește destul de tare..."

Un băiat și o fată au relații diferite cu tata și mama. Există perioade cînd băiatul este mai atașat de mamă sau de tată, la fel și fiica. Aceste perioade depind de nevoile și interesele pe care le dictează caracteristicile de gen. Este foarte important ca ambii părinți să țină seama de aceste aspecte în procesul de educație.

Conștiința de gen este temelia pe care se zidește personalitatea viitorului adult. Neglijarea caracteristicilor de gen în educație are urmări nefaste asupra personalității copilului.

Avînd în vedere că băieții și fetele sînt viitori bărbați și femei care urmează să se căsătorească și să nască copii, este foarte important ca părinții să le imprime încă din fragedă copilărie deprinderile necesare pentru a fi viitori buni părinți, soți și soții.

27. Moda

1) Natura umană nu se schimbă. 2) Moda de consum și moda ideilor. 3) Riscurile modei. 4) Alinierea la modă ca mijloc de control. 5) De ce liderii mondiali nu se îmbracă la modă. 6) Decît să visezi la un Pegas, mai bine călărești un cal.

VREAU să încep capitolul despre modă prin afirmația că lumea nu se schimbă. Se schimbă hainele, casele, mașinile, drumurile, canalizările, mîncarea, muzica, ideile, dorințele. Dar oamenii nu se schimbă.

Să luăm un tînăr din zilele noastre, cu hainele, frizura, încălțările, smartfonul și restul accesoriilor de care nu se poate lipsi. Să-l dezbrăcăm, să-l tundem și să vedem cît de mult s-a schimbat. Ce îl mai face pe tînărul nostru să fie un tînăr al timpului său? Poziția, privirea, mersul, felul de a vorbi. Toate acestea poartă pecetea timpului și a locului în care a trăit. Totuși ele se vor schimba la fel cum se schimbă hainele, telefoanele și mașinile. Moda este ceea ce trece peste noi fără să ne schimbe în esență.

Am observat că polițiștii, pușcăriașii, preoții sau corporatiștii au un anume fel specific de a merge, de a sta, de a privi și de a asculta. Acest lucru se întâmplă când oamenii aparțin unui grup compact, care are propriile reguli și propriile forme clare de comunicare. Cineva care va studia regulile interne ale unui grup și gestică pe care o impune va intuit foarte ușor apartenența și interesele unei persoane.

Hainele, accesoriile și felul în care vorbește și ascultă spun foarte mult despre un om. Industria modei este întotdeauna inspirată de anumite ideologii, care încearcă, prin intermediul hainelor și accesoriilor, al divertismentului și al felului de a petrece vacanța, să impună anumite fundamente ideologice. Majoritatea oamenilor nu cunosc acest lucru și se fac purtători inconștienți ai unei ideologii, devenind ușor de identificat, de citit și de manipulat, tocmai din cauza felului în care aleg să se îmbrace sau după cum își petrec timpul liber. Iată de ce persoanele care nu vor să fie „citite” nu se îmbracă niciodată la modă. Specialiștii în imagine și manipulare au făcut mult caz de hainele absolut banale pe care le poartă cei mai bogați oameni ai lumii: Steve Jobs, Mark Zuckerberg și alții. Lideri politici mondiali precum Obama sau Putin adoptă același mod simplu de a se îmbrăca.

Porția de idei zilnice se servește din același cazan al modei. Veți recunoaște oamenii lipsiți de personalitate după setul de cuvinte pe care îl folosesc și după felul în care alunecă spre câteva teme obsedante, indiferent de conținutul discuției.

Ultima modă în materie de idei este „fascinația banalului”. Este ceea ce auziți și vedeți zilnic la televizor sau pe internet despre cultura stilului, cultura pieptănatului, cultura *shopping*-ului și *clubbing*-ului, a stilistilor de tot felul și a specialiștilor în mâncare, spălare și scărpinare! Din aceeași categorie face parte și Parentingul. Toate aceste noi domenii și culturi sînt cuprinse exact în ceea ce pînă nu demult poporul nostru denumea simplu: „teoria chibritului”.

Într-o zi am fost solicitat pentru o întâlnire cu un patron de televiziune, un om foarte bogat. Ne-am întâlnit la o terasă și am băut o sticlă de vin. Scopul întâlnirii a fost să mi se facă o propunere de colaborare pe care eu, din motive personale, am refuzat-o. La un moment dat, am început să discutăm despre caracterele oamenilor. Interesul omului de afaceri a devenit dintr-odată foarte mare. Când a ajuns să se intereseze cum funcționează taina spovedaniei, am înțeles că are preocupări oculte și că suferă de dorința de a ști ce e în capul oamenilor. Crezînd că va face discuția mai interesantă, a început să-mi citeze din cărți motivaționale.

Doar că în acel moment eu am înțeles că am în față o personalitate slabă, obsedată de dorința de a domina masele. I-am făcut o observație asupra felului cum și-a ales persoanele-cheie în televiziunea sa și i-am spus că, dacă nu va schimba politica de cadre și nu va aborda o altă grilă de emisiuni, își va pierde banii și televiziunea va falimenta. Lucrurile s-au întâmplat exact așa cum i-am prezis, în termenii descriși de mine, iar persoanele implicate și motivele falimentului au coincis întocmai. Sfatul pe care i l-am dat acestui om a costat circa zece milioane de euro, pe care el i-a pierdut pentru că a citit cărți motivaționale, neștiind că tocmai asta l-a făcut previzibil și vulnerabil în ochii dușmanului său.

Lumea ideilor e la fel de exactă ca și lumea văzută. În universul abstract ideea de copac e un copac, iar ideea de cal e un cal. La fel și ideea de om e om. Veți putea oare schimba un copac prin schimbarea ideii de copac? Dar un cal? Atunci cum credeți că oamenii pot fi schimbați prin schimbarea ideilor despre om? Tocmai faptul că lucrurile pot fi traduse în idei face posibilă comunicarea. La baza comunicării și a raționalității stă capacitatea oamenilor de a transpune în cuvinte lumea ființelor, fenomenelor și obiectelor. Ideile nu sînt altceva decît proiecții ale lumii reale. Nu ideile nasc ființe, ci invers. De aceea este impropriu să

spunem că oamenii s-au schimbat deoarece ideea despre om s-a schimbat. După aceeași logică ar trebui să se schimbe și animalele, și copacii, și toate cîte sînt în cer și pe pămînt.

Ideile sînt moneda de schimb prin care putem transmite și primi cunoștințe despre lumea ființelor, a lucrurilor și a fenomenelor. Nimic mai mult. De aceea, oricît de fascinante ar fi ideile, ele nu sînt capabile să schimbe natura lucrurilor. Singurele aspecte pe care le pot schimba ideile sînt comportamentul și criteriile valorice.

Dacă în lumea reală este imposibil să amesteci un cal, o gîscă și un rinocer, în lumea ideilor acest lucru este un fleac. Se ia cornul de la rinocer și se bagă în capul calului, rezultînd un cal-inorog. Apoi, inorogul-cal, această dihanie nouă, se amestecă cu gîsca, luîndu-se de la gîscă doar aripile. Astfel rezultă un Pegas. Minunată creatură! Atîta doar că nimeni nu poate încăleca pe el, deoarece oamenii reali nu pot călări idei, ci doar cai reali ca și ei, fără corn și fără aripi.

Am dat exemplul Pegasului pentru a învăța o lecție simplă: să fim atenți unde ne petrecem viața: în lumea ideilor sau în lumea reală? Cît din ceea ce auziți și citiți coincide cu legile neschimbate care guvernează lumea? Ideea de Pegas e frumoasă, dar în ce măs-

ră această idee vă ajută să arați ogorul real al vieții, să încălecați problemele concrete de care vă ciocniți în relația cu copiii voștri și cu restul oamenilor? Sfatul meu este că, dacă aveți un cal, să nu îl schimbați pe un Pegas, chiar dacă se anunță moda la Pegași.

28. Microbii. Alimentația

1) Sindromul drobului de sare. 2) Microbii și alergiile. 3) Moda fobiilor. 4) Teama de grăsime. 5) Mîncarea surrogat. 6) Mîncarea ca religie. 7) Pînă unde mergi cu frica? 8) Postul la copii. 9) Prescripții canonice cu referire la mîncare.

PRININTERMEDIUL grupului Antiparenting, am putut observa fobia pe care o au unele mame față de microbi și de eventualele boli pe care le-ar putea contacta copiii lor. Privită din perspectiva copilăriei mele, această spaimă seamănă cu scena descrisă de Ion Creangă în povestea „Prostia omenească”, unde o gospodină plînge speriată de gîndul că drobul de sare ar putea cădea de pe sobă și să-i ucidă copilul. Sindromul „drobului de sare” ia amploare, și astăzi mamele care țipă cînd cineva se apropie de copilul lor pentru a le oferi o bomboană alcătuiesc un curent. Copiii sînt șterși cu spirt și ele însele se sterilizează înainte de a-și atinge copiii. Pentru că știu ele cum e să iei viruși – este argumentul. Da, acești copii vor lua viruși și cei

mai slabi microbi le vor pune în pericol sănătatea. Ei nu se vor putea bucura de jocurile în natură și cu animale, deoarece vor face alergii. Pornind de la faptul simplu că microbii există peste tot, a te șterge cu spirt nu este o soluție – noi trebuie să ne obișnuim organismul să fie imun la microbi, după principiul după care acționează vaccinurile.

Am copilărit la poalele pădurii, ferit de restul lumii, mîncînd fructele și poamele direct din copaci, la fel și roșiile sau castraveții, ștergîndu-le cu palma sau de pantaloni dacă erau prăfuite, fără să mă gîndesc vreodată că au nevoie să fie spălate. Nici acum nu spăl fructele și legumele, astfel încît prietenii, pentru care îmi place să gătesc, mi le smulg din mînă cînd mă văd cu ele și aleargă la chiuvetă, știind că dacă vor legume spălate trebuie să și le spele singuri. Am avut toaleta la marginea grădinii, nici pomină de canalizare! Jocurile mele erau cu animalele, călăream caii, berbecii și porcii, mă pupam cu cîinii și beam apă din aceeași cutie de conservă de pe piatra de la izvor din care beau toți trecătorii. Am 40 de ani, dar niciodată nu am contactat vreo molimă, nu am făcut vreo indigestie sau vreo alergie. Dorm în lînă, în puf de plop și în puf de lebădă, dacă o fi să ajung vreodată. O singură dată am mîncat pe săturate ciuperci otrăvitoare pe care le-am copt în pădure și mi-a fost rău. Am avut grețuri și am

vomitat mult, pînă am ajuns să scot un suc verde. Am mers pe picioarele mele, m-am odihnit și m-am ridicat ca nou, fără să fie nevoie de intervenția medicului. Un copil sterilizat, cel mai probabil că ar fi murit.

Teama de microbi nu doar că slăbește imunitatea și te face mai vulnerabil, dar ajunge să strice o bună relaționare cu ceilalți. Oamenii ajung să se ferească unii de alții ca de niște purtători de microbi, ca de leproși. Lucrul acesta este urît, sălbatic și lipsit de temei.

Fiți senini și iubitori cu toți cei care vă ies în cale. Atunci cînd cineva oferă o bomboană sau un fruct copilului, o face din dragoste. Dacă nu puteți oferi și voi ceva în schimb, oferiți un zîmbet și o vorbă bună. Să fiți siguri: microbii se tem de zîmbete și de vorbele bune!

Alimentația este o altă temă la modă care aprinde spiritele. Dacă în toate timpurile era o problemă *cum să ai ceva de mîncat*, în zilele noastre problema este *cum să te oprești din mîncat*.

Îngrășarea este un fenomen care amenință planeta la fel ca poluarea și despădurirea.

În condițiile în care cea mai mare cantitate din alimentele care se vînd pe piață sînt de fapt produse reciclate și amestecuri de surogate, este întemeiată grija părinților pentru felul în care își aleg hrana pentru copiii lor.

Unul dintre cei mai în vogă bucătari din lume, britanicul Jamie Oliver, a spus despre mîncarea oferită la Mc Donalds că este mîncare pentru cîini. Drept răspuns, cea mai mare rețea de mîncăruri fast foods l-a dat în judecată. Mai bine nu o făcea, pentru că Mc Donalds a pierdut procesul. Jamie Oliver a demonstrat că mîncărurile pe care le comercializează această rețea, ca de altfel și multe altele, sînt făcute din oase de animale măcinate, tendoane și alte părți care în mod normal se aruncă la cîini. Pentru a le păstra o perioadă cît mai lungă de timp, aceste surrogate sînt tratate cu soluții toxice.

Legislația internațională prevede expres obligația de a indica pe ambalajul produselor conținutul lor, precum și conservanții, coloranții și aromatizatorii folosiți. Majoritatea substanțelor sînt toxice și dăunătoare pentru organism, legea interzicîndu-le doar pe cele foarte toxice și letale. În unele țări este interzisă reciclarea produselor și se solicită dovada distrugerii lor de produse expirate, ceea ce nu este la noi. Surse din interiorul companiilor producătoare de pîine și mezeluri din Moldova mi-au confirmat că ațit pîinea, cît și salamurile care nu se vînd se reciclează și ajung iarăși pe raft. De asemenea, Republica Moldova a ratificat legea prin care pot fi introduse în țară deșeuri animale, adică mațe, oase și piele. Oficialitățile au de-

clarat că aceste deșeuri se introduc ca hrană pentru cîini și pisici, însă au fost voci care au acuzat guvernul că a asigurat cadru legal pentru producerea mezelurilor din deșeuri animale destinate oamenilor.

Această realitate îngrijorătoare a creat condițiile pentru apariția unui contracurent de rezistență. Milioane de oameni din întreaga lume au renunțat să mai mănînce carne și produse semifabricate din carne, declarîndu-le nesănătoase. Dacă inițial refuzul cărnii se făcea din considerentele de sănătate bazate pe argumente gen Jamie Oliver, cu timpul reacția a căpătat și un fundal ideologic, astfel încît mulți dintre cei care refuză carnea o fac din convingeri pe care ei le numesc nonviolente. Trebuie să știm că refuzul consumului de carne nu este un fenomen nou, în Antichitate existînd multe secte care aveau restricții alimentare. Creștinismul a avut încă de la începuturi o reacție echilibrată față de toți cei care încercau să facă o filosofie din mîncare, considerînd neadecvate refuzul consumului de carne și lactate, fapt prevăzut în mai multe canoane de-a lungul istoriei.

Grija pentru alimentația copiilor trebuie să se afle undeva, la mijloc, între cele două extreme. Dacă e să alegem între Mc Donalds și veganism, cel mai bine e să alegem Jamie Oliver. Această glumă sper să fie înțeleasă în sensul de a alege întotdeauna o mîncare sănă-

toasă, făcută cu dragoste din tot ce a lăsat Dumnezeu spre mâncare omului.

Același lucru se referă la sare, zahăr și ciocolată. Copilul trebuie să mănânce din toate acestea cu măsura cuvenită.

Un aspect important pentru părinții credincioși este postul. Canoanele bisericești nu prevăd post pentru copii și gravide. Dacă însă copilul dorește să participe la atmosfera din casă în perioada celor patru posturi de peste an, încurajați această pornire bună printr-un post mai ușor, de pildă renunțarea la carne miercură și vinerea sau orice altă formă de asceză la îndemîna copiilor, avînd ca scop disciplina, și nu înfometarea.

Dacă ar fi să-mi amintesc care era mîncarea mea preferată în copilărie, afirm fără a sta pe gînduri că ouăle. Mi le aduceam singur din cuiar și mi le prăjeam în tigaie sub formă de omletă. Omleta mea preferată era făcută din zece ouă de casă. Pot să spun că am mîncat aproape zilnic o omletă din zece ouă vreme de mulți ani. Contrar tuturor avertizărilor, sînt întru totul sănătos și niciodată nu am resimțit nimic din ce ar trebui să resimtă un om care mănîncă mai mult de patru ouă pe săptămîină. Și asta pentru că un copil sănătos, atunci cînd are preferințe alimentare, o face pentru că acele alimente conțin substanțe de care are nevoie în acel moment. Astăzi eu nu mai pot mînca atîtea ouă și le mănînc mult mai rar.

29. Sindromul „cel mai”

1) „Cel mai” nu există. 2) Lauda exagerată duce la disprețul celorlalți. 3) Judecata dreaptă este mai motivantă decît lauda nemeritată. 4) Gradele de comparație ale iubirii.

NU SPUNEȚI unui copil „ești cel mai bun”, „cel mai frumos”, „cel mai talentat” – e destul să-i spuneți: „ești bun”, „ești frumos”, „ești talentat”.

Sînt mai multe motive pentru care „cel mai” este un adaos nefericit. Mai întîi, pentru că este o minciună, nici dumneavoastră, nici eu, nici nimeni altcineva nu știe unde se află acum cel mai bun, cel mai frumos și cel mai talentat copil, căci fiecare sîntem buni, frumoși și talentați în măsura în care lumea are nevoie de asta; apoi, pentru că drăcușorul „Cel Mai” va crea în mintea copilului o permanentă stare de comparație și competiție cu restul copiilor și chiar al adulților. Copilul nu va mai fi capabil să aprecieze just calitățile altor copii, căci orice calitate și îndemînare văzută la altul va fi din start sub nivelul său, el fiind pornit să-i

desființeze pe toți cei buni, frumoși și talentați pentru a-și salva condiția de „cel mai”, pe cînd starea normală a oamenilor buni, frumoși și talentați e să se bucure unii de alții lucrînd împreună pentru ceilalți. Avem de acum prima generație de tineri „cel mai”, cei care se desființează reciproc pentru un loc mai bun în compania unde lucrează.

Dacă vrei totuși să-i spunei copilului că este „cel mai” în ceva, îi poți spune fără regrete că e CEL MAI IUBIT. Acest „cel mai” e singurul care nu absolutizează o calitate a celui iubit, ci evocă dragostea celui care iubește. E frumos să fii cel mai iubit și să crești cu conștiința că a fi iubit și a iubi este o stare de fericire, mai mare decît aceea de a fi cel mai frumos, cel mai talentat. Chiar și Hristos l-a numit pe Ioan cel mai iubit dintre ucenici. Înseamnă oare asta că Dumnezeu împarte dragostea Sa nemărginită cu măsuri diferite? Nu. Pur și simplu în Ioan încăpea mai multă dragoste.

30. Fascinația „oamenilor mari”

1) Copiii aspiră să devină ca oamenii mari. 2) Petrecerea împreună cu adulții grăbește dezvoltarea intelectuală. 3) Socializarea cu alți copii nu este hotărîtoare în educație. 4) Marea majoritate a copiilor preferă să se joace cu adulții sau cu copiii mai mari, decît cu semenii lor.

DE CÎND mă țin minte mi-am dorit să fiu mare. A fi mare mi se părea cel mai grozav lucru, era asemenea cu a zbura. Mi se părea că oamenii mari pot orice. De aceea, orice adiere de maturitate pe care cei mari o remarcă în mine mă făcea să mă simt în al nouălea cer. Dimineața, cînd nu voiam să mă trezesc pentru a merge la grădiniță, mama îmi spunea: ia să vedem cît de mare a crescut băiețelul! Îndată saream în picioare la marginea patului și mă lipeam cu nasul de sînul ei, iar mama îmi puneă palma pe cap, trăgea o linie simbolică și de fiecare dată zicea: oho, uite cît ai crescut, ieri era aici, dar azi e aici. Mai departe spălatul, îmbrăcatul și mîncatul mergeau ca în filmele cu copii cumînți.

Am auzit de sute de ori clișeul că, pentru a se „dezvolta”, copiii au nevoie de compania altor copii, că e imperios necesar să meargă la o grădiniță. Eu am mers foarte puțin la grădiniță. Mama m-a retras de acolo după ce educatoarea m-a forțat să mănînc, eu am vomitat în farfurie, iar ea m-a lovit și mi-a zis că mă va face să-mi mănînc propria vomă. Ceea ce voi scrie mai departe nu este o răzbunare pe grădinițe, deși impresia aceea mi-a rămas inevitabil în mintea de copil.

După aceea ne-am întors la tata, la casa din vîrful dealului, acolo unde păsările și veverițele, șopîrlele și șoarecii de cîmp se joacă cu copiii¹.

Cînd eram mic mă jucam zilnic cu copiii, jocuri interesante tare, dar, dacă aveam ocazia să aleg între compania copiilor și să merg cu tata la coasă cu bărbaii, alegeam să merg la coasă. Nu știu ce arată studiile de azi, dar există studii care au demonstrat că copiii care petrec mai mult în compania adulților se dezvoltă intelectual mai repede, au deprinderi mai bune, sînt mai pricepuți și mai responsabili. În ceea ce mă privește, întotdeauna am căutat compania persoanelor cu o mai mare experiență ca mine, deci mai vîrstnici, de la care am avut ce învăța. Și pot spune că tot ce știu o știu de la prietenii mai vîrstnici ca mine: profesori, scriitori, artiști, jurnaliști, sportivi, duhovnici.

¹ Povestea divorțului și a reîntoarcerii se regăsește în ultima secțiune a cărții.

Discuția despre ce aleg copiii – compania copiilor sau a adulților – a stîrnit cele mai multe comentarii, sute de persoane împărtășindu-și propriile amintiri și experiențe.

„Eu nu am fost cu tata la cosit, dar am fost la spart pereți, la reparat mașini. Tata e mecanic, electrician, instalator, sudor, tot ce vreți voi... Așa că vă dați seama cam ce activități aveam în vacanțe, în weekenduri. Uneori mă învoiam de la școală din cine știe ce motive doar ca să merg cu el.”

„Înainte de grădinițe au fost întotdeauna bunicii. Sfinții bunici. Pe vremea copilăriei mele nu erau grădinițe. N-am suferit de lipsa copiilor din jurul meu, căci îi găseam afară, la joacă.”

„Aveți dreptate, dar vîrstnicii ăștia trebuie să fie oameni de calitate. Nu orice vîrstnic este un exemplu bun.”

„Așa e și băiețelul meu, preferă compania adulților. Chiar și cînd sînt copii în jur, el preferă să stea cu «oamenii mari!» La început mi-am făcut atîtea griji că nu voia să stea cu copiii; acum mai vrea, însă doar dacă sînt mai mari!! Și la grădiniță stă mai mult cu educatoarele!! Mulțumesc, părinte, că ne deschideți ochii și mintea! Eu am crezut că al meu are ceva, de vrea doar cu adulții.”

„Mi-am pus de multe ori întrebarea: de ce fetele mele au preferat întotdeauna să se joace, să fie în compania copiilor mai mari? De ce umblă scai după mine sau după bunica să ceară făină, să facă plăcinte? Ce găsesc ele interesant în a ține de sacul bunicului când acesta toarnă grăunțele în el? De ce nu le prea ademenește jocul cu cei mici sau de vîrsta lor? Intuiam oarecum răspunsul. Nu întîmplător cea mare mi-a fost de mare ajutor cînd s-a născut cea mică. Și mă miră uneori grija și responsabilitatea pe care și-o asumă față de aceasta.”

„Da, sînt de acord! Eu (35 de ani) și sora-mea (29 de ani) nu am mers la grădiniță, ci ne-am petrecut copilăria la bunici. Doamne, ce copilărie! Pînă tîrziu, la facultate, pînă ne-am angajat, vară de vară eram acolo. Ce mult ne plăcea alături de bunici, la orice muncă! Și ce e amuzant este că bunica era bucătăreasă la grădinița din sat, dar noi tot în bucătărie stăteam, nu cu copiii, la joacă... Și a fost perfect, nu cred că acum avem vreo lacună din cauză că nu am fost la grădiniță.”

„Și copiii mei preferau compania oamenilor mari și am observat că sînt selectivi cu colegii de joacă, preferîndu-i pe cei mai înțelepți.”

„Și fata mea e extrem de încîntată să ajute la orice. E în natura copiilor să își dorească să facă ce fac cei mai

mari, pentru că ei învață să cunoască lumea imitîndu-i pe cei mari.”

„De aceea în grădinițele Montessori, cred că și în cele Waldorf, grupele nu sînt formate cu copii de aceeași vîrstă, ci amestecați, mici cu mari. Țasta ar fi idealul cazului în care n-ai cu cine lăsa copilul și e musai să-l «parchezi».”

„Un copil ideal, cred eu, are nevoie de amîndouă! Ori, ori este greșit.”

„E natural ca un copil să se simtă atras de înțelepciunea practică a unui adult, care evident îi lipsește și pe care tinde să și-o însușească.”

„Mămici, dacă e vorba despre ce anume își alege copilul, faceți un efort de memorie și fiți sincere: cîți dintre copiii dvs. rămîn de drag la grădiniță și cîți plîng că vor acasă? Nu cumva i-ați manipulat (cu recompense sau pedepse) ca să accepte grădinița? 80% dintre cunoștințele mele (cel puțin) ar răspunde pozitiv. Cadrele didactice știu prea bine ce înseamnă un început de an cu o serie nouă: o plînsoare generală.”

„Eu sînt o bunică care joc leapșa. La lapte gros spun pas, căci îmi țin tronul de bunică. Dar mă bag la orice alt joc, că mă simt bine. Știți voi ce se află sub masa din sufragerie sau cea din bucătărie? E minunat să

descoperi împreună cu nepoții tăi tot felul de găurele și șuruburi. O întreagă poveste...”

„Unul dintre băieții mei a petrecut foarte mult timp la țară, cu tata... Cele mai frumoase amintiri le are... (le și povestește în revista școlii), ...mergeau pe câmp, la pescuit, stătea prin toți copacii, făcea numai pozne..., dar tata îl ierta... Astăzi fiul meu este pasionat de informatică și de scris...”

„Între copiii mei fiind o diferență de 14 ani și jumătate, cel mic a crescut printre prietenii surorii lui mai mari. Mereu a preferat compania părinților și a surorii lui, dacă era să aleagă între noi și alți copii de vîrsta lui. La grădiniță era singurul care comunica mai bine cu elevele practice decît cu copiii. Rezultatele de la școală adevăresc faptul că s-a dezvoltat intelectual mai repede decît colegii lui și, da, are deprinderi mai bune, e mai responsabil și mai cunoscător în multe decît cei de vîrsta lui.”

Acestea și alte sute de mărturii confirmă ceea ce nu mai avea nevoie de demonstrat: copiii vor să fie ca oamenii mari. Compania adulților nu doar că nu este o povară, ci e dorită de copii. Socializarea și joaca cu alți copii au rostul și bucuriile lor, dar nu trebuie să-i privim pe copii de una dintre nevoile lor de bază, aceea de a petrece cu adulții, de a se juca și a învăța de la ei.

31. Îngerul de lumină

1) Drumul spre iad e pavat cu intenții bune. 2) Răul are fața binelui. 3) Învățătura despre Antihrist și Lucifer. 4) Răul este absența binelui. 5) Îndemn de a ne păzi de înșelare.

SE SPUNE că drumul spre iad e pavat cu intenții bune. Această expresie ilustrează perfect esența răului. Potrivit Bibliei, răul are întotdeauna imaginea binelui. Îngerul rău este un înger „lucitor”, pe nume Lucifer, iar Antihristul va veni vorbind tuturor despre iubire. Sfîntul Dorothei al Gazei spunea în secolul al VI-lea că diavolul nu îndeamnă pe nimeni să ucidă, să fure sau să corupă – totul începe de la un gînd bun, căci dacă răul s-ar înfățișa în toată urîciunea sa, nimeni nu l-ar săvîrși.

Doi adolescenți din Rusia, fată și băiat, au petrecut o săptămînă la vila tatălui băiatului, bînd, drogîndu-se și făcînd sex. Cînd a ajuns mașina de poliție pornită în căutarea lor, tînărul a deschis foc de armă și a ucis polițiștii, apoi și-a împușcat iubita. La urmă

și-a tras și lui un glonț. Acest scenariu de adio a făcut parte din plan. Cei doi copii de 16 ani nu sufereau de vreo boală, iar părinții lor au făcut totul pentru ca lor să nu le lipsească nimic. Proveneau din familii bogate și părinții își permiteau să le ofere tot ce-și doresc. Părinții, desigur, au dorit doar binele copiilor lor. Totuși binele lor avea o umbră de întuneric în el, suficientă pentru a le răpi copiii.

O mamă îmi scrie din SUA că fiica ei de 12 ani a avut mai multe tentative de suicid. Chiar în dimineața în care mi-a scris și-a găsit fiica avînd fața brăzdată de capilarele sparte. Încercase să se stranguleze cu bandajul de la mîna pe care o avea ruptă. Copila a manifestat preocupări suicidale încă de la vîrsta de 5 ani. O poți auzi zicînd: „Dumnezeu a inventat frica de iad ca să nu ne putem omorî.” Mama a manifestat o grijă obsesivă pentru copil, supunînd-o controalelor psihologice și medicației. Într-o zi soțul i-a reproșat: ai fost prea protectivă cu ea.

Dacă veți urmări campaniile electorale din ultimii douăzeci de ani, veți vedea că fiecare candidat promite că va fi cel mai bun și că va crea condițiile cele mai bune pentru toată lumea. Totuși de fiecare dată alegătorii trăiesc o dezamăgire, promisiunile nu se adevăresc. La fel sînt și cărțile care vă promit că vă aduc izbăvire fără Dumnezeu. Acesta este în mic scenariul descris

în Apocalipsă, cînd Antihristul va promite oamenilor multă iubire, dar la urmă își va ucide adepții. De aceea și Apostolul Pavel ne atenționează: „Chiar dacă inger din cer v-ar vesti altă Evanghelie decît aceea pe care v-am vestit-o – să fie anatema.”¹ O altă Evanghelie este o altă veste despre Iubire, căci Evanghelie se traduce din limba greacă „Vestea cea bună”. Cei care vor vesti o altă iubire o vor face, așadar, schimono-sind Cartea Iubirii lăsată nouă, adăugînd sau scoțînd cuvinte din poruncile date de Hristos, pentru a le răsturna sensurile.

Pentru a înțelege cum funcționează manipularea, vă voi prezenta doar două dintre cuvintele pe care le folosesc azi cei ce vă amăgesc: Iubirea și Blîndețea. Hristos a zis: „Poruncă nouă dau vouă – iubiți-vă unii pe alții”² și „învățați de la Mine, că sînt blînd și smerit cu inima, și veți găsi odihnă sufletelor voastre”³. După cum vedeți, blîndețea este posibilă doar împreună cu smerenia, cuvînt pe care nu-l veți auzi niciodată în discursurile celor ce vă învață astăzi să fiți blînzi, căci locul smereniei a fost luat de „respectul de sine”, care este o formă vicleană de egoism, știut fiind că egoistul nu poate fi niciodată blînd, ci doar mios și lingușitor, ca tot cel ce caută mai presus de toate interesul său.

¹ Galateni 1, 8.

² Ioan 13, 34.

³ Matei 11, 29.

La fel e și cu iubirea, care nu mai e atotcuprinzătoare, ci specifică, asemenea oricărui sentiment efemer și egoist, avînd nevoie să fie „necon condi ționată”. Adăugați acest cuvînt tehnicist și rece alături de porunca lui Hristos și veți vedea cît de haios sună: „Poruncă nouă dau vouă – iubiți-vă unii pe alții necon condi ționat”. Și știți de ce era nevoie de această amestecare aiuritoare? Doar pentru a nu spune „iubește pe aproapele tău ca pe tine însuși”¹. Un egoist nu poate admite că poate iubi oamenii ca pe sine însuși, de aceea el preferă să-i iubească „necon condi ționat”.

Ca să nu mai spunem de această obsesie de a nu folosi cuvîntul „NU”. Și asta, în contextul în care Hristos ne îndeamnă: „Felul vostru de a vorbi să fie: ce este da, da și ce este nu, nu, căci ceea ce este mai mult decît acestea de la cel rău este.”²

Am auzit sute de oameni zicînd: dar ei sînt buni, învață să ne iubim copiii, au multe sfaturi bune. Multe? Dar ce folos vei avea din acele multe sfaturi bune dacă printre ele va fi ascuns un singur sfat care îți va nenoroci copilul? Un singur sfat care va pune război între tine și copilul tău, care vă va despărți și vă va arunca în suferință. Astăzi cei care au despărțit oarecînd iubiții ce își uneau viața pentru totdeauna, fă-

¹ Leviticul 19, 18.

² Matei 1, 37.

cîndu-i să se urască pînă la divorț, aplică aceeași schemă de război pentru a despărți pe fiu de tată și pe fiică de mamă. Diavolul, al cărui nume este dezbinător și ucigaș de oameni, vă învață astăzi cu vorbe mieroase că despărțirea copilului de părinți este un lucru bun, o faptă a libertății. Acest sîmbure al discordiei vă este servit pe un talger de aur cu sosurile cele mai binemerositoare și cu verdețuri adiind a prosperitate. Vai celor care își vor întinde primii mîna în blid!

Femeie a vremurilor noastre, frumoasă, învățată și răzvrătită împotriva propriilor tăi părinți, oare crezi tu că ești cu ceva mai specială decît Eva și că vreun vînt nou, venit din țări străine, ți-a pus în cap vreun plus de înțelepciune? Mă tem ca nu cumva, precum șarpele a amăgit-o pe Eva în viclenia lui, tot așa să se abată și gîndurile voastre de la curăția și nevinovăția cea în Hristos. Căci dacă cel ce vine vă propovăduiește un alt Iisus, pe care nu l-am propovăduit noi, sau luați un alt duh, pe care nu l-ați luat, sau altă Evanghelie pe care nu ați primit-o – voi l-ați îngădui foarte bine¹. „Pentru că unii ca aceștia sînt apostoli mincinoși, lucrători vicleni, care iau chip de apostoli ai lui Hristos. Nu este de mirare, deoarece însuși satana se preface în înger al luminii².

¹ II Corinteni 11, 3-4.

² II Corinteni 11, 13-14.

Va veni o vreme când copiii voștri se vor bate singuri cu capul de pietre și își vor cere în turbare dreptul la sinucidere. Îi veți privi pe copiii voștri sinucigîndu-se în direct la televizor. Acest lucru se întîmplă de acum peste tot în lume. Acesta este trendul ascendent pe care îl aduc toți cei care, uitînd de iubirea lui Hristos, s-au făcut apostoli ai unei noi iubiri, ai acelei iubiri pe care o va aduce cel prevestit în Apocalipsă. Numele lui este un nume fals – „Antihrist” –, căci, dorind să se așeze în locul lui Hristos, a maimuțărit tot ce este în cer și pe pămînt, arătînd prin aceasta că este fără de esență, că este un mare nimic, adîncul minciunii și golul iubirii, absența desăvîrșită a binelui. Asemeni lui sînt toți cei ce se închină lui și îl urmează orbește.

Vă rog, dragii mei, întorceți-vă la Hristos! Fiți buni și iubitori, ca să strălucească în voi lumina cea adevărată. Niciodată nu e prea tîrziu. Iată, El stă la ușă și bate...

32. „Cinstește pe tatăl și pe mama ta.”

Mitul traumelor

1) Demersul sectar al parentologiei. 2) „Toți copiii sînt perfecți, nici un părinte nu este perfect.” 3) Abrogarea dominației părintești și instaurarea dominației copiilor. 4) Pedepse și porunci biblice legate de cinstirea sau nesocotirea părinților de către copii. 5) Iubirea nu suferă despărțirea.

PÎNĂ LA URMĂ, Parentingul, cu sutele sale de denominațiuni, amintește foarte bine de ceea ce s-a întîmplat cu Creștinismul primar, de la care s-au format și se formează în continuare mii de curențe ce se numesc creștine, fiecare prezentînd diferențe dintre cele mai nesăbuite. În acest sens, Parentingul nu este altceva decît o sectă desprinsă din Pedagogie.

Dacă ar fi să stabilim o dogmatică a Parentingului, aceasta se învîrte în jurul relației pe care trebuie să o aibă părintele cu copilul său. Spun „trebuie”, deoarece Parentingul recurge la o încălcare a relațiilor firești, propunînd o răsturnare inițiativă, prin care părintele

este întotdeauna inferior copilului și copilul este întotdeauna superior părintelui. Această răsturnare se face cu multă durere, lacrimi și crize de turbare (tantrum), pe care le face copilul în procesul de înstrăinare de părintele său, iar părintele este îndemnat să considere toată această agonie ca fiind firească, necesară și inevitabilă. Dogma de căpătîi a Parentingului este: „Toți copiii sînt perfecți, nici un părinte nu-i perfect.” Din această dogmă reies toate speculațiile Parentingului, indiferent de metodele pe care le recomandă.

Iată de ce Antiparentingul nu își propune să fie o nouă formă de Parenting, ci este o filosofie propusă „în loc de Parenting”, avînd ca scop păstrarea firescului în relațiile dintre părinți și copii.

Esența Parentingului și a rostului său social a fost exprimată exact de către parentoloaga Antonia Noel: „Noi sîntem ultima generație care a ascultat de părinți și prima care va asculta de copii.” Această răsturnare se face prin insuflarea urii împotriva părinților.

Milioane de femei din întreaga lume au ajuns să-și vorbească părinții de rău, povestind lucruri rele și refuzînd să-și amintească lucrurile bune pe care le-au trăit în casa părinților lor. Multe dintre ele refuză să devină mame invocînd motivul traumelor pe care le-au suferit în copilărie și pretextînd că nu vor să fie niște părinți la fel de răi ca și părinții lor. Cele care nasc au un compor-

tament deviant, exprimînd numeroase frustrări legate de incapacitatea lor de a fi mame bune. Problemele de care se plîng aceste mame pe forumurile de parenting sînt jenante și infantile, discutînd la nesfîrșit despre cum e bine să ții copilul în brațe, cum să-l alăptezi sau ce să faci dacă plînge, ceea ce denotă o totală absență a instinctului matern și grave tulburări de comportament, încadrate oarecînd la isterii și nevroze.

Isteria și nevroza generală a mamelor-parenting au un singur motiv – teama de a nu fi un părinte la fel de rău ca propriii părinți. Inducerea acestei frici este unul dintre scopurile de bază ale Parentingului, căci fără frică Parentingul nu ar mai exista.

Pentru ca frica să fie deplină a fost scoasă de la naftalină teoria despre traumele copilăriei lansată de Freud, fără însă a face vreo referire la autor. Totuși, dacă psihanaliza lui Freud considera că poate vindeca traumele prin scoaterea lor la lumină, majoritatea psihologilor moderni susțin fatalitatea traumelor, declarînd irecuperabili părinții traumatizați și traumatori, dar oferindu-le șansa de a-și salva copiii prin crearea unor condiții de maximă siguranță împotriva „traumelor”. Mitul traumelor a transformat milioane de mame din întreaga lume în făpturi paranoide care se tem să-și șteargă copilul la fund sau să-i ia cuțitul din mîna de frica de a nu-l trauma. În cele din urmă cea mai puter-

nică traumă pe care o suportă copilul este chiar acea stare paranoică a propriilor părinți.

Constatînd frecvențele referiri pe care le fac parentologii la propriii copii și la felul în care învață de la ei, mi-am pus problema în ce măsură aceștia fac referiri la propriii părinți și ceea ce au învățat de la ei. Am organizat pe Antiparenting un concurs în care se oferea un premiu celui ce va găsi în cărțile autorilor de Parenting în vogă o referire pozitivă la părinții lor sau la propria copilărie. Avînd în vedere că la concurs au participat peste 12000 de persoane, dintre care peste două mii de experți în Parenting, rezultatele obținute sînt destul de realiste. Referirile la părinți s-au dovedit a fi extrem de rare, ținînd mai degrabă de portretul psihologic al părintelui, care în carte servește ca studiu de caz, nu ca exemplu educațional. Cineva a remarcat că un autor de Parenting face referire la poveștile pe care i le povestea bunica, accentul fiind pus pe calitatea poveștilor, nu pe bunică. În sfîrșit, cineva povestește despre faptul că tatăl său intra în bașin împreună cu copiii, fapt prin care l-a învățat pe autor să fie „un bărbat iubitor”.

Blamarea părinților este o metodă prin care Parentingul se impune în societate. Un educator la o grădiniță din țările nordice povestește modul în care a fost instruit:

„Cînd am studiat despre copii, de la prima oră, profesoara ne-a spus să vorbim despre copilăria noastră și despre duritatea părinților noștri. Profesoara era îmbrăcată în negru și a pus o pisică de pluș pe masă, și ne-a adresat cuvinte blînde, îndemnîndu-ne să spunem despre copilărie și despre cît de duri au fost părinții cu noi. Toți studenții au găsit să spună ceva rău despre părinți. M-am simțit manipulată. Am simțit că nu pot spune nimic bun despre ai mei.”

Această atitudine are un început demonic premeditat, deoarece impune exact ceea ce Scriptura interzice în raport cu părinții: „Cel ce va grăi de rău pe tatăl său sau pe mama sa să fie dat morții, că a grăit de rău pe tatăl său și pe mama sa și sîngele său este asupra sa.”¹ Cel care vrea să trăiască zile multe și frumoase procedează invers, ascultînd o altă poruncă a Domnului: „Cinstește pe tatăl tău și pe mama ta, ca să-ți fie bine și să trăiești ani mulți pe pămîntul pe care Domnul Dumnezeuul tău ți-l va da ție.”²

Uite așa am ajuns la dezlegarea misterului de ce copiii care sînt lăsați să-și lovească mamele, mai întîi „în joacă”, ajung cu timpul să urle, să se automutileze și să nu poată fi stăpîniți în nici un fel: răspunsul este că acești copii se află sub blestemul morții prevăzut

¹ Leviticul 20, 9.

² Ieșirea 20, 12.

în Biblie. Mulți dintre ei ajung să se demonizeze, manifestările tantrumului, așa cum le puteți vedea fiecare cu miile pe internet, fiind identice în multe cazuri cu manifestările demonizațiilor. Este lesne de înțeles de ce nici un parentolog nu poate vindeca aceste crize și recomandă asistarea lor pasivă. Ar fi aberant să afirmăm că nici unul dintre parentologii care își arogă atâtea studii și cunoștințe în domeniul istoriei relației dintre părinți și copii nu ar fi citit niciodată aceste prevederi conținute în Cartea cu cel mai mare tiraj din lume. Drept aceea considerăm că fenomenul tantrumului poartă un caracter inițiat, propagat de autorii Parentingului în mod premeditat și sistematic, prin răsturnarea poruncilor biblice și instaurarea unei răzvrătiri demonice în sufletul fraged al copilului.

Părinții care au căzut în acest păcat de moarte, supunându-și copiii la un chin groaznic, punându-le sănătatea și viața în pericol, trebuie să meargă la preot să-și dezlege și lor, și copiilor blestemul sub care s-au pus de bunăvoie, prin amăgirea diavolului.

Vă rog, nu fiți pomenitori de rău, căci în aceasta se conține sîmburele războiului și sîmînța oricărei suferințe! Răul există doar în măsura în care îl ținem minte. Memoria umană este singurul recipient în care se păstrează răul, altminteri el neavînd esență, nici materialitate, nici putere. Răul dispare deîndată ce a

fost uitat, fapt pentru care una dintre poruncile de bază ale creștinismului este să nu judecăm și să nu fim pomenitori de rău.

Iubirea nu suportă despărțirea. Suprema formă de iubire este să trăiești prin celălalt și el prin tine. Părintele trăiește în copil și copilul trăiește în părinte, înfățișînd lumii taina cea mare a iubirii. Nu doar între părinte și copil există această relație de trăire în celălalt, ci între toți oamenii care au cunoscut adevărata iubire. Doar trăind în celălalt și el în tine ajungi să-i știi sentimentele, dorințele, tristețile și așteptările, astfel ca să răspunzi la ele și să-l faci fericit.

Atunci cînd a vrut să arate cît de mult Îl iubește pe Hristos, Apostolul Pavel a zis: „Nu mai trăiesc eu, ci Hristos în mine.” După același model, toți cei care se iubesc trăiesc unii prin alții. Hristos trăiește în cei ce iubesc și noi trăim unii în alții, fiind mădulare ale aceluiasi Trup mistic al Iubirii. Aceasta este taina Bisericii, aceasta este iubirea.

Copii care aveți copii, alungați de la voi pe oricine vă învață să vă vorbiți părinții de rău, ca să rămîneți în iubire și să fiți binecuvîntați cu zile îndelungate! Asta vă doresc.

33. Hristos

1) Lipsa mărturiilor biblice despre copilăria lui Hristos are un caracter bine determinat. 2) Copilul Sfânt nu a fost un obiect de adorare pentru părinții Săi. 3) Smerenia Maicii Domnului, născătoarea lui Dumnezeu, trebuie să fie o pildă pentru toate mamele. 4) Iubirea față de propriul copil este un act intim care se înobilează prin virtuțile copilului.

CEL MAI cunoscut copil din istorie este Pruncul Hristos. Dumnezeu S-a întrupat pe pământ, născându-Se din Fecioară, pentru a ne arăta esența și rostul pierdut al Omului. Hristos a fost Om desăvârșit și Dumnezeu desăvârșit.

Dar ce învățăm din copilăria lui Iisus, ce ne-au lăsat sfinții evangheliști despre copilăria bunului Hristos?

Nimic.

Singura relatare despre Hristos copil este de la vârsta de 12 ani și surprinde scena din Templu, unde învățătorii și cărturarii iudei se minunau de răspunsurile pe care le dădea copilul.

Altceva nu cunoaștem despre copilăria lui Iisus.

De ce?

Pentru că nu este important.

Potrivit Legii iudaice, un bărbat putea să învețe pe alții și să vorbească în public doar după împlinirea vârstei de 30 de ani, vîrstă la care și Hristos a ieșit la predică.

Pîna la acea vîrstă Hristos a trăit în casa părinților Săi.

Maica Domnului, deși știa că a născut pe Mîntuitorul lumii, zămisbind în chip minunat de la Duhul Sfînt, s-a smerit și a îndeplinit toată rînduiala legii prevăzută pentru curățare, deși era curată, ducînd jertfă la Templu. De asemenea, a dus Pruncul să fie tăiat împrejur după prevederea Legii, deși avea în brate pe Cel care a dat Legea.

Nici o urmă de trufie, nici o referire la propria importanță.

Hristos nu a făcut cult din propria copilărie.

Și nici părinții Lui.

Și nici apostolii.

Și nici urmașii apostolilor, de-a lungul veacurilor.

De aceea nici noi nu facem cult din adorarea propriilor copii.

Le sărutăm mîinile și bolfele, îi strîngem la piept.

Iubim și sîntem iubiți.

Ce ne mai trebuie?

**3. Zece
povestiri
din copilărie**

Tata

PE CÎND aveam 3 ani, părinții mei au divorțat. Mămica ne-a luat de o aripă pe mine și pe sora mea de un an jumate și ne-am pomenit la mătușa Raia, la Camenca. Mătușa Raia era frumoasă, cu părul blond și mirosea frumos. Îmi plăcea de ea mai tare decît de toate neamurile. Mă ciufulea și îmi zicea „Ziozic”. De bunica nu îmi plăcea pentru că avea urechile mari, iar eu la vremea aceea ajunsesem la concluzia că oamenii cu urechile mari sînt răi.

Apoi, ca în vis, ne-am trezit într-un orășel. Mămica se angajase acolo la gazeta raională și primise un apartament cu două camere. Țin minte că tot timpul, oriunde ne-am fi dus, toată lumea spunea că mămica e tare frumoasă. Auzeam asta mereu și mă obișnuisem. Și eu eram îndrăgostit de mămica și făceam febră dacă nu o vedeam.

Am amintiri multe din vremea aceea. Țin minte că era acolo un pod peste care treceam ducîndu-mi sora

de mînă. Toți ziceau: „Ce copilași frumușei, ce bărbat mare ești!” Într-o zi, cînd mergeam pe pod și vîntul îmi răcorea fața, mi-am amintit de tatăl meu. I-am zis mămicăi: „Dar dacă tătîcul are părul alb înseamnă că e bătrîn? Oare a trecut mult timp de cînd nu l-am văzut și el a murit?” Gîndul că tătîcul ar fi putut muri între timp nu mi-a mai dat pace.

Într-o zi, în fața blocului a venit o mașină. Din ea a coborît tătîcul. Tătîcul meu era puternic, avea părul cărunt, cum îl am eu acum, și mi-a adus o bicicletă cu leu pe ghidon. M-a așezat pe ea și mă împingea, făcînd „vjjjjjjjjj”. Dar eu mă gîndeam numai la tatăl meu. Era el, era viu și venise la mine. Eu țineam ghi-donul drept și vîntul îmi bătea în față. Eram atît de mare... Eram împins de mîna puternică a tatălui meu. Tatăl meu era cel mai puternic din lume.

La despărțire mi-a zis că a fătat iapa și că avem o mînză cu ciorapi albi și țintată în frunte, pe care o cheamă Fulga. „Să vii la tata, că trebuie cineva să călă-rească mînză.” În zilele următoare toată grădinița știa că eu de fapt am tată și că nu e un tată orișicare, ci e un tată care are un arc mare, iar mie mi-a făcut un arc mai mic și cînd mergem noi doi la vînătoare tata e că-lare pe iapa cea mare, iar eu pe mînz. Cine nu mă cre-dea era treaba lui, nici nu-mi păsa.

Degeaba mi-a făcut mama a doua zi un arc dintr-o creangă ruptă din sălciile din fața blocului. Degeaba

m-a dus la marginea orașului la un găgăuz, ca să-mi arate un măgar. Ce să faci cu un măgar și un arc de salcie cînd pe tine te așteaptă o mînză cu ciorapi albi, pe nume Fulga, și arcul de corn pe care ți-l face tata, cu săgeți adevărate din stuful de la iaz și cu vîrfuri ascuțite de tablă, cu care împuști mistreți adevărați?

I-am zis mămicăi să se întoarcă la tătîcul. Acum eu eram bărbatul și trebuia să asculte de mine. Mămica era fată de popă și m-a ascultat.

Ne-am întors la casa noastră săracă de pe vîrful dealului, acolo unde dacă ploua îți pierdeai ciubotele prin glod. Nu pot să zic că după asta a fost totul roz, dar eram toți. Și pot să spun că am devenit un călăreț bun și de la cinci ani mînam calul în galop. Peste mai mulți ani s-a născut și fratele meu Andrei. Astăzi îi mulțumesc mamei mele că m-a ascultat, cu prețul a multă suferință. Am doi părinți, doar doi. Tata Valen-tin și mama Claudia. Și e bine să fie așa...

Iapa

DIN COLȚUL casei de lut se vedeau ograda cu tufe de struguri cățarate în nuci și gardul de coacăze care despărțea grădina babei Irina de ocolul nostru pentru oi. În acele tufe obișnuiam să mă ascund cu o cană mare de fier, în care îmi turnam zahăr pentru a face coacăzele acrișoare mai dulci. Era o adevărată faptă de vitejie să mă ascund așa, cu cană cu tot, în tufele babei Irina și să mănânc coacăze frecate cu zahăr chiar sub nasul ei, fără ca ea să mă zărească.

Acolo, între nuci, am văzut odată iapa tolănită jos. Mai târziu era să aflu că caii dorm din picioare. Se întind pe jos arareori, și atunci nu pentru a dormi. Nu cred că aveam patru ani împliniți, vîrstă la care nici un copil din lume nu ar putea încăleca un cal, pentru că toți caii sînt foarte mari pentru copii. De aceea, ocazia aceasta, ca să se culce calul singur și tu să te poți urca pe el, mi s-a părut o adevărată minune, ca-n povești. M-am dus fără nici o șovăială și am sărit pe iapă. Iapa s-a cutremurat, a ridicat gîtul ei lung, apoi și l-a plecat,

curbându-și spinarea și, ridicându-se mai întâi pe picioarele din față, s-a împins cu putere și eu m-am trezit sus, sus de tot. După ce mi-a trecut fiorul de frică și am văzut că iapa nu fuge nicăieri, am rămas să stau așa, ca un călăreț adevărat.

Eram mare.

Din ziua aceea eu puteam să încalec singur caii. Cu o singură condiție: ca ei să se culce mai întâi!

Moș Gerilă

ÎN FIECARE an de Anul Nou îmi amintesc de părinții mei. Am trăit sărac, dar cu multe povești, în vârful dealului, la poalele pădurii, unde păsările, Luna și umbrele copacilor care cădeau pe zăpada argintie erau singurii noștri vecini.

În nopțile lungi de iarnă, tata se întindea pe spate, iar eu și sora-mea ne urcam pe sobă și făceam competiție de sărit pe abdomenul lui. Așa știam noi că avem un tată puternic, pe care nici un tâlhar venind din întuneric nu l-ar fi putut birui.

În toată această hărmălaie, tata ne oprea și, ridicându-se, zicea: „Mi se pare că am auzit ceva afară, ia să văd dacă n-o fi Moș Gerilă!” Ieșea și se întorcea cu o față de pernă plină cu mandarine și cadouri. „Eh, iar l-am scăpat, n-am fost atenți! Dar i-am găsit sacul ascuns în căruța cu fîn.”

Aveam zece ani și încă mai credeam că Moș Gerilă doarme în pădurea de la Hîrjaucă, învelit cu vreas-

curi. Dacă ați ști de câte ori l-am căutat, doar că vara, când era plăcut de colindat pădurea!

Și cum oare ajungeau mandarinele, care se găseau în acea vreme doar la Moscova, în căsuța noastră săracă? Și un binoclu din cele de dus la spectacol mi-a adus odată Moș Gerilă.

Acum copiii știu de la trei ani că nu există povești. Eu zic că cel mai mare dar pe care îl puteți face copiilor voștri e să nu le stricați inocența de a crede. Are grijă viața să ne învețe scepticism.

Odihnește, Doamne, pe tatăl meu și dă-i sănătate mamei mele! La mulți ani tuturor! Și să știți: copiii au dreptate, la mall moșii nu sînt adevărați! Cel adevărat doarme în pădure la Hîrjauca, învelit cu vreascuri.

Pantalonii mamei

DUPĂ căderea URSS au fost cîțiva ani cînd am ajuns atît de săraci, încît eu umblam la școală în pantalonii mamei, niște pantaloni roșii, femeiești, în care îmi era foarte rușine, căci eram băiat de clasa a opta și se uitau fetele la mine și eu după ele.

Mama cumpăra cîteva pîini ziua și ieșea noaptea după ce se închideau magazinele, le punea mai întîi într-o cratiță și le încălzea, ca să fie mai ademenitoare, și aștepta așa pînă trecătorii care uitau să cumpere pîine ziua le cumpărau. Aduna cîteva bănuți în plus, că ce cîștig poți avea de la cîteva pîini. Așa mîncam și învățam.

Apoi am ajuns la liceu – am trecut tot liceul cu o singură pereche de blugi și un pulovăr maro, era celebru pulovărul meu. Nu aveam bani să vin acasă în vacanță și ceream să rămîn în cămin. La balul de absolvire am avut un sacou împrumutat și niște pantofi împrumutați, m-am ras frumos, mi-am potrivit părul negru și des așa, de ziceai că-s actor din filme. Dar tot

eram trist că nu e sacoul meu și că nu am și eu niște papuci ca lumea.

Eram atît de flămînd tot timpul, încît, dacă se în-
tîmpla să intru în casa unui om, mîncam toată pîinea
pe care o avea pe masă.

În liceu îngerul meu a fost Doamna Frîncu, mama
mea din străinătate, profesoara de limbă și literatu-
ră română, care de multe ori mă lua la ea acasă ca să
mănînc și m-a hrănit mai ales cu cărți, salvîndu-mă
de exmatriculare și făcînd din mine scriitorul care sînt
acum.

Briceagul din cărare

TATA m-a învățat să nu iubesc banii. Oamenii care
discutau despre bani îmi păreau răi. Așa cum erau oa-
menii care scuipă pe jos. Mașinile, motocicletele, mo-
bila scumpă din casă erau pentru oamenii care iubeau
banii. Deci eu nu-mi doream așa ceva.

Tata mi-a zis să nu rîd tare cînd sînt cu multă lume,
că așa rîd proștii care vor să pară tari. Noi eram tari prin
talente și minte, spunea tata. Deci eu nu rîdeam tare.

Cînd intri în casa unui om nu trebuie să te uiți pe
pereți, ce covoare are, și nici să-i măsoari mobila cu ochii.
Așa fac gospodinele invidioase și bărbații proști.

Să nu întrebi pe nimeni cît costă haina lui și de un-
de a cumpărat-o.

Să nu spui cît costă cuțitașul tău sau mingea cînd o
faci cadou.

A fi darnic și a lăsa de la tine nu înseamnă că ești
prost. Adevărații bărbați nu cer lucrurile înapoi.

Odată tatîcul s-a întors din pădure abătut. El mi-a
povestit dosădit cum, mergînd cu moș Patron, a văzut

un briceag pe cărare. „Eu eram în față și văzusem briceagul, dar moșul a sărit, a luat-o la fugă în fața mea și l-a ridicat de jos, băgându-l victorios în buzunar. Am așa o amărăciune pe suflet! Îl cunosc de atîta timp și îl știu de om bun, nu m-aș fi gîndit niciodată că e în stare să cadă așa de jos. Băietul tatei, noi să fim bărbați, dacă se va întîmpla vreodată să mergi cu cineva și să vedeți amîndoi o bancnotă în fața voastră, să nu sari să o ridici, că asta nu-i bărbătește!”

Mai tîrziu era să găsesc aceste sfaturi în *Patericul egiptean*. Tatăl meu era ateu și nu a citit niciodată *Patericul*. Cum or fi ajuns pildele asceților creștini din secolul al IV-lea în capul tatălui meu ateist nu știu. Dar cred că secretul este că tata era un bărbat adevărat și un tată bun.

Căluți de plastilină

VREȚI să vă învăț cum se face un cal de plastilină? Un cal, cal cu șa colorată și hamuri cu un cerc albastru pe piept, ca la caii împăraților. Cu căpăstru, cu ochelari roșii, să se vadă de departe.

Se ia plastilina și mai întîi faci așa cu palmele, ca să se încălzească. Apoi mai faci, mai faci, pînă faci ca un cîrnat. Îl apeși așa la capete, ca să fie drept tot. Acesta va fi trunchiul.

Iei apoi alte bucățele și faci așa cu fiecare patru cîrnăciori mai mici. Îi apeși așa la capete, ca să fie drepecți, și-i pui deoparte. Acestea vor fi picioarele.

Apoi mai iei o bucată cam ca la corp, dar mai mică, și faci un cîrnat puțîn mai mic. Acesta va fi gîtul.

La urmă faci un ou. Din ou se face capul.

După ce le-ai făcut pe toate bucățelele așa, cîrnăciori mari și mici, și oul, începi să le lipești. Că plastilina se lipește cînd o apeși una în alta. Lipești așa și dai cu degetul pînă nu se mai vede că e lipit. Oul îl tragi așa de bot și faci botul calului, iar de sus îl tragi așa și

faci două urechi. Pe urmă, cu un chibrit îi bagi în nări și îi faci bot adevărat, cu gură și căpăstru.

Șaua se face ușor, așa, ca o plăcintă, cu care învelești calul, dar nu tot, ci numai pînă la jumătate.

Căpăstrul și hamurile ca la caii împăraților le faci din firicele de plastilină de alte culori. Caii împăraților sînt cu căpăstru colorat și poartă hamuri chiar dacă nu sînt înhămați la căruță. Nu am prea înțeles niciodată de ce mai au hamuri dacă n-au căruță.

Cum se fac caii din plastilină și împărații din hîrtie colorată m-a învățat mămica. Aveam casa plină de hîrtie, vopsele, pensule și clei. Aveam chiar și un set de dălți de sculptat. Tata mi-a luat acordeon Weltmeister, mănuși de box și a plătit unui prieten muzicant să-mi aducă din Germania o paletă de tenis vietnameză. Cu paleta aceea am ajuns campion al orașului între juniori. Cu mănușile am boxat chiar și în căminul studențesc din Timișoara, acolo le-am și pierdut. Acordeonul, la care au cîntat și copiii de la școala specială care veneau vara în tabăra din satul nostru, s-a stricat pînă la urmă. N-a ieșit acordeonist din mine. Mi-a cumpărat pe urmă mama o ghitară, aceea mi-a plăcut mai mult. Chiar și acum am una și mai cînt cînd am ceva pe suflet. Despre caii de plastilină nu mai zic, că am ajuns să fac artele plastice. Plastilina s-a lipit de mine cel mai tare.

Toate aceste lucruri spre care am fost îndemnat de mic s-au lipit de mine într-un chip firesc, le fac așa cum merg și cum mănînc. Sînt moduri în care comunic: prin sport, prin cîntec, prin artele vizuale. Mămici spunea că, pe cînd era gravidă cu mine, asculta muzică clasică, făcea plimbări călare prin pădure, desena, dorindu-și să nască un copil care să aibă toate aceste preocupări. Părinții mei m-au învățat tot ce mi-am dorit și mi-au creat condiții să practic tot ce am dorit să învăț, dar niciodată, absolut niciodată, nu m-au obligat să fac ceva. Cînd am lăsat școala de muzică pentru sport nu mi s-a zis: ți-am luat acordeon și tu nu cînți. La fel și cînd am lăsat pictura pentru filosofie, nu am fost întrebat ce am de gînd să fac în viață. Înțelegeți ce vreți din povestea asta.

Eu am înțeles cît am putut.

Palma

Cînd eram în clasa a șasea am jucat într-o zi fotbal cu buretele de la tablă, împreună cu alți cinci băieți. Cînd a sunat la clasă, noi ne-am așezat îndată în bănci, așteptînd să intre profesorul de literatură. Era primăvară, și praful care se ridicase în sala de clasă era luminat de soarele care bătea prin geamurile mari.

Aveam un profesor de literatură tînăr. A intrat, s-a uitat la fețele noastre roșii și ne-a scos în fața clasei.

Ne-a pus pe rînd să ne dăm cîte o palmă unii celorlalți dacă nu vrem să luăm o palmă de la el.

Primul am fost eu. Am refuzat, și în clipa următoare am primit o palmă de-mi țiuia urechea și îmi ardea obrazul ca focul. Dar am scăpat, nu am lovit.

La fel au făcut și alți trei băieți, luînd cîte o palmă fiecare.

La urmă a rămas Poncic, un băiețaș mic de statură și rotunjour, cu ochii negri jucăuși, vesel ca un personaj din desenele animate. Fără să stea mult pe gînduri, Poncic și-a făcut vînt și mi-a lipit o palmă, apoi celui-

lalt, și celuilalt, și celuilalt... Totul s-a petrecut atît de repede, că nici nu ne-am dat seama că Poncic ne-a lovit pe fiecare.

Așa a scăpat Poncic de palmă.

Am fost trimiși toți la locurile noastre.

Nimeni dintre noi nu s-a răzbunat pe Poncic. Nu l-am bătut, nici măcar nu i-am zis nimic. Pînă la urmă, toți am fost puși să alegem – el a ales să nu ia o palmă, ci să o dea. Mă mir și acum cum de nimeni dintre noi nu a mai pomenit de întîmplarea aceea.

Mult mai tîrziu, pe cînd aveam vreo 20 de ani, l-am întîlnit pe Poncic în tren. Era la fel de rotund, cu obraji roșii, și vorbea repede și mult. Am stat tot drumul să-l ascult. Își pierduse mințile și îmi tot povestea despre cum îl internează și îl scot de la nebuni. Nu știu ce mai face astăzi. Sper că e bine.

Năstica

PE CÎND aveam trei ani ne-am mutat de la cantonul pădurarului, în care trăisem, într-o casă de lut pe care tăticul o închiriasse în sat. Acolo trăiam eu, sora mea de un an și jumătate, tăticul, mămica și căprioara Năstica. Eu încă mai țin minte cum o hrăneam cu lapte din sticla surorii mele mici.

Năstica era o căprioară sălbatică, pe care tăticul a găsit-o sub o tufă și ne-a adus-o nouă. După cum am zis, beam toți lapte din aceeași sticlă: eu, soră-mea mică și căprioara Năstica.

Avea pete albe și se plimba prin vie. Cînd o strigai „Năstica”, alerga cu botul umed înainte, venind la patul copiilor.

S-a întîmplat ca mămica să ne ia și să mergem la bunica, departe, la Bălți. Căprioara a rămas cu tăticul. Îi dădea și el să sugă lapte din aceeași sticlă, dar Năstica nu mai voia. Se băga cu botul în pătuțul surorii mele și striga, așa cum numai căprioarele pot. Degeaba a

încercat tăticul să-i dea lapte. Peste cîteva zile Năstica a murit.

Ea a rămas în viața noastră ca o făptură frumoasă care s-a îndrăgostit de moarte de niște copii.

Îmblînzirea

CÎND AVEAM vreo 12 ani, a venit în sat cineva pe nume Colea Corobcă, cu o căruță cu doi cai, pe care nu-i mai văzusem niciodată. Zic că nu-i mai văzusem, pentru că la acea vîrstă am călărit mulți cai din împrejurimi și cînd vedeam un cal nou sălta inima în mine de dorința de a-l vedea cum face cînd te sui pe el.

Toți caii sînt diferiți: stau diferit, se lasă prinși diferit, se lasă încălecați diferit, o iau din loc diferit, au trapul diferit și galopul diferit. Unii dintre ei au năravurile cele mai diferite: mușcă, azvîrl, opresc brusc în galop ca să zbori de pe ei, aleargă sub copaci ca să te dea jos sau se izbesc în gard ca să-ți frîngă piciorul. Cînd ești copil, aceste năravuri contează.

Caii țăranilor erau așa nărăvași pentru că erau chinuiți de muncă, îi dădeau de la unul la altul cu ziua prin sat, iar la urmă îi mai luam și noi la călărit. Ce să mai facă săracul cal?! Învăța năravuri. Așa mi-a zis tăticul.

Colea Corobcă venise din alt sat cu o căruță cu doi cai, o iapă și un armăsar. Cît stăteau ei cu tatălul și povesteau la un pahar de vin, eu și cu un prieten ne învîrteam în jurul cailor, ba punîndu-le mîna pe bot, ba lovindu-i pe spinare, așa, ca niște oameni mari care se pricep la cai. Tatălul, știind dorința mea de a călări și dorul meu după iapa cu mînz pe care ne-o furaseră hoții de cai, i-a zis bărbatului să deshame caii, că trebuie duși la apă. Dacă ați ști ce înseamnă deshamatul și reînhamatul cailor, ați înțelege ce tată am avut.

Iapa era învățată la călărie, dar armăsarul nu. Stăpînul cailor ne-a zis să-l ducem de cap, că e tînăr și necălărit. Așa că ne-am înțeles ca pînă la fîntînă să merg eu călare pe iapă și celălalt băiat să ducă armăsarul de cap, iar la întoarcere să duc eu armăsarul și el să vină călare.

După ce am adăpat caii, prietenul meu a încălecat pe iapă, iar eu am rămas să duc armăsarul. Atunci mi-a venit ideea să-l învăț la călărie, că oricum cineva trebuia să-l învețe, și dacă acel cineva poate, de ce să nu pot și eu. Tot un om învață armăsarii să călărească. L-am tras la cumpăna fîntîinii și am sărit călare.

Încrederea mea și lipsa de experiență au fost prea mari, pentru că nu destul că nu aveam șansa în care să mă sprijin, dar mai luasem și găleata cu mine călare. În clipele următoare, așa cum au obiceiul armăsarii necălăriți cînd îi încăleci pentru prima dată, a început

să sară ca în reclamele de la Marlboro. În două secunde am înțeles că așa cum sare calul ăsta nu a mai sărit nici unul și că trebuie să arunc măcar găleata. Cînd am aruncat găleata, mi-am mai cîștigat o mîină cu care să mă prind de coamă, dar era prea tîrziu: găleata căzu cu zgomot și armăsarul, arcuindu-se, mă izbi cu gîtul lui lung și aspru în față. Mi-am pierdut vederea și am înțeles că trebuie să cad, lăsîndu-mă eu singur înaintea să-mi pierd orientarea și să fiu aruncat într-un fel care mi-ar fi putut rupe oasele. Mi-am dat drumul și am căzut pe spate, așa cum mă învățase tata, ca să nu-mi rup nimic. Am rămas așa pînă mi-a revenit respirația.

Tata, stăpînul cailor și băiatul cu iapa stăteau în deal și mă priveau. Eram la depărtare de vreo 50 de metri. Chiar dacă eram jos, am văzut în făptura tatălui meu că e mîndru de mine. Stătea acolo și tăcea, uitîndu-se la mine ca și cum nu am făcut nimic.

Atunci m-am ridicat și m-am dus la armăsarul care rămăsese alături după ce m-a trîntit. Caii se opresc după ce te dau jos, nu pleacă. L-am tras iar la fîntînă și l-am încălecat. Acum eu știam cine este și el știa cine sînt. A mai sărit de cîteva ori, apoi a făcut primii pași de trap cu mine călare. I-am dat pinteri și am pornit la deal. Avea un trap frumos. A mai săltat de cîteva ori. Apoi a mers. Eram grozav. Tata nici măcar nu m-a lăudat. Pînă la urmă, e ceva normal ca un bărbat să stăpînească un cal.

Bursucul

MULTĂ zăpadă. În copacul de la poartă, unde e masa la care se mănâncă vara, stă spînzurat bursucul. Bursuc, ce cuvînt! Mama vine din casă cu o cratiță albă cu buline roșii. Tata scoate pielea de pe bursuc. L-am găsit prins în laț în această dimineată, pe cînd ne plimbam prin pădure. Tata m-a luat cu el în șa. Uite un ghem, am zis eu. Ghemul era bursuc. Ce cuvînt: bursuc! Mama trece pe lîngă mine cu cratița albă cu buline roșii în mînă. Eu mă gîndesc la bursuc. Stau înfipt în zăpadă în mijlocul ogrăzii și nu înțeleg ce fac oamenii aceștia cu bursucul. Mama se întoarce înapoi cu cratița. Tata strigă bucuros: avem untură de bursuc ca să prăjim cartofi toată iarna! De ce untură? De ce să prăjească cartofi?

E prima mea amintire din copilărie. De ce mi s-o fi întipărit? Poate că era prima mea vînătoare? Era pentru prima oară cînd am reușit să-mi hrănesc familia? Să mănînce ei cartofi prăjiți toată iarna din untura bursucului meu! Am rămas așa, înfipt în zăpadă, gîndindu-mă la toate astea...

CUPRINS

1. SENSUL PIERDUT AL PATERNITĂȚII

1. De la pedagogie la parentologie	11
2. Slabi sau puternici?	17
3. Ce e iubirea?	23
4. Copii doriți, copii nedorți	29
5. Ajunge copilului să fie ca părintele său?	35
6. Nevoia de educație	41
7. Instinctele	49
8. Instinctul matern. Paternitatea.....	57
9. Ce-și doresc copiii	63
10. Limbajul.....	69
11. Emoțiile	73
12. Anti-Biblia ca metodă	81
13. Noua religie laică.....	87
14. Temeiurile pietății filiale în confucianism	91
15. Paternitatea biblică.....	99
16. Istoria și efectele termenului „parenting”	107

2. COPIII IUBIȚI NU FAC TANTRUM

17. Cele 4+1 experiențe ale copilului	119
18. Memoria	137
19. Libertatea	143

CUPRINS

20. Jocurile copilăriei	147
21. Competiția	155
22. Copii sănătoși, copii bolnavi	161
23. Tantrumul	167
24. Alintul	185
25. Ascultarea	191
26. Băieți și fete	193
27. Moda	197
28. Microbii. Alimentația	203
29. Sindromul „cel mai”	209
30. Fascinația „oamenilor mari”	211
31. Îngerul de lumină	217
32. „Cinstește pe tatăl și pe mama ta.” Mitul traumelor	223
33. Hristos	231

3. ZECE POVESTIRI DIN COPILĂRIE

Tata	235
Iapa	239
Moș Gerilă	241
Pantalonii mamei	243
Briceagul din cărare	245
Căluți de plastilină	247
Palma	251
Năstică	253
Îmblinzirea	255
Bursucul	259

